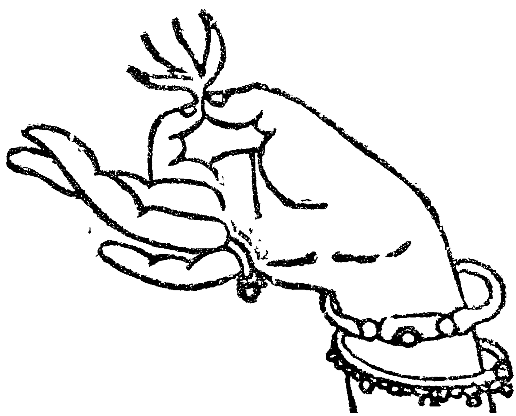
వేమయోగీయము

నాదెళ్ల మేధాదక్షిణామూర్తి

శ్రీ వేమయో [illegible] ము

★

కర్త,

నాదెళ్ల మేధాదక్షిణామూర్తి

★

కృష్ణా స్వదేశీ ప్రెస్, బందరు.

1955

[రు **1-8-0**

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తయేనమః

కవియోగులు

మానవమనస్తత్త్వము విభిన్న వికాస విలసితము. తత్సంస్కారము దేశకాలపాత్రోచితమైయుండును. ఆయా సంకలనముం బట్టి లక్షకొక్కఁడు 'కవి' యును గోటికొక్కఁడు 'యోగి' యును గానౌను. తత్తదుభయసంవిత్సంయోజనము క్వాచిత్కముగా నొదవి తత్కర్త్రి శశ్వత్క వహాచుండును.

కొందఱదృష్టిని గవితాయోగితోభయసందర్భమే పొసంగ నేరదు. ఏలయన, 'దృష్టిరమ్యామో ర్మితరితాస్వాయ' మ్మన నెవ్వఁడు 'క్రాంతదర్శిత్వ' విలసితుఁడై ప్రకృత్యంతర్లీన సౌందర్యమయానంద రస తరంగడోలికలం దూఁగుచుండునో వాఁడే 'కవి'. ఇట్టి యైహికమెల్ల గర్హించి ప్రకృత్యతీత సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కార మొదవించికోఁగల్గినవాఁడే 'యోగి'. కవి నిజదృష్టివైలక్షణ్యముచే నాకర్షితమైన దానియందలి రామణీయకత కక్షురత్వమును గల్పించి యొరుల మనఃఫలకముల కెక్కింపఁజాలును. యోగియన్ననో, మనోలయ మొదవించికొని కనుమూసినను దెఱచినను సర్వము బ్రహ్మమయముగాననన్యస్థితినంది 'యతోవాచోనివర్తంతే' యన్నట్లు మౌనమును వహించియుండును.

ఇట్టి పరస్పర విభిన్నత నెంచి 'కవియోగు' లననేచెల్లదా యన్న, 'నానృషిః కురుతేకావ్య' మ్మన్నయార్యోక్తియట్లుండఁ బ్రాచేతసవ్యాసప్రభృతుల నేమందము? మనకు వీరెట్లో పాశ్చాత్యులకు 'హోమర్' "వర్జిల్" ప్రభృతులు నిట్టివారేయాయె. వారెంతెంతటి మేటికవీంద్రులో యంతంత వేదాంతులు నైరయ్యె. అట్టి యెడఁ బూర్వోక్త వైరుధ్య సమన్వయముకొఱకు మన మిచ్చో లక్ష్యముగా 'వేమయోగిం' గూర్చి ప్రస్తావించి కొందము.

అతఁ డాంధ్రదేశమున నేమూగచింతపల్లిలోనో పదేడవ శతాబ్దియందు భాగ్యశ్రీమంతుఁడుగాఁ బుట్టిన పాకనాఁటిరెడ్డి వంశజుఁడు. గారాబముగాఁ బెరుఁగుటచే నాతని కబ్బినవిద్య యత్యల్పము. జవ్వనంబుతఱి నేకొండపేటి వేశ్యపొత్తుననో యుండఁగాఁ జిత్తము మాఱిపో, నొకయోగిసత్తము చేరికవల్ల నీరికలాఱ నద్వైతసంస్కారముం గవితాధారయుం బ్రాపించినవాఁ డాయెను. ఆపై నాతనినోట వచ్చినచాటూక్తులెల్లఁ బద్యములై శ్రోతలకు హృదయాకర్షకములు గాఁగా నానోట నానోటఁబడి యందెన్నెన్నియో లోకోక్తులై పోయినవి. అట్లు తనమదికిఁ బొడకట్టిన దేనినైన యథాతథముగా నొరులమనంబుల కెక్కింపఁజాలెను. అట్టివీతెలుఁగుగడ్డ యున్నంతవఱకు నిలిచిపోఁదగ్గవే.

రామశబ్దమైనరాని యావేమన్నభాష పామరులకైన నందుపాటు కాఁదగు తేటతెలుఁగు జాతీయముల కిక్కయౌట నందఱమనంబులకు సులువుగా నెక్కెను. ఆతని యుపమానము లశ్రుతపూర్వములై యందు నవ్యతతోఁపఁ దత్కవిత కవి జీవప్రాయములై ప్రకృత్యనుభవసిద్ధములుగా నుండును. అందెందును నెరవుసొమ్ములనఁదోఁచు శబ్దాలంకారములుగాని నిగూఢములనిపించు నర్థాలంకారాదికములుగాని పాదపూర్తులకౌ వ్యర్థపదములుగాని లేక, హాస్యనిలయమౌ భావనాసంపదమీఱఁ 'గొండంతయర్థము గోరంతలోనే యిమిడిపోఁగా, నల "కాప్లెలు''గా రన్న "మారిసన్సుపిల్" కంటె గాఢతరములైన యమృతఘుటికలుగా వెలసి యింపులుగులుకుచుంటచేఁ బలుమాఱు స్మరింపఁజేయుచుండును.

మఱియు నాతండు నన్నయాదులయట్టి లాక్షణికతగాని పెద్దనాదులకుదీటౌ ప్రబంధనిర్మాణదక్షతగాని లేనివాఁడైనను, "వాక్యం రసాత్మకం కావ్య" మ్మన్నదానికి లక్ష్యభూతములౌ చాటుపద్యములందు లోకసామాన్యాంశములకే నిజభావనాశక్తిచే జీవముఁ బోయఁజాలిన స్వాతంత్ర్యము రూపింప మనోహరత్వము దీపింపఁ జేయుటచే ఖండకావ్యోదయరూప నవ్యకవితాభ్యుదయము

నకు మార్గదర్శి యనిపించికోఁజాలెను. కాని 'రససిద్ధాః కవీశ్వరాః' యన్నయార్యోక్తి కిరవుగాఁదగ్గ యుద్రేకజనకమైన నిసర్గ సామ నస్యముమాత్ర మీతనియందు లుప్తమై లోకవిమర్శనోత్సేకమే మెండుకాఁగాఁ "గృశాను" దృష్టిగాఁ గాకయున్నను, నిర్దాక్షిణ్య ముగాఁ గృత్రిమవేషధారిత్వాదికముల నెంతయు గర్హించువాఁడై, తఱచు పరిహాసాత్మక ప్రసంగములకుం గడంగుచుండెను. అట్లని యౌచిత్యముందొలంగె ననియుం జెప్పనొప్పదుగాని 'మసురుసా' లనిపింపఁదగ్గ దురుసుతన మొక్కొక్కెడఁ గానుపింపకపోదు.

అగుచో నిది యోగిత్వలక్షణముమాత్ర మానాయన్న సిద్ధ స్థితియం దిది యప్రసిద్ధమే యయినను, సాధనావస్థలోఁ దనకబ్బిన వేదాంతమువల్ల స్వప్నదృష్టం బనఁదోఁచు నీయైహికంబునుండి నిజ మనంబును మరల్చికోఁజూచు పూనికయం దిట్లుపొసంగియుండు ననఁ జెల్లును. కాకున్న, విభిన్నవిషయ విమర్శనరూప వాక్ప్రచారమున కవకాశము గలుగనేరదు. ఇట్టు లాత్మబోధంబు కానుగాను మానం బూని 'యోగి' నా నొప్పెను.

ఇందులకు నిదర్శనముగా నిచ్చో "రంగదాసు" నిం జూచి యుంటిమి. ఈతఁ డాబాల్యము నస్మత్పితృపాదులకు శుశ్రూష గావించుచుండినవాఁడు. క్రమముగా నవధూత యౌదనుక నీతనియం దొదవుచుండిన పరివర్తనాదికమున కేన సాక్షినై తిని. గురుశిష్య సమా గమముతఱి నుభయులకుం దుదిదనుకఁ బద్యరూప ప్రసంగమే నడచు టలో, 'నాదెళ్లాన్వయ గురువర !' యని యాతఁడు వందన మందించు చుంటయుం బ్రత్యుత్తర మిడుచోఁ బద్యాంతములం దీగురువరులు 'రంగా!' 'చినవేమన్నా!' "అభినవ వేమా !" యనుచు సంబోధించు చుంటయును నేన వీనులార వినవిన, నట్టి యాశుకవితాప్రచారము నాకును నలవడుటయట్లుండ, నా వేమన్నయు నీతనియట్ల క్రమ ముగా జీవన్ముక్తుండు గానయ్యె నన్నది నామదికి రూఢమయ్యెను.

అంతట రాయవరపు పూర్ణయాఖ్యుండౌ నస్మత్పితృ చ్ఛాత్ర వర్యుం డొక్కం డేండ్లతరబడిగాఁ దిరిగి తిరిగి సేకరించిన శ్రీతాళ

పత్రికాదికములందలి కూ వేమన పద్యములఁ దానెత్తి యకారాదిగా వ్రాసి తెచ్చి వినిపించుచురాఁగా, నా కందుఁగలిగిన యుత్సాహము కొలఁది నేతాదృశముల నేను నల్లుచు వచ్చితిని. ఆపై, నాపదాఱవ యేఁట మా తండ్రిగారు 'వేమనసూక్తిరత్నాకర'పుఁబరిష్కరణం బొనర్చుచోఁ దత్సంగ్రహకర్త్రు విరచితమైన వచనరూప చరిత్రము నేను సవరింపఁబూనుట సంఘటించెను. దాన నాకిద్దానిని ప్రప క్షమమునఁ బ్రబంధరూపము నందింపఁ గుతూహల ముదయింపఁగా 1910 లోనే "శ్రీ వేమయోగీయ" మనుపేర వ్రాసియుంటిని. 1917 లో నద్దానిని ముద్రణమునకుఁ బంపఁగాఁ బరహస్తగతంబై పోయెను.

ఎట్లాయెనేమి, యిది నేఁటి కీరూపమున వెలువడుయోగము కలిగెను. ఇట్టిటలోఁ దొలుతటిచరిత్రాంశములం దేకొన్ని మార్పులో కావలసిన వైనను, ముందాతఁడు వేశ్యాలోలుఁడై పిదప నెట్లో తన మనసుమాఱఁగా సముచిత వేదాంతప్రబోధానంతరమున నాత్మ బోధంబా కవితాప్రచారమునకుం గడంగెనన్న ప్రధానవిషయ మట్లే యున్నది. ఇందలి పురవర్ణనాదికమెల్ల రాజవంశజుఁడుగా నెంచం బడినప్పటిదేయై ప్రాచీనఫక్కి ననుసరించినదై యుండ నద్దానినే యథా తథముగా నుంచినందున విప్రతిపత్తి లేదుగదా. మఱియు నాయిక సామాన్యయైనను నసామాన్య గుణగణవిశిష్టయౌ నౌచిత్యసంపాద కమే యాయె. ఇంక నాయూపాత్రముల సంజ్ఞ లేవయినఁ గథాగమన మున కంతరాయజనకములు గానేరవుగాన నందుం గూర్చిన చర్చ యనావశ్యకము. ఇంక నప్పటిశృంగారఘట్టము మాత్ర మిప్పుడు కొంతసంకుచితముగాను వేదాంతప్రబోధఘట్టమే యధికముగాను మార్చుట నిజవయోధర్మము మాత్రమేకాక "యోగీయ"మునకు సముచితముగదా? ఏమయినను 'సమలోష్టాశ్మ కాంచనత్వము నే సాధింపఁజాలినయయ్యోగిపుంగవుఁ డేవేవో బంగారమొనర్చినట్లుండిన లీలల వివరించిన భాగ ముడిగి యచ్చో నాతనిప్రశస్తికి మూలమైన బంగారమువంటి సూక్తిరత్నావళిం గూర్చి చేర్చుటయందలి యౌచి త్యము తద్‌జ్ఞులకే విశదము;

మఱియు నిందలి తృతీయాశ్వాసగత గురుప్రబోధము శ్రీశాంకరవరా "వివేకచూడామణి"కి సారభూతమై కొందఱు జిజ్ఞాసువుల బుద్ధులకే యందుపాటుగానో ననుకొనువా రిందలి చతుర్థాశ్వాసము నందలి పూర్వోక్త వేమనోక్తులు సుగమములౌట సర్వజనసమాదరణీయత నందఁదగియుండునని యెంచకపోరు. ఇంతకు నిద్దానమనము గమనింపఁదగిన దేమన, వేమనయందుఁ గవితా యోగితోభయ మార్గసంధి సంఘటించి వన్నె కెక్కఁజాలెనన్నదే. ఇట్లనన్యప్రచారముగల నిజవాక్కులవల్ల మన తెలుఁగున కొకనూతనమైన వెలుఁగును గూర్పఁజాలిన యీ 'కవియోగీంద్ర' చరిత్రము తత్సూక్తులతోఁబాటు సుస్థిరంబై వెలయ శ్రీగురువర్యుల కృపతోడ్పడనయ్యెడుఁగావుత.

బందరు,
5-7-1955

ఇట్లు విద్వద్విధేయుఁడు,
నాదెళ్ల మేధాదక్షిణామూర్తి.

శ్రీ వేమయోగీయ విషయసూచిక.

— అవతారిక —

తృతీయాశ్వాసము

చతుర్థాశ్వాసము

కృతిపతితలో సహృదయులు కొందఱయయాచిత సాదరోక్తులు

'ఉభయకవి మిత్ర' 'ప్రతిభాంబి' 'కవితాకళానిధి' ప్రభృతి బిరుదాంకిత

శ్రీ భువనగిరి విజయరామకవిగారు, గుంటూరు

శా. శ్రీ విద్వత్పురుషోత్తమార్య గురు పాత్రీభూతశిష్యత్వ పు
త్త్రా! వేదస్థిర నాదశాస్వయజ మేధావక్షిణామూర్తికా
త్త్రీ! వర్ధిల్లు చిరాయురున్నతుల, భక్తిశ్రద్ధలొప్పారు నీ
సేవన్ దండ్రినిదప్పువారలకుఁ దుష్టిన్ బుష్టి నిష్టాప్తియౌన్॥

చ. నిలిపితి తండ్రిచాలు పరినిష్ఠిత తన్నిఖిల ప్రవర్తనా
వళుల విశేషపుష్టులఁ బ్రవర్తిలఁ జేయఁగనోపస న్విరా
జిలి, యిపు డాత్మలబ్ధి పరిషేచనగాఁగఁ దదర్పణంబుగాఁ
గొలిపితి కీర్తికాయపితకు న్గడుధన్యుఁడవైతి సోదరా! 2

క. ప్రాణాహుతిగాఁ బితకు రవాణాఁ జేసితివి తత్ప్రపంచిత 'యాత్రా'
మాణవకకృతి నిఁకిప్డు డపా నాహుతి వేమనీయ పాత్యంబయ్యెన్॥ 3

క. వ్యానోదానసమానము లైన నలఁతికాలముననె యర్పింపుమయా
పైని న్షడ్రసభోజన మో! నింతువుగాని రససమాహితకృతిలోన్, 4

క. కలషోడశోపచారవి ధులకగు నుద్గ్రంథము న్మధురవాగ్రమ్యో
జ్జ్వలత న్బదపడి కూర్చి స ఫలీకృతి మహార్చనావిభాసివి కమ్మా. 5

తే. భర్తృహరియొక్క త్రిశతక ప్రాయమూచుఁ
గ్రమత శృంగార నీతి వైరాగ్య భాగ
కేవలంబగు 'వేమయోగీయ' మెలమి
నమరు నాచంద్రతారార్కమై ధరిత్రి.

'శ్రీ మద్గురు భాగవత' 'శ్రీ మద్భాగవత మహి' మాద్యనేక గ్రంథ
కర్తలు 'నుభయభాషాప్రవీణ' 'వేదాన్తపారీణ' 'కవిశేఖర'

శ్రీ మిన్నికంటి గురునాథశర్మగారు, గుంటూరు.

తాము మిక్కిలి ప్రేమతోఁ బంపిన 'శ్రీ వేమయోగీయము' ను జదివితిని. పండితకవులగు మీపాత్తమును పాంతముచూడక వదలుదునెట్లు? పదమెత్తిన వృత్త్యనుప్రాసము, పాదమెత్తిన నోజస్సు, నింకయమకముల నెమకనేల? కుప్పలుకుప్పలు. అందును సహృదయమకము నెక్కువగావాడితిరి. ఒక్కొక్క పాదమున నాలుగంత్యప్రాసములతో సీసముల నిర్వహించితిరి. వర్ణనాదులలోఁ

బూర్వకవుల్రతోవలఁ దప్పరైతిరి. 'అలూనకిసలయమ్ముం' గొని నవీనరసమయముగాఁ బ్రసంగించుట మిక్కిలి ప్రసంసగానున్నది. ఎట్టి దుష్కరప్రాస గండశిలయైనను మీయనర్గళధారలో దొరలుకొనుచుఁ బోవలసినదే. ఆటవెలఁదులకుఁ జెక్కనడకలు నేర్పితిరి. శివయోగి స్వరూపము ధరించితిరి. 'కామయాభిఖ్యాతి' పద్యము సాలంకృతమైనదై 'కమనీయవిఖ్యాతి' మీక చేకూర్చును.

ముప్పది నలువది యేండ్లనాఁడే భవ 'ద్యశోవిహా' రాదిక సరణి నవభావ గంభీరముగను నానాశబ్దాలంకారాదిశోభితముగను వ్యంగ్యస్ఫూర్తిగను విరాజిల్లినందులకు నే నాశ్చర్యచకితుఁడ నైతిని. పుట్టుకతోడనే మీరింతప్రౌఢకవితాప్రద్యుమ్నులరై తిరిగదా. అవునవును. శ్రీ పురుషోత్తములకుఁ బ్రద్యుమ్నులుదయించుటలో వింతలేదు.

'మేఘసందేశ' 'కుమారకథామంజరి' ప్రముఖ గ్రంథకర్తలు

'విమర్శకాగ్రేసర' విద్వాన్

దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రిగారు, నెల్లూరు.

'శ్రీ వేమయోగీయము చదివి సంతోషించినాను. తాము వేమనను కవిగను యోగిగను చక్కగా తీర్చినారు. అంతియకాక, ఆతనిని ప్రబంధనాయకునిగా చిత్రించుట మీ రచనలో గల విశేషము. అటు శృంగారము, ఇటు వైరాగ్యముకూడ మీ కావ్యమున సముచితమార్గమున నడిపింపఁబడినవి.'

'శ్రీ వేమనబోధామృతసారము'తోపాటు మీరు లోకమున కందించిన తత్త్వసందేశము ప్రాజ్ఞప్రశంసార్హముగా నున్నది. ప్రౌఢమధురమగు మీ కవితాశైలి హృదయంగమమై యున్నది.

'యోగానంద రామాయ'ణా ద్యనేక గ్రంథ రచయితలు

శ్రీ చిల్లరిగె యోగానందయ్య పంతులు కవిగారు, అమలాపురము.

'పుత్రాకృతినున్న ద్రోణుఁడ'వని ద్రౌపది ద్రౌణి న్వర్ణించి నమస్కరించినట్లు మీకిప్డు నమస్కరించుచున్నాను.

మీ 'వేమయోగీయ' మందలి యాధ్యాత్మికసారము పంచదశి జ్ఞానవాసిష్ఠాదులవలె నెంతేని సమాదరణీయమై శాశ్వతామే యాత్మరాస్య పఠనీయమై వెలయఁగలదు. నే నద్దానిని విమర్శనేక్షణైకదీక్షతో భక్తిశ్రద్ధాసక్తబుద్ధితోఁ జదివియూనా వార్ధక్యదుఃఖకంధి కిదే నావగా నెంచియిద్దానఁ దరించుచున్నాఁడ.

మ. అనవద్యంబగు పాండితీగరిమ ముందాసంస్కృతాంధ్రద్వయిం
గన నభ్యాసమొనర్చి యాంగ్లవిదుఁడై, కన్నయ్య కీకబ్బముఁ

జన సమ్మోదదమిట్లొసంగి నిజవైశద్యమ్మును స్వాహరిం
చిన మేధానిధి నావెళాన్వయవిధు న్శ్రీమీఱ శ్లాఘింపరే ?

మదాసు యూనివర్సిటీ, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య పరిశోధనాలయ
ముల తెలుఁగు రీడర్లు 'నాంధ్రభారత కవితా విమర్శ'నాది కృతికర్తలు నైన

శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, ఎం. ఏ. చెన్నపట్టణము.

......'శ్రీ వేమయోగీయ, 'నీతిభాస్కరము'లు మీతండ్రిగారి యొద్ద
నుండి సాధించి కృషిచేయుచున్న యాధ్యాత్మిక తత్త్వమునకుం బ్రబల నిదర్శ
నములు.........'ఉత్తమ జీవయాత్ర'లోని వివిధ కక్ష్యల యందలి మహ
త్తర గుణములు, సాధనలును జదివి మిక్కిలి యానందించితిని. మరలం జిన్న
నాఁటి బందరు నాదృక్పథమున నిలిచినట్లైనది.

'శ్రీ శఙ్కరవిజయ' 'కూర్మపురాణ' 'ప్రసన్నరాఘ' వాంధ్రీకరణాదికర్త.

శ్రీ భమిడిపాటి వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు, మోపిదేవి.

ఉ. శ్రీగురువర్య పాద సరసీరుహయుగ్మమును న్నుతించి మే
ధాగరిమార్థి నై నతివితానము భక్తిమెయింబొనర్చి స
ర్వాగములన్ క్షమించుచుఁ గృపామృతము న్ఘనత న్వహించి నా
పైఁ గురియంగ వేఁడుచుఁ బ్రపన్నుఁడనై లిఖయింతు నిమ్మెయిన్.

మ. కళలం బోగురుదేవ ! మీదయను మాకుంగా, భవ ద్దివ్యభూ
రిశివంబుం దెలుపంగ సంతతము నర్థి న్వేడెద 'న్వేమయో
గి' శివాపాదక సచ్చరిత్రము లసద్గీర్వైభవం బొప్ప, స
ద్యశ మబ్బ న్రచియించి పంచితిరి గాదా పట్టిచేఁ బెన్దయన్

శా. వింటిన్మీకడ మున్నె దానిదగు పెన్విన్నాణము, న్నేఁడు నేఁ
గంటిం గన్నులముద్రితంబవుచుఁ జక్కంబొల్చు పాత్రమ్ము, వె
న్వెంటం బున్నెపుఁబంట తొంటిది నను న్బ్రేరేపఁగా నోటితో
నంటిన్నంటిని దత్సుధోక్తిలహరీ యాంశాంశము గ్గ్రోలుచున్. 3

చ. గొనముల కెల్లనిక్క దొసఁగు ల్లవమేనియులేని దిందిరే
శుని పదకంజమం దెసఁగుచుం బ్రవహించెడు జాహ్నవీ సుపా
వనతర మాధురీభరిత వంజులధారకు నుద్ది, పూజ్యపా
ద నిహిత వేమయోగి చరితప్రథిమ న్గవిత న్నుతించెదన్. 4

తే. దక్షిణామూర్తి కర్త మేధావిలాసి
వర్ణ్యమో వేమసద్యోగి వరచరిత్ర
నేత కవిపూరుషోత్తమ ఖ్యాతకీర్తి
రస మొలుకఁ గ్రోలుఁడీ వెస రసికులార! 5

'ఆంధ్రచరిత్రాది గ్రంథకర్తలు, వీరేశలింగం హైస్కూలు పండితులు

శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారురా, జమహేంద్రి

తాము ప్రేమతో నంపిన 'ఉత్తమజీవయాత్ర' ను 'వేమ యోగీయము'ను నే నందుకొని కన్నుల కొత్తుకొన్నాను. మీ కబ్బములు మహోత్తమ కావ్య ధోరణిలో రచింపఁబడినవి. అందలి పద్యములు ప్రౌఢములై రుచిరములై నన్నానందముగ్ధు నొనర్చినవి ... ఛందోమూర్తులు శాశ్వతులు నగు శ్రీ పురుషోత్తముల పుణ్య చరితమును బద్యప్రబంధముగా రచించుటే మిక్కిలి మంచిది. తమరు జనకులపట్ల అధమర్ణతఁ బాపికొన్న ధన్యమూర్తులు. తమ శ్రీ చరణములకు నా ప్రణతులు.

శ్రీ అప్పల వేంకటరావుగారు, పౌరాణికులు, సామర్లకోట.

మీ 'వేమయోగీయము' నామూలాగ్రముగా మహాసక్తితోఁ జదివి పూర్తి చేసినాను. మీయమూల్యభావములతోడను అఖండమేధాయుక్త భాషాజ్ఞానముతోడను వెలయింపఁబడిన యీ పద్యకావ్యము సౌష్ఠవముతో సాఫీగా నడచినది. భావములకు భాష యలంకారము వెట్టుచున్నది. విషయమునుబట్టి భాష అప్రయత్నముగా వచ్చుస్వభావమై శిష్టప్రబంధశైలిలో సున్నది- భాషాపరిమేయమే మాత్రమున్న పాఠకులైన నందలి చెఱకుతీపి ననుభవింపఁగలరు.

గమనిక.

పుట.	పఙ్క్తి.	కూర్పు.	మార్పు.	పుట.	పఙ్క్తి.	కూర్పు.	మార్పు.
14	4	భవ్యో	మాన్యో	33	8	వ్రేలఁ	ప్రేలఁదలన్
22	17	యామా	యీమా	70	12	*ధాత్రోపేంద్ర	ధాత్రజ్ఞాత్త
26	18	డౌడు	డగుడు	71	2	చతుర్ధా	చతుర్థా
29	24	తాత్మ	తాత్మత	76	6	మాతృ	మాత్రి
30	6	దు, నో	దుఁబో	88	26	మద్వై	మావై
32	18	రంభా	డంబా				

* స్థితస్యగతిః :—ధః(బ్రహ్మవిద్యాయం) + అత్రిమ్ (పాయస) మితి.

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తయే నమః

శ్రీ వేమయోగీయము.

అవతారిక

ప్రార్థనాదికము.

వాణీశ్వర నిర్జరేశ్వనుత స
చ్చిన్మూర్తి, కాత్యాయనీ
భావాబ్జార్కుఁడు, భక్తవత్సలుఁడు, జృం
భద్దైత్య సారంగరా
డ్దావచ్ఛేదక వజ్రి, నిర్జిత పుర
క్రవ్యాద నవ్యోదయున్
దేవాధీశ్వరుఁ గాలకాలు, ననుసం
ధింతున్హృదబ్జంబునన్.

ఉ. శశ్వ దనూన కీర్తి విలస న్మహనీయచరిత్రుఁ డర్థనా
శీశ్వరుఁ డాతఁడౌట, హృదయేశ్వరి యీశ్వరి పార్శ్వమందుఁ గా
మేశ్వరి తానయుండి హృదయేప్సితము ల్ఘటియిల్ల మాకు ము
దశ్వరధార్థ సంపదల, నంతట మోక్షపద మ్మొసంగెడున్ 2

శా. ప్రారంభించుతఱి న్భువి న్గృతులు, లోపం బెద్దియు న్రామికిన్
హేరంబుం దొలుదొల్త మ్రొక్కుదురు కాదే, యట్టి యావేల్పు నీ
హారాద్రీంద్ర సుతాంకపీఠిఁ దగి నిధ్యానంబు ధ్యానింపమి
స్వైరుం డాతఁ డొసంగె దీనఁ గృతి నిర్విఘ్నంబు గానయ్యెడున్ 3

ఉ. శ్రీయుతమూర్తి భాస్వర చరిత్రుఁడు మాధవు చేతనేతగున్
సాయకమౌట మాధవుఁడు, సన్నుతిపాత్రి దివౌకసావళి
ధ్యేయుఁడు, శార్ఙ్గచక్రధర దివ్యమహాప్రతిభాఢ్యుఁ డట్టి తే
జోయుత నీలదేహుఁడు, వసుండయి మ మ్మనిశమ్ముఁ బ్రోచెడున్ 4

శా. శ్రీరాంభోధిజనించియు న్విజయలక్ష్మీనామముం దాల్చియు౯
హేరాళ ప్రతిభావిశేష మహితాహీ ద్దివ్యపర్యంకగుం
డా రాజీవదళాయతాక్షు బుధగేయప్రాభవోన్మేషునిం
జేర న్దద్ధృదయాబ్జపీఠగు నాశ్రీదేవి మమ్మోముమున్॥ 5

ఉ. ధాతయు వెంటవచ్చుఁగద, తాతనుగూడి వరప్రదాతగాఁ
బ్రాతయు నేత యాతఁడు నరాయణనాభిజలేజమందె, సం
ప్రీతచరిత్రుఁ డుద్భవిలి, భూమి జనంబుల సృష్టిఁజేయు ని
ర్ణేత విధాతనాఁ దనరి, నిచ్చలు వేదచతుష్క వాక్కులన్. 6

ఉ. క్షీరముఁ బుస్తకమ్ము నెసఁగెంగద పల్లకి చేతులందు, నో
భారతి భారతీరమణి, భాస్వర నా కృతులన్ప్రచారకున్
శ్రీరుచిరత్వముం దెలుపఁ జెన్నలరారెడు విద్యఁ దెల్ప, నా
ధీర నిరంతరంబెటఁ బలి స్వాదకే యిఁక నాకుఁ దోడగున్. 7

చ. సరస చతుర్విధాంధ్ర విలస త్కవితావిభవాఢ్యు నెంతు, న
య్యురుతరపారసీక యవ నోత్తమ సంస్కృత హూణ కోవిదుం
బరమసుశాంతమూర్తి బుధవంద్యుని జ్యోతిష ధర్మశాస్త్ర బం
ధుర పటిమాభిరామ గుణధుర్యమహాత్ముఁ బూరుషోత్తమున్. 8

ఉ. ధారుణి నన్నుఁగన్న వనితామణి భవ్యపతివ్రతామణిన్
జారువచోన్విత న్నయవిచార ననారత మేఁదలంతు, శృం
గారసురూపిణి న్మహితకాంచనతుల్యను, మాన్య ముక్తికాం
తారమణి న్నిరంతర సనాతనధర్మ పథైక గామినిన్. 9

వ. ఇ ట్లిష్టదేవతా గురునమస్కారంబులు గావించినతఱి. 10

కృత్యారంభము.

క. బలుపాడవువాఁడె కోయం గలిగెశేషలమంద బుడుతకడఁగినపగిద్వ
దెలివిం గొలువడనైనను బలువుర కెటో ముదముగదురఁబలుకఁ
దలంపన్॥ 11

క. కవిపుత్త్రుఁడఁగవినయ్యునుగవివరబుధవర్ణ్యమార్గకలితాత్ముఁడనై
భువిఁబుట్టియునొకకబ్బముఁబ్రవిమలమతివ్రాయకున్న భావ్యంబానే?

క. ఘనబుధుఁడు జనకుఁ డొనరింపనుగ్రకృతులవి కాంచినాఁడు పండితపుత్త్రుం
డనరే? ననుఁ, గావున మది నొనరుప నే దైనఁ బూని యొకకృతిఁ
దొలుతన్. 13

క. శతకం బస్మన్మాతృస్తుతిరూపక మాచు నొప్పఁ జొప్పడుఁ జెప్పన్
గతియానని భావించుచు నతిముదమిడ ముందుకొప్ప నయ్యో
నటుండన్. 14

క. తోఁచెన్ ఖండకృతు ల్వెడి వాచాతీతప్రభావ భాస్వరుఁ డనఁ బై
ప్రాచేతసతుల్యుం డా ప్రాచీన కవీంద్రయోగివరకృతిఁ బలుకన్. 15

ఆ. పద్యగద్యములఁ బ్రబంధరూపంబునఁ దనరఁ జేయుపూనిఁ గనినయంత
వేమనాఖ్య యోగివీరుండ కవియాచునీతిబోధ సేయు భాతినెంచి.

క. రాయవరపుఁ గులదీపకుఁ డై యొప్పిన పూర్ణయాఖ్యుఁ డస్మత్పితృ మి
త్త్రాయతమతి గద్యమ్మున నీయుత్తము చరితవ్రాయ నే నదికంటిన్.

చ. ఇపుడు పురాణగాథ యెదియేని రచించినఁ బ్రీతియేరికా?
నుపకృతి తాఁ బ్రపంచమున కొప్పికఁ జేయు మహాత్ముఁ డొట ని
క్కపుఁ జరితంబు నందగిన కాలపువాఁ డతఁ డొటఁ జేసియున్
విపులముగా నెఱుంగ నిటు వేద్య మొనర్చిన హృద్యమయ్యెడున్॥

ఉ. శ్రీయుత వేమనాఖ్యుఁడు తుకీయకులుం డవ్వఁగాక తాను రా
ధేయుఁడు దానమం దెటులొ, ధ్యేయుఁ డితండు నిదానమం దటుల్
జ్ఞేయుఁడుగాఁ జెలంగె, మహనీయుఁడు, తచ్చరితంబు 'వేమయో
గీయ' మన న్రచింతు, బుధగేయ మమేయ గరీయ మీయిలన్.

ఉ. ఆనయమార్గ వేది మహితాత్ముఁడు వేమనయోగివర్యుఁ డ
న్మానివరేణ్యనిష్ఠిత సమంజస సాధుపథైకవర్తి స
న్మానితదివ్యకీర్తి కరుణామయమూర్తి, హతార్తియాతనిన్
ధ్యాన మొనర్చి, తత్సుచరితమ్మును జెప్పఁ దొడంగువాఁడనై .20

ఉ. భారతమాతకుం దొలుత భవ్యచరిత్రకు వీరమాతకుం
జేరిచి నానమస్కృతులు చె న్నలరారినవారి నెంతుఁ బ్రా
గ్భార యశోవిశేషులగు వ్యాసుని భాసునిఁ గాళిదాసుని
న్భారవి మాఘు హర్ష గణస న్భవభూతి మురారి ముఖ్యులన్. 21

ఉ. భారత మాదినేపలికి ఘన్నను గన్నవు నన్నపార్యు, నిం
పారఁ బదేనుపర్వముల నయ్యయియుద్ధుల దిద్దు తిక్కనం
బూరిమ నెఱ్ఱనం బొగడి, పూజ్యుల భాస్కరసోమనాథుల
న్నారసి పోతనార్యు నెద, సన్నుతిసేయుదుఁ బెద్దనాదులన్.22

క. అంతఱ మాత్మస్తుతి పర నిందలపాలౌటఁ గుకవి నిరసనశక్తిం
గందుకొ కావునఁ గాటుక కుం దొరకరయిరి ధరణిని గుకవుల
నరయన్. 23

ఆ. కాన నిద్ది ప్రీతిఁ గనువారికెల్లఁ గేనువినుచువాఁడ నీచరిత్ర
మనుచుఁ గావ్యకన్య కర్హుఁడౌపతియెవ్వఁ డనికొనంగఁ దోఁచె
నరయ నిట్లు. 24

కృతిపత్యన్వేషణము.

క. మున్నల నన్నయముఖులౌ మిన్నలు కృతులిచ్చినా రమేయప్రతిభం
గన్న నరేంద్రులకిల దాన న్నతి సమ్మాన మందినారటులుండన్॥

క. పాతక మదియౌ నంచును బోతన తా నీయఁడయ్యె భూతలవిభులం
దేతనికిని భాగవతము చేతోముదమార నిచ్చె శ్రీరామునకున్ 26

ఆ. అట్లు కొందఱిచ్చి రవనీశ్వరులకెన్న నిట్టు లేరొ యిచ్చి రీశ్వరునకు
నేనుమాత్ర మిప్పు డింకెవ్వరికి నీయఁ జాలనైతి నద్దియేలయనఁగ॥

ఆ. భోజరాజుఁ బోలు భూకాంతులౌ లేరు,కృష్ణదేవరాయ కీర్తనీయ
మహితయశులు సరసమహీపులును న్లేరిఁ కాదరింతు రేరు భూ
దయితులు ? 28

తే. కానఁ బురుషోత్తముఁడె కృష్ణుఁడౌ నటన్న
నీఁకను బదియాఱువేలు గోపికలు గాక
కొసరు కవిరాజు లొసఁగిన కూఁతు లుండ
నేల యాదరమునఁ జూచు చేల దీని ?. 29

శా. మాతోఁబుట్టువు లైనప్రౌఢసతుల న్మాన్యప్రబంధోత్తమ
వ్రాతంబుం బితృకర్తృకంబును భరింపంజాలు కంభుండనం
జేతఃప్రీతిని జూచునో ముగుద నోఁచెంబో యహా ల్పబస్సనుం
బూత లుగ్గయు గంగ దేహమున నెప్పున్నిత్రిపై కెక్కఁగన్॥ 30

వ. అదియట్లుండ 31

క. కలలోఁగాన్పించెదరఁట యలహరిహరు లట్లువచ్చి యాశీర్వాదం
గలిగినఁ జాతము వేఱొక టలుసాఁ దనయంత నరుగ నంచుం
దోఁచెన్॥ 32

శా. ఏదోదయ్యము కానుపింపనిది లేనేలేదో! యున్నం గనం
గాదో! యట్టిదె యిష్టదంబవు నెటు లన్వేషించి తాఁజెంచి, ని
ద్యాదానం బొనరించి నుంచు గురుని ధ్యానించి సేవింప నే
దేదైన న్వ్రాంచి కెంచుమాత్రమునఁ బ్రాప్తించుంగదా సౌరికిన్ 33

శా. 'ఆయేదో ఫలదంబటంచు వినలేదా'? యందు కే న్వింపు చే
ధ్యేయంబా గురురూపమందు నదిలేదే స్వర్గం బెట్లగున్?
భూయఃకల్పిత వందనాదికముల న్బొందింపఁ దద్బుద్ధితో
డాయ న్వచ్చి తదాకృతి న్ఫలము రెంటం గూర్చు టబ్రంబొకో!

క. ఆదరమున నాకృతిఁ గనఁగాఁ బశుపతియెవ్వఁడన్నఁ గనుగామయుఁడు
నోసదాపుఁడు సుజనకుఁడై కాదే గురుఁ డతఁడ నాకుఁ గనఁడే
ప్రీతిన్? 35

చ. తనయులపల్కు లెన్నఁగను దప్పులకుప్పలె యైనఁగాక, యె
ట్లును ముదమిచ్చుఁ దండ్రులకు, లోలతఁ జెంచు సహించుఁ గావునన్
జనకుఁడె ప్రీతిఁ గాంచఁగ నిజాత్మజ సత్కృతికన్యనిత్తు, నా
తనికిఁ గవీంద్రశేఖర బుధప్రవరోత్తమ వర్ణ్యబుద్ధికిన్॥ 36

తే. ఇపుడు కౌమారదశయందు నెసఁగునతఁడు
నాదు జననియొ, దివికేగె నాదుకొనుచు
మోద మిడ వార్ధకమ్మున నాదుహితయొ
తప్ప లేరెరు దరిఁజేరి మెప్పఁగూర్ప॥ 39

క. సోదరులు లేరు నాకిఁక సాదంగా నతనిఁజేయ సానందాత్మన్
మోదంబిడ నిహపరముల నాదుకొన న్నన్నదమ్మ నాతఁడ కాదే!

తే. కాన నాతనికే కృతి యే నొసంగ
ననుపమానందుఁ డతఁడౌట యట్టులుండ

వన్నె కెక్కను ముఖ్యమై యున్న నిద్ది
దాన నేనును రక్షియింప నౌను గాదె. 39

క. గురుఁడే బ్రహ్మయు విష్ణువు గురుఁడే మహేశుండటంచు గురుఁడే సాక్షా
త్పరమై పరత మనియనరే? గురుఁడనఁగా నట్టిఁడౌట గురునకె యిత్తున్.

క. గురుభక్తి న్నెఱపక్కనరుఁ డెట్టిఁడు ముక్తినందు న్యాయ్యంబకదా
పరమాంగన ప్రీతిమెయిని పరునాతని జేయఁగా వ్యవరమునకిపుడేన్.

తే. కొంచె తలక్రిందు నుండాగ గులకఱాల
కొఱకు నేడనొ వెదకంగఁ గోరుకన్నఁ
జెలిమితక్కన వేఱుండఁ గలుగునొక్కొ!
అట్టిదే కాదె! గురుపిడి యరయుటయన. 42

తే. మఱియును బిత్రాణ మెన్ని జన్మముల నెత్తి
యైనఁ దీర్పఁగ శక్యము కానిదయ్యె
నట్టి దొక్కింత యేనిప్పు డిట్టులీఱు
మార్గ మునిఁగిన నెట్టు లపవర్గ మబ్బు? 43

క. నరమాత్రులు నరపాలురు సరసులు గారెఱుఁగఁ గృతుల సారస్యంబున్
హరిహరులో మాటాడను గురువరుఁడో బుధుఁడు తెలుపు గుణ
దోషంబుల్॥ 44

క. కావున సర్వవిధమ్ముల భూవిశ్రుతపుణ్యమూర్తి పురుషోత్తముఁడే
కావ న్నను, మత్కృతికన్యావరుఁడై యేలనర్హుఁడౌ నెటులరయన్.

క. వేమనపద్యము లన్నియు ధీమంతుఁడు మద్గురుండె దిద్దెనుగాదే
నీమమ్మున నేని ప్పిటు లామహితు చరిత్రి వినుపనతనికిషితుఖా.

చ. అభినవదండి కేతనసమాహ్వయ సత్కవి తిక్కయజ్వనా
మ భజనసేయఁగా దశకుమారచరిత్ర మొనర్చె నంకితం
బభినవతాప్తి నా కొదవదై నను దిక్కన సాటిమేటియౌ
నభినవ వేమ రంగగురుఁడౌ పురుషోత్తముఁ డేలు నీకృతిన్. 47

వ. అని కృతనిశ్చయుండనై నారచించు నీ 'వేమయోగీయము' న్పురుషోత్తముండౌ పురుషోత్తమునకే యంకితంబుగా రచింపంబూని తొలుత నస్మత్కృతినాథు వంశావతారక్రమ్మాదు తెంతునెట్లన్న.

వంశావతారము.

మ. ధరణీ న్విప్రకులీనులై విహిత వేదవ్యక్త సన్మార్గులై
హరితశ్రీశ్వరగోత్ర జాతులనఁ బ్రఖ్యాతాన్వవాయంబులన్
వఱలంజాలిరి భారతావనిఁ గృతాపస్తంబసూత్రోక్త భా
స్వరకర్మాన్విత వైదికోత్తముల శశ్వత్కీర్తివర్ధిష్ణులై! 49

తే. వారలందగు వెలనాటివారి శాఖ
యందు 'నాదెండ్ల' యనుపేర నలరునూర
వరతపోధనుఁ డైనట్టి పరమపుణ్యుఁ
డరయ నరసింహభట్టన నెగడె నొకఁడు. 50

ఉ. ఆతఁడు నిత్యనిష్ఠను జపాచరణం బొనరింపఁ జేరెఁ గృ
ష్ణాతటినీతటాంచల విశాలవనావృత కీరశారికా
గీత మనోహరానిల వికీర్ణ తరుప్రజ పుష్పరాగ సం
ఘాత జనాతపార్తిహర కమ్రఘలేశ్య వరప్రదేశమున్॥ 51

క. మహిఁ సీతారామపురాగ్రహార నామంబున నది రాజిల్లె నట
న్మహితనరసింహమునిచేయ హవ్యకవ్యములతిథిజనాదరణంబున్॥

క. నాగేశ్వరుఁ డుదయించెను భోగీశ్వరవర్ణనీయ పుణ్యచరిత్రన్
ద్యాగీశ్వరుఁడనఁదగనై నిగమాగమవేత్తృత్వమబ్బునసముఁడు నాఁగాన్॥

మ. దరహాసాంచితవక్త్రుఁ దత్తనయుని దైవజ్ఞచూడామణిం
జనసంపాదితసద్యశోధనుని భస్మీభూతసర్వాఘు, ని
ర్జరతుల్యావనిపాల సేవిత పదాబ్జాతద్వయు న్వేంకటే
శ్వరసిద్ధాంతిని మించువారలరిరే సర్వంసహం జూడఁగన్? 54

శా. బ్రహ్మణ్యుల్సుతు లిద్దఱాతనికి సభ్యస్తాగమజ్ఞానులై
బ్రహ్మన్నిష్ఠా నిరాకరింపనగు సత్ప్రాగల్భ్యముం గాంచుచున్
బ్రహ్మానందముఁ గూర్చి రాపితకు శంభ్వబ్జాతు లట్లొప్పి, సు
బ్రహ్మణ్యాహ్వయ కృష్ణనామ మహితప్రజ్ఞాయుతుల్ ధీయుతుల్.

క. అం దగ్రజుఁ డలభూమీ బృందారక బుధవరేణ్య బృందామందా
నందద మందారము గురు వందారుఁడు సుబ్బయార్య వరుఁ
డెన్నంగన్ 56

తే. కాలినడ నేగి నిరుమార్లు కాశి కతఁడు
  నంత రామేశ్వరమ్మున కట్టు లెచనెఁ
  బట్టుపలనెన్న నాతండె దిట్టసుండు
  నట్టి కామాఖ్యుఁ డుదయించెఁ బ్రథితయశుఁడు. 57

సీ. కామయాభి ఖ్యాతి కమనీయవిఖ్యాతి
    సత్కావ్యతే ఖ్యాతినేయ విభూతి
  స్తుత్యార్చ్యతిజ్యోతి నిత్యకర్మప్రీతి
    హోమపవిత్ర ద్ధాతిధూమ హేతి
  నిగమాగమాధీతి సుగుణబోధ్యజ్యోతి
    హామృతిసా రేతిహాసకీతి
  ప్రాప్తాపవ ర్గాతిపథగమ్యనిర్ణీతి
    దివ్యప్రభాపీతి ధీప్రసూతి

తే. నీతి సూరినతిస్ఫీత నియతవృత్తి
  విత్తి వాచస్పతిజ్యోతి విప్రవృత్తి
  వృత్తి వ్యావృత్తిపాత్ర ప్రసత్తి సత్తి
  బత్తిని బ్రపత్తి విపత్తి బుత్తి ముత్తి. 58

ఉ. కాంచిన మేరుధీరుని దిగంతర నిర్మల కీర్తిచంద్రికా
  కాంచనదేహకాంతి జిత కామ జయంత వసంతరూపుఁ గా
  మించి వరించి మించె నలమించును మించినసుందరాంగి స్తు
  త్యాంచితభావ సద్గుణకదంబ యనందగు సుబ్బమాంబ తాఁ ॥59

క. వారిద్వర కుదయించిరి ధీయుతులు సూరులు తనయు లుదీర్ణప్రతిభుల్
  శ్రీరుచిరాకృతివిలసితనారీమణు లైనసుతలు నవ్యగుణాఢ్యల్ ॥60

క. ధరఁ బుట్టిన హరిహరులో 'నరనారాయణులో కో' యనందగి రందు
  న్వర సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర పురుషోత్తమనామ వేద్య బుధజనగేయుల్

క. వా రిద్వరనెయ్యమ్మది శ్రీరామానుజులదైన చెలిమింబోలెన్
  దీ రరయఁగ ధర్మజనర వీరాభులు వార లనఁగ వెలసిరి భువిలోన్

తే. అట్టివారల నగ్రిజుఁ డైనయతఁడు
  బుధవరేణ్య సుబ్రహ్మణ్య పుణ్యగణ్య

వర్ణ్యచరిత్రుండు మహితుండు వరగుణుండు
గురుఁడుఁ బ్రేమాకరుండు సోదరుఁడు నగుచు. 63

తే. దక్షిణామూర్తి సన్మంత్ర దానమొసఁగెఁ
డాతఁ గవితావిధాన సంధానగరిమఁ
గాంచి, "పితృసమో జ్యేష్ఠ" యటంచు నెంచి
యాజ్ఞ మీఱక వర్తించె ననుజుఁ డితఁడు. 64

కృ తి ప త్య భి వ ర్ణ న ము

సీ. ఆఙ్గ్లేయపారసీకాంధ్రగీర్వాణహిం
దూస్థానభాషా బుధుండు డవ్వుచును
సుచతుర్విధ కవిత్వప్రౌఢి సద్గ్రంథ
ములఁ గూర్చి యవధానములను దవిలి
భవ్యహిందూస్థానభాష ముప్పదిరెండు
నాటకమ్ములవ్రాసి సాటిలేని
దైవజ్ఞుఁ డనఁదొప్పి దైవాలయము దీసి
సేవ కోడూర నడపించి మించి

తే. యుచిత మ్మసంఖ్యాతి గడించినాతఁ
డలరు నాచెళ్ళపురుషోత్త మాఖ్యఁ దనరఁగ
నుద్యముఁడు మహితుండు శీలు ధీరుండు
సజ్జన నుతుండు ఘనముండు శాంతుఁ డవని॥ 65

సీ. రమ్యాద్భుతోత్తరరామాయణ సురభ
క్తిప్రభావంబులుఁ గృష్ణమహిమ
మొదలౌ ప్రబంధము ల్పదికొండు నభివర్ణ
నావళి పదియాఱు నాంధ్రయవన
నాటకమ్ముల నెన్న నలుబదొక్కటి కబ్బ
ము ల్చిన్న వెన్నియో బుడుతలకును
బ్రకృతిరూపప్రకాశికయు వికృతిరూప
చంద్రిక తెలుఁగున సంస్కృతమున॥

తే. సస్యరూపదీపికయన నలరునదియు
వెనసి యూడునిఘంటువు ల్సరవి నింక
బుధవిధేయనిసంచిక ల్పదిపదులును
వ్రాసినట్టి శతాధికగ్రంథకర్త॥ 66

సీ. బాలకావళిఁ గూర్చి పాఠశాలను జేర్చి
సతిబోధ లొనర్చు నిపుణతముఁడు
జాతకమ్ములఁ గాంచి ద్యోతక మ్మొనట్లు
లాగామిఁ దెలిపెడి జ్యోతిషికుఁడు
ధర జనమ్ములలోని తగవు లెన్నియొ మాన్పి
తగవుఁ దెల్పఁగఁజాలు ధర్మవిదుఁడు
నిరుపాధికులు నూపు లరుదేర నియమున
ధనమిచ్చి యిప్పించు దాతృవరుఁడు॥

తే. బుద్ధిగేస్మృతి యసదృశబోధకుండు
శుద్ధవిజ్ఞాని నిరుపమశోధకుండు
శ్రద్ధధానుండు ననమానసాధకుండు 67
సిద్ధచరితుండు మహనీయుఁ డీఘనుండు

తే. ఓర్పు నోపిక యొద్దిక నేర్పుఁ దీర్పు
వినయము నయంబు ననయంబు వినుతములయి
ఘనతఁ బెంపొందఁ జేయంగఁ గనదనూన
శస్తకీర్తి నెసంగెడి సాధు వితఁడు॥ 68

శా. భూతానాగత వర్తమాన విషయంబుద్దెల్పు దైవజ్ఞుఁడై
జ్యోతిశ్శాస్త్ర కలాకలాపములఁ బ్రజ్ఞావైదుషీ శేముషీ
చాతుర్యమ్ముల నెల్లఁ జూపి యివి ధాశావ్యాప్త సత్కీర్తి వి
ఖ్యాతుండయ్యెను బూరుషోత్తముఁ డనన్యప్రాప్త నైపుణ్యుఁడై॥

ఉ. ఇమ్మహి నాంధ్రకావ్యముల నెందును జూచిన సాటిలేని ప
ద్యమ్ముల బంధగర్భకవితాదృతిఁ జూపుచు హిందిభాష లో
కమ్మున నన్నెకెక్కఁగ నఖండుఁ డపూర్వపురూపకాళి రం
గమ్ముల నాడఁజేసి, కవిగాయక కీర్తిత సచ్చరిత్రుఁడై॥ 70

ఉ. చక్కని వాక్యజాలకము సాగఁగ నద్భుతశాస్త్రలక్షణ వ్పన్నస
న్నైకుల లలంకృతు ల్పరిణపేయము లౌఁగతిఁ జెప్పవొప్పున
న్నిక్కపుభక్తియుక్తి ధరణీస్థలి నీతిఁ దనర్చువైఖరిన్
ధిక్కృతతిక్కయజ్వగ సుధీనరవర్ణనమీతఁడుండఁడే ? 71

మ. విపులప్రజ్ఞఁ డితండు పల్కుకృతు లుర్వి న్సాటిలేకుండు, వ్య
ర్థపదం బేడను గానరాక బహుశాస్త్రార్థద్యోత కాచ్ఛప్రబం
ధ పరిష్కార సమన్వితంబులయి విద్యాపారధీమంతుఁ జూపెడు
న్విపరీ తోత్తమబంధనస్ఫురితతా విస్ఫూర్తి సంకీర్ణముల్॥ 72

శా. ఆపద్బాంధవుఁ డీతఁ డౌననఁగ వైద్యప్రక్రియ న్నేర్చి యే
రాపన్నుల్దనుఁజేరి కోరిన, సహాయార్థంబుగా నేగుచు
న్బ్రాపై యాపద మాపఁజూపెడిని లోపం బేరి కేందుండినన్
దీపం బంధతఁ బాపఁజాలునటుల న్దీర్పంగ నూంకించెడున్॥ 73

తే. ధరఁ "బరోపకారార్థ మిదంశరీర"
మనెడునార్యోక్తి కెఱుఁగఁగ నవతరించెఁ
దాను దానను బురుషోత్తముఁడె యనఁగ
సార్థనామ్యను జెన్నొందు సత్పురుషుఁడు॥ 74

క. చేసినసరాత్రముల న్దా విద్వ ద్విప్రసాళిఁ దగునీతి న్సం
భావన మొనరుచుచుండెడు పావనుఁ డాతండు తానెసండితవరుఁడై॥

తే. గురుఁడు పురుషోత్తమ హితాచ్ఛగురుయశుండు
ధర్మగుణకర్మ నిర్మాణ మర్మవిదుఁడు
గురుఁడు పురుషోత్తమహితాచ్ఛ గురుయశుండు
ధర్మగుణ కర్మ నిర్మాణ మర్మ విదుఁడు. 76

క. పురుషోత్తమ చరితమ్మునఁ బురుషోత్తమవర్ణనీయ పురుషార్థదమై
పురుషోత్తమ చరితమ్మునఁ బురుషోత్తమవర్ణనీయ పురుషార్థదమై॥

శా. సారాచార నయప్రచారపథ సంచారైక చారుక్రియా
సారోదార విచారసారుఁడు దశాశావ్యాప్త సత్కీర్తి వి
స్తారుం డాశ్రిత సూరివార బహుళోత్కంఠౌఘసంధాన మం
దారుండై తగు పూరుషోత్తమకవీంద్రగ్రామణి శ్రీమణీ 78

నిజమాతృదేవి

క. చేపట్టిన నాఁటిమొదలి యోపదులను దాసిమంత్రి యోజించుతఱిన్
రూపమ్మునఁ దా నగు శుభసాధ్వి పుడమి జనని పెరిమ శయనరం
భయునై॥ 79

క. ఘన జన్మలమడకాన్వయమున సీతారామనామ భూసురునకిలన్
దనయుఁడు లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి యనంగ నొప్పునతఁ డల
రంగాన్॥ 80

క. ఆలలిత తత్త్వ విద్వన్మౌళికి సతి రాజ్యలక్ష్మమకు సుతయై ల
క్ష్మీలావణ్యాంచితయై కాంతి న్భవిఁబూత ముక్తికాంతామణి
నాన్॥ 81

సీ. తనతండ్రి సంతతాధ్యాపిత ప్రస్థాన
శాస్త్రత్రయజ్ఞాన భవ్యసుమతి
తనతల్లి భర్తృసేవసలబ్ధ వేదాంత
విజ్ఞాన సంపూర్ణ విమలచరిత
తనయత్త లోకజ్ఞతా సాధుశీలతా
సంపూర్ణ కరుణార్ద్ర సత్స్వభావ
తనభర్త దక్షిణాస్య నిరంతర ధ్యాన
సంప్రాప్త బహుకలార్జన మనీషి

తే. తాను సార్థక ముక్తికాంతామతల్లి
తల్లి కెనయైన విద్యానిధాన మనఁగ
మనఁగలిగె నత్త చిత్తరంజన మెసంగ
సంగతోత్తమ పతిభక్తి సంయుతాత్మ॥ 82

క. పాతివ్రత్యమునందిల నాతన్వి నోర్చల రతిన లారయ నేరుం
బ్రీతి న్నీతి న్భాతి న్లాతిసతు లీటుగారు లావణ్యమునన్॥

క. ఉత్ప్రేక్ష లేదొకింతయుఁ దత్త్వాశస్త్యంబు నెన్నఁదరమే మనకున్
సత్త్వాభవముం గాంచెను దత్త్వాగల్భ్యం బతీతధన్యతఁ గూర్పన్॥

తే. ధర్మమార్గైక వేదిని ధర్మపత్ని
మర్మ మెఱుఁగనియిల్లాలు మహితచరిత
కర్మములఁ దోడుపడు చెంపు ఘనతఁబెంచి
నిర్మలంబైనహృదయంబు నెగడుసాధ్వి॥ 85

కవితా సంబోధనము

మ. తనరంగాఁ బురుషోత్తమాఖ్యకవి శాన్తా ముక్తికాన్తామణీ
తనయుండం గవితాధురీణుఁడను మేధావత్సోమమూర్తి శా
స్త్రిని, విద్వజ్జన పాదజీవనజ వర్తిం గీర్తిమన్ముఖ్య వే
మనయోగీంద్రచరిత్రమేను రచియింపంగాఁ గవిత్వాకృతీ !
శా. సంభావించితి నన్నయాచితముగా సంపర్కమున్ గోరుచున్
రంభోరూ! జితరంభ ! యెల్లయెడఁ బ్రారంభంబునం జూపునీ
గంభీరోత్తమవాక్ప్రచారములతోఁ గైసేసి యత్యంత సం
రంభోత్సాహ పరాక్రమస్ఫురణ దేగంజూచికొమ్మీకృతిన్॥

షష్ఠ్యంతములు

ఉ. శ్రీనయితానువర్తికి వశీకృతశైవకృపా కృపాణ వి
చ్ఛేదిత పూర్వజన్మకృత శేష విశేష విపత్పరంప రో
త్పాదిత దుర్భరార్తికిఁ బ్రబంధసునాటకకర్తృతాది సం
పాదితభూరికీర్తికిఁ దపఃపరిపూర్తికి రమ్యమూర్తికిన్. 88
ఉ. శాంతగుణైకమూర్తికి దిశాంతనిరాజిత దివ్యకీర్తికిన్
దాంతివిశేషభూషితనితాంతముదావహ దక్షిణాంగ దై
త్యాంతక పాదయుగ్మ విధృతాంతర నిర్మలసద్హృదబ్జ వే
దాంత రహస్యవేత్తకు ననంతపరోపకృతి ప్రశస్తికిన్॥ 89
ఉ. ధీకవితాచమత్కృతి కుదీర్ణ యశశ్శరదిందుచంద్రికా
శ్రీకమనీయ చంచదధరీకృత సత్కవిరాజకీర్తి క
స్తోకబుధోత్తమోత్తమ వచోవిలస త్పురుషోత్తమోత్తమా
ఖ్యాకునకు న్సమర్పణముగా రచియించెద నీప్రబంధమున్ 90

ఇది యవతారిక

శ్రీ వేమయోగీయము

ప్ర థ మా శ్వా స ము

క. శ్రీపురుషోత్తమనామా కాపురుషాఘనువిరామ కామాపహా సే
వా పరతంత్రకవీట్సో మా పరమోత్కృష్టకామ భవోద్దామా! 92
వ. అవధరింపుఁడు

పు ర వ ర్ణ న ము

చ. పరఁగు నాంధ్రభూమి నొకక్కెడఁ సుభ్ర స్వప్రప్రదేశాంచితాం
బర చుంబి ప్రతిబింబి తామరసతీ వక్షోజసీమా నట
త్తరళోత్కీర్ణ మణిచ్ఛటాకటక సౌధవ్రాత నిర్యాత సుం
దర నప్రాయత పట్టణం బది సుభృద్వర్య ప్రభాధామమై॥ 93
చ. తనరు ననేకభూరుహవితాన ముదానహమైనచోటఁ బా
వనమగు కృష్ణవేణిదరి వర్ణితమైన త్రిలింగమధ్యమం
బున శివలింగమొయాన నభోమణిమండల నుంటునట్టి కుం
శిఖ ధరణీధరంబుపయి నిస్తుల రాజనివాస భాసమై। 94

ఉ. భాసురకాంతి ధిక్కృత దివాకర వహ్ని సుధాకరేక్షణా
వాస విలాసలాసిత నవాసవఘాత నగాధిరాజ కై
లాస కలాకలాప విగళన్మణిమండిత మండలాంచిత
శ్రీసమ రాజితాగ్ర నగరీగరిమంబునఁ జెన్నుమీఱునై॥ 95

తే. కొండ గట్టినవీడౌటఁ గొండవీడుఁ
గుండినాగ్రమునందున్కిఁ గుండినంబు
ననెడిపేరుల నలరారునట్టిదాచు
వన్నె మీఱినదై యొప్పు వాసిచొప్ప॥ 96
తే. వెండికొండనుమించిన దండికొండ
యండమైయుండ నట నేలుచుండు ప్రభులు
ప్రతిభ మించిరి కైలాసపతిని మతిని
మంతుఁగాంచినవార లమందగతిని॥ 97

సీ. సువర్ణమయమైన యుర్వీధర మదేల?
ఇది సువర్ణమయ మహీధరంబు
రావణుం డొకచేత లేవనెత్తెరు దాని
రావణుం బిడు నిది లేవదాట
తద్రాజరాజాప్తు తలనెక్కె నొకరాజు
రాజాధిరాజులే రాజులీడ
నెక్క నెద్దొక్కచో యీసునసుదిక్క
గజ తురగసహస్ర గణము మించు
బూనిఁ బూసి కపాలి ముష్టికై వెడలంగ
భూతి కిక్కలు పెక్కు దాంత లిట్టను
బాణు వాకిటను గావలియుండ సాంబుండు
బాణహస్తులె ద్వారపాలు రిచట
నుమయుండ జటగంగ నొర్తుని నిల్పెను శంభుఁ
డేకపత్నీవ్రతు లిందనఘులు
ముక్కన్నుఁ జెఱచెడి ముక్కోపి కామారి
శాంతమూర్తు లీ శేల శస్త్రగుణులు
తే. తాన యొకమూల దూరె నీశానుఁ డతఁడు
కుండినపురీశకీర్తి యఖండమాచు
దెసలకుంబ్రాఁకి యెల్లెడఁ దెల్లవాఱఁ
దనదు గిరివాహనంబులే కనఁబడమిని. 98
ఉ. భారతమాత కంచుకము పచ్చని దొంగు ధరింప సంమలోఁ
దోసపుగబ్బిగుబ్బయనఁ దోఁచెడి కుండినభూధరంబు శృం
గారవనావృతంబు పయిఁ గప్పిననీలదుకూల మట్టిదై
చారుతరాంబరంబు విలసన్నవశోభల నీనుచుండఁగన్ ॥ 99
ఉ. భూమికుచాగ్రమోయనఁగఁ బొల్పెసలారఁగ భాసమాన శో
భా మహితేంద్రనీల మణిమండిత సద్విభవాభిరామమై
ధామ కృతోత్తమానవిపధామ సుధామయ ధామ మొప్పెడి
న్ధామ సుధామ శత్రువసుధా మహిళాధమ ధామభీమమై॥ 100

మ. పరిఖాభీలము భూధరోన్నతతర ప్రాకారవారమ్ము గో
పుర మంటంగలగోపురమ్ము మహితమ్ము న్మత్తదుశ్శాత్రవే
శ్వర దుర్భేద్యము దుర్గదుర్గమముగాఁ బ్రాసాదశోభాయుతం
బుర తేజోయుత రాజధాని తగు సర్వోత్కృష్ట నిర్విష్టమై। 101

ఉ. ఏనుఁగు లానగేంద్రమునకే జనియించిన కొండగట్టులో
నా నలరారుచున్నవి ఘనత్వ మహత్త్వ పటుత్వసంపదన్
మేనుల బొందికంగనఁగ మేరువుఁ గేరెడి తీరెసంగు గం
గానదికై కరంబిడి పెనంగొని లాగ సువర్ణకాండముల్। 102

ఉ. ఘోటకరాజసంతతు లనూనిత బాహుపరాక్రమాఢ్య వా
చాట పరాటకి ప్రకట శత్రువిదారణ దారుణాస్త్ర సం
స్ఫోట విశంకట స్ఫుటన భూభృదశేషభటాధిరూఢముల్
వీట నెసంగెడు న్బవనవేగము మించుచు వేగులం చనన్. 103

చ. సరసిజసంభవుండు కలుషం బొనరించుటఁ గోలుపోయెఁ దా
శిర మొకఁడంచు నాతనిఁ ద్యజించి సరస్వతి యేగుదెంచి త
త్పుర ధరణీసురాత్త గుణపుంజ వినిర్మలకీర్తిశాలురం
దిరవు ఘటించికొన్న దన నేర్పడెఁ దన్నిగమాగమజ్ఞతన్॥ 104

ఉ. చెన్నువహించి తత్ప్రభులు శిష్టజనావన దుష్టశిక్షల
న్నెన్నికకన్న మిన్నయగు విన్ననువుం గనియున్నవారలో
సన్న నెఱింగి వారికిఁ బ్రసన్నమతి న్సతియయ్యె భూమి, ద
ర్పోన్నతి వార లంద మహిమోన్నతిఁ దాను వహించె ము
న్నిటన్॥ 105

చ. కలుములబోటి కాపురము కాపుర మర్త్యసతీజనావళి
న్బలువుర ధర్మభూషణవిభాసిత సుందరవిగ్రహాఢ్య శో
భలఁ దనరారఁజేయుచు శుభప్రద కార్యపరత్వబుద్ధి నె
ప్పిల జను లొప్పఁజేసెడి నహీన సుదాన నిధానసంపదన్. 106

ఉ. భద్రద కార్యనిర్వహణ భద్రమనో వినయప్రచార సౌ
భద్ర పరాక్రమాఢ్య బలభద్రసమాన సుబాహుశక్తులై

భద్రసమృద్ధులై తగిరి భద్రపదాంబుజ భక్తియుక్తులై
భద్రసురావళి ప్రభవ భద్రసమాజ్ఞన భద్ర శోభితులై॥ 107

సీ. 'భ్రమరము ల్గ్రాలని పద్మముం గను'మన్న
మొగముపై నివె లేవె ముంగురు లని
'కుందకుట్మలము లేదందగునో కొక్క' నా
మచ్చుఁ జూపఁగఁ బలువిచ్చి నగెడి
'మంకెనపూవేడ మంజువాణీ!' యన
'మంజు వాణి నే' యను మంజుళముగ
'మంజరీ! యిం మన్మనమంజరీ ద్యోతయమ్మ'
'మంజరి కెనెనొ కొనంజను' నను॥

తే. కలువ లడిగినఁ జూపెడిఁ గన్నుదోయి
సంపెగ యడుగఁ జూపు నాసాపుటమ్ముఁ
బూవు లమ్మెడి యాపిటి పూవుఁబోఁడి
సరససల్లాపములఁ బొంద సరసుఁ గలిసి॥ 108

సీ. అల్లిక సిగఁజుట్టి మల్లెపూవులఁ బెట్టి
సన్నచీరనుగట్టి సరిపెఁబట్టి
తమ్మల మ్మిడనోటఁ దావి యత్తరుచాట
గడపనే తగి బాటఁ గాచిపీట
యునకు లే రరుదేర సవరించికొని చీరఁ
జిలునగవుఁ జేతఁ జెల్మిఁ జేర
నుచ్చుపులనుజిక్క మచ్చులోఁబడిపక్క
వాకిట నొక కుక్క వలెను ప్రుక్క॥

తే. గర్వ మడఁగించి పొగ రెద సర్వమడఁచి
పీల్చి యొంటనింటను వానిఁ బిప్పిఁ జేసి
జోగిఁ జేసియుఁ దుదను బైరాగిఁ జేసి
విడుచు నచ్చోటి వెలబోటి వెతలమీటి॥ 109

వ. ఇట్లఖిల సంపద్విశేషాకరంబై యనవరతశోభాకరంబై తత్తత్సమాగతానూన శ్రీకరంబై కరంబుఁ జెన్నువహించు నప్పురవరంబు,

వేమనబాల్యము.

మ. ఒకనాఁ డాంధ్రి యశోవిశాలతను సర్వోత్కృష్ట నిర్విష్ట నా
యకతం గాంచిన రెడ్డిభూమిపులకావై పేరిమి న్మీఱుటన్
సకలైశ్వర్యనిధాన మద్ది యనునాసం జేర వార్వీరు నాఁ
టికినిన్నేఁటికి సాటిలేని దగుపేటిం జెప్పఁగా నేటిదై॥ 111

ఉ. రెడ్డికులీనులందు భళిరే! ధనసంపద దానశీలతన్
సడ్డయు బత్తికల్మిఁ గలుషాపహ సత్యవచఃప్రభావ్యతన్
దొడ్డయశంబుఁ గాంచిన ఘను ల్లలవీడని యూడఁజేర నే
ర్పడ్డకుటుంబము ల్దనరు, వారల నొక్కఁడు వేమనాఖ్యుఁడై॥ 112

చ. జననము నందినప్పుడె ప్రజాతకుఁ బ్రేకను మాత కాతఁడిన్
జనకునకు న్సమస్తజన సంతతికిం గన నేత్రపర్వమా
ననుపమరూపసంపదకు నాకరమై కర మింపుమీఱు వి
న్ననువున నన్నయన్న విగతాత్మజ యెన్నఁగఁ గన్నదన్నమైన్॥

తే. తల్లికన్నను గారాముఁ దా నొనర్చి
ముద్దుమఱఁదిని దరిఁజేర్చి మురియుచుండె
నెత్తికొని యెప్డు క్రిందఁ గా లిడఁగనీక
యేమికోరినఁ దెప్పించి యిచ్చుచుండె॥ 114

తే. కనినమోహముకన్నఁ బెంచినదె యెక్కు
డన్నమై నన్నభార్య వేమన్న నెపుడుఁ
బెంపుడుకుమారునట్టులఁ బ్రీతిఁగనుచు
నెత్తునను బొత్తునను బెంచె నెంతయొ తమి॥ 115

తే. కలిమికలిమినె చదువబ్బఁ గలుగు టరుదు
గాఁగ గారాము జతపడఁగా నిఁకేమి?
గాలిపటముల నాటలఁ గాల ముడిగె
సాములనుమేటి తానయ్యె సాములందు॥ 116

క. తా నాడినదే యాటగఁ దా నెయ్యది పాడఁ బాట యందదన యనమిఁక్
బోధాత్ముఁడో యనిపింపఁగా నా స్వాతంత్ర్యవిధిఁ గదలుచునుండెన్॥

తే. కాని యన్నిటఁ బరికించి కాంచుచుంట
'మకురుపా' లైనను నిసర్గమార్దవమ్ము
కొంతయుంటయు, దుష్టులఁ గూడకుంట
సుగుణ మనుకొంగ యౌవనశోభ తసర: 118

ఉ. వేమన పాపదూరుఁడు పవిత్రపురాకృతపుణ్యశేష మిం
కేమిరోయియుండి తా ననుభవింపఁగ మాతృసుగర్భశుక్తిము
క్తామణినా జనించె మహిత ప్రథిత ప్రణుత ప్రతీత్య లో
కామితసుందరాకృతి వికస్వర సుస్వర భాస్వరుండుగాన్. 119

క. ఆగర్భ శ్రీమంతుఁడు త్యాగమ్మునఁ బేర్మిఁగాంచు నట్టిఁడు తానై
భోగమ్ముల కిరవొందన్ రాగమ్మున సఖులు వొగడ రంజిలు
నెడలన్॥ 120

వసంతర్తు వర్ణనము

ఉ॥ అల్ల వసంతకాలమున నల్లన నెల్ల జగంబుఁ జూడ, సం
ఫుల్లతఁగాంచి మించుచు నభోంతరమంతయు వింతవింతకాం
తుల్ల లితమ్ములై యెసఁగ దోహలదామిత చారుపల్లవ
ప్రోల్లసితమ్ములై తగఁ దరు, ల్మరుకేళిని జంతుపాళియున్. 121

చ. వనతరుశాఖలందు నవపల్లవభక్షణముం బొనర్చుచుం
గనఁ గడుఁ బోతరించిన శుకంబులును న్పికశారికావళుల్
వినవిన నింపు నింపునన వీనులసొంపు దలిర్పఁ బాడుచున్
జనముల నెట్టివారికిని స్వాంతముల న్గరిగింపఁజాలెడున్. 122

ఉ. కొమ్మలు పల్లవాధరలు కోమలపల్లవపాణులై తగన్
గమ్మనితావిఁజిమ్మ సుమగంధులు నొచు లతాంగులై యిలం
గొమ్మలు పల్లవాధరలు కోమలపల్లవపాణులై తగన్
గమ్మనితావిఁ జిమ్మ సుమగంధులునొచు లతాంగులై యిలన్॥

ఉ. మాధవుఁడుఁ రమాధవకుమారుఁడు మారుఁడుఁ జేసి చేరు తా
రాధవుతోడి సెయ్యము తిర మ్మల కొమ్మలపై వసించుచున్
సాధకులొచు భూజముల సాధువుల న్దయమాలి ప్రోథపు
న్బాధల స్రుక్కఁజేయుదురు పంచశరమ్ముల నెమ్మ వెట్టుచున్॥

క. వసతుల నసతుల వసతులు వసతులు గావని వసంతవనవాటికలన్
వసివసి చేలవి వసిగొని వసంతు వసమున వసింప వచ్చెడి జంటల్

తే. వసరమాధవ మాధవ తనయులకును
దేవు తానన్న శ్రీరెన్నఁ జేయునన్నఁ
తగు వసంతము మాఖ్యఁ జాతమ్ముఁ బికమె
వంగు బంగారు యనంగ వసంతఘోషి॥ 126

ఉ. భావముబానహం బశులభావవిభావము భావభావిని
భావము, భావిభావుకము, భావితభావము, భావభాసుగం
బై వసుధాతలంబెసఁగు నంగజసంగతశృంగమో యనం
గా విడియున్ ద్విరేఫరవ కామ్యకనాద విశీర్ణ తూర్ణమై॥ 127

వ. ఇట్లొక్కలపురుష యావనప్రాదుర్భావంబును జతపడిన యెడ
వేమన్నకు 'విశ్వదాభిరామ' సమాగమము.

మ. వరిభలన్ గ్రక్కిడిముక్కఱ న్వదినె కాన్పంగోర నేర్పాటుగా
నభిరామాఖ్యుఁను స్వర్ణకారుఁ డదిసేయం దేరఁ డా నేగుడున్
శుభగాత్రి న్రతిసన్నిభ న్యువతి నవ్వోఁ గాంచె నొక్కర్తు సా
రభ మెచ్చ న్గనుమెచ్చు ముక్కఱఁ గన న్రంజిల్లు చిత్తంబుగాన్

మ. నవలా కా దభిరామనిర్మిత మిదండంబైన యేబొమ్మయో
యవుచో నేమది వ్రాలఁ దుమ్మెదలు గుంపై పద్మముం జేరుటా?
యెదియో మీలెగఁబ్రాఁకనయ్యెడినె? కానేకాదు, మీనాక్షి తా
హావణించున్ శవణించు మించుమెయిఁ బద్మాస్యాశిరోరత్నమై॥

చ. కనుగన కింపునింపు నల కామినిసొంపు హొరంగు రంగుమీ
ఱిన నడల న్బెడంగు కనుఱెప్పలు వాల్పక యప్పళించి యొ
ప్పిన కనుగీటులం దిగిచి వేడబమందెడు కోడెగాండ్రకు
న్మనసులు చిన్నవోవఁ గనుమాటుగఁ దాను జరింపఁజూచెడున్.

మ. ఎవరో యీ యువతీశిరోమణికి నా కెంగుం గన న్నాటియై
న వధూరత్నమె కానరా దెవరు నంటంబోని దేపువ్వొ! గో
టి వెలం గాంచని లేఁత దేచివురొ! పాటింపంగ దీపానన
న్నవరు న్నీటును గోటు దాటు నెటు లెంచ న్మేటి దేజోటిసేన్.

ఉ. సౌరు నిసర్గమై యిటు లెసంగిన నింపవుఁ గాని, లేని శృం
గారముఁ దెచ్చునే? మెరుపుగా బటు వెత్తిన, నెత్తు, నెత్తు బం
గారమొ, మెర్గుఁ జాలది నిగారమొ కూర్చిన యంతమాత్ర నిం
పారునె? కేకియందమెటు లందునె యెంచును గూటసృష్టులన్॥

ఉ. నాచిననాఁటినుండియుఁ గనం గలిగెంగద వేనవేల నే
యేచిగురాకుఁబోడులనొ! యెన్నఁడు నామది కింత వింతగాఁ
దోఁచెనొ! యెంతచూచినను దోహలమూఁ గన నింకనింక, వా
చాచతురత్వ మింతయును జాలదుగా సతిరూప మెన్నఁగాన్॥

చ. సుదతుల నేఁడిఁ జూడ ననసుందరగాత్రిలఁ గన్నతల్లి నిన్
వదినెను జూచినట్లుకద వర్తిలు నెమ్మది నేఁ డిదేమియో
ముద మెదఁ గోర్కులుం బొదల ముచ్చట లెచ్చఁగ ప్రుచ్చిలించెడుం
జెదరునె నామనం బొరులచేడియ తా నయియున్న నెన్నఁడేన్?

క. అడుగుదునా యభిరాముని? నడిగిన నీచానఁగూర్చి యరయుటిదేమం
చాడఁద నెటుల్తలపోయునొ! జడిసిన నిజ మెట్లు తెలఁజాలెదునంచున్॥

కథానాయకాభివర్ణనము

మ. అనుకొంచుం జనునంతలోఁ దనను డాయంజూచి యా లేమ ము
స్వనియున్నట్టిది రూప మిట్టిదవునే? వేమన్న రానున్నవాఁ
డని, రాఁగా నభిరాము స్వాగతము తా నందం దిరంబయ్యెఁ, గా
మిని, నేకామిని కాముఁడీత డనునెమ్మిం గాంచదం చిట్లనున్॥

ఉ. కంతునిఁ బోలుసుందరుఁడు కాంచనసన్నిభదేహకాంతి న
త్యంత మనోహరోత్తమ జయంత వసంత నితాంతశోభఁ గ
ర్ణాంతవిశాలలోచన కనత్కరుణాకర దృక్ప్రసారముల్
సంతసమార మీఱ విలసన్నవయౌవన తేజ మీనఁగాన్॥ 138

క. కంబుగ్రీవం బెన్నం గంబును గంబువునవిల్పు కరణి నెసంగం
గంబులు భాసిలు బాహాంతు గంబువు తుండములనంగఁ గ్రాలుచు
నుండన్॥ 139

ఉ. వీనపునాముఖంబునకు మేల్మి ద్విరేఫము లబ్జకీర్తి భా
భాసము సాన్ద్రజాలకము ప్రిభ న్నయనాబ్జములుం గళాబ్జ మ
బ్జాసవనాగ్ర్యచారము కరాబ్జ పదాబ్జ సమోర్జితస్థితిన్
హా సుమబాణుఁడే యనఁగ హాసము లబ్జనిభాచ్ఛముల్గదా॥ 140

చ. ధగధగలాడు కాంచన సుధామయవిగ్రహ నైజతేజము
న్నగుమొగము న్విశాలనయనంబులుఁ గన్నవ కింపు నింపఁగా
నెఱభుజము ల్బలాతిశయ మెన్నఁగనొప్పు విశాలవక్షముల్
సొగసులుగుల్కు వైఖరులు చొక్కము లై తగు నిక్కనిక్కమా॥

ఉ. ఇందునిఁబోల్ప గౌతమమునీశ్వరపత్ని వరించు పాపుఁడై
చందురుఁడో తారఁగూడిన నిశాచరుఁడై కన శాపలోపముల్
సాంద్రతరప్రభాపటల చారుసురూప వినిర్జితాంగజుం
డిందునిఁబోలు సంపదనె యిందునో మోమున హాసచంద్రికన్॥

వ. ఇట్లాయునతి లోలోన వర్ణించుకొంచున్న యవసరంబున నాతండ
డాయనేగుడు నించుక మోము వంచి క్రీఁగంటం గనుంగొంచుం
దలంగం గాంచిన వేమయ్య యభిరామయ్య నుద్దేశించినవాఁడై. 143

'విశ్వ'దాభిధాన పూర్వోత్తరము

క. మామక్కఱఁ బరికించిన యామానిని యూరుఁ బేరు నెఱిఁగింపు
మనన్
వేమారెడ్డికి నను నభిరామయ తద్వృత్త మత్తఁడు శ్రద్ధవినంగాన్॥

క. పుట్టెను రెడ్డికొలంబున గిట్టం దలి, రోవెలందికిం దండ్రియుడర్
బట్టినిగాఁ బెంచెం జేపట్టంగాలే దెవండు, వసియించు నిటన్॥ 145

క. తొలి నే'యశోద' యనిరో! వెలయుం బిలువంగ నేఁడు 'విశ్వద'
నాఁగాఁ
గులవృత్తి నొల్ల దాటను గలుషమ్ములువాయ్యఁ బల్కు గణికల
కెల్లన్. 146

క. విద్దెల నేర్చినదాచున్నద్దులు పెద్దలకెచెప్పు షోడిమిఁ గనదై
తద్దయు నీసుం గొలిచెడినుద్ది గుణంబున గణింప నొప్ప దదెందున్॥

క. ఆపెంచిన పణ్యాంగన 'యేపురుషు వరింతువమ్మ యెఱిఁగింపు'మనం
జేపట్టును నొకరెడ్డిని నాపాలిటిదైవ మతఁడె నాఁగొల్తునను౼ నంచ
క. అన వినఁగా నాభాగ్యము తన కబ్బెనుఁగాత మంచు దానెంచంగా
మనమున నదె చింతించుచుఁ జనె ముక్కుఱుఁ జేతఁగొంచు సంజ
వడంగాన్॥ 149

సాయంసంధ్యాకాలము

సీ. పగలెల్ల నేపాట్లొ పడి కాళ్లు లీడ్చికొం
చును గొంపలం జేరఁజను జనాళి
గ్రాస మేబీళ్లనో కాపలసిన దేరి
కొనుచుఁ గొట్టముల కేగు పశుపాళి
చెట్టులం బుట్టల నెట్టెట్టొ పొట్టలఁ
బోసికొ గూండ్లకై పో ద్విజాళి
యేడ నేడనొ నూక లేరి బారులఁదీర్చి
బాట లోయకుఁ బట్టు కీటకాళి॥
తే. సృష్టి నెల్లెడఁ బురుషు లా స్త్రీచయంబుఁ
జేరి గీముల సుకమందఁ గోరుచుంట
సహజ ధర్మముగాఁ దోఁప సాగె నాఁటి
చీఁకటి మనంబు నెట్లొ చీకాకుపఱప॥ 150
క. వ్యాయామశాల కేగకయాయెడ నేకాంతసీమ కాతఁడు నడచెన్
బాయక చీఁకట్లైతనకుఁ జేయూఁతగ వెంట నడచుస్నేహితు
లనఁగాన్ 151

చంద్రోదయము

ఆ. ఆతఁ డే మొనర్చునో తొంగిచూచె నాఁ దారకాళి చదలఁ దారు
చుండ
నెక్కఁదూర్పుకొండ రిక్కలఱేఁడంత వేపవచ్చె నపుడు వేమనన॥
ఆ. అననుభూతపూర్వ మాస్థితి యదియేమొ భీకరుండుగాసుధాకరుండె
నిజకరాళిఁ బఱప నెత్తికెక్కన్నాగె నాతపం బదేమొయంచుఁ
దోఁప॥ 153

ఉ. ఎల్ల జగంబు నావలెనె యెంచెడినో! మఱి యట్లుగాక,యా
చల్లనిరా॰ నాపయినె సా మొనరింపఁగసాగె నేమొకో!
యుల్లమునందు నాయుకలియొప్పిద మొప్పుట ముప్పుఁ దెచ్చునే?
వెల్లుగ రేఁగి ఘృష్టులను వేఁచెదు, నాఁచెను మార్గ మేయదో!
ఉ. పోవుమనా సతి న్దరియఁ బోవఁగ నేవగకాండ్రు సూతురో!
తా వెఱా చేరఁబోయినకడంక కె విశ్వద యేవగించునో!
నే వెడఁ గ్రై తినన్న నదినె న్మది నెవ్విధి నొవ్వకుందునో!
యే వెఱఁగొన్న న న్నటకెయిూడ్చెడుఁగా మది యంచు నెంచుచున్
ఉ. పోమనె రిక్తహస్తములఁ? బూవుల నేవియొ తావులీను జ
వ్వాది ఘనుంగు న త్తరువు వావిరిగాఁ జవిఁగూర్చు భక్ష్యముల్
స్వాదు ఫలాదికంబులు వెస న్బసఁ గొల్పెడు రత్నహారముల్
మోదదము లుదూలచయము లకనకాంబరపాళిఁ జేర్చెదన్. 156
ఉ. ఏసతియైనఁ బ్రీతిఁగన నింపగు నాయది కానకెట్ట సం
తోసిలి యాదరంబుమెయి దోసిలియొగ్గుచు నాసనం బిడున్
గాసిల నేటికం చరిగి కైకొని యన్నిటి గంపకెత్తి వి
శ్వాసముమీఱ విశ్వదనివాసముఁ జేరెఁ నిచ్చ లీనఁగాఁ॥ 157

ఆశ్వాసాంతము

మ. శ్రితనయోపర దక్షిణాస్య కరుణాశేషప్రభావాత్త వి
శ్రుత దిగ్దేశ బుధేశవర్ణిత మహాశుప్రక్రియానిర్మిత
శ్రుతివేమాంచిత సత్ప్రబంధ విలస త్సోదార వాగ్వైఖరీ
నత విద్వత్కవి కాననాంతవిచర న్న్యంకుప్రభాభాసురా॥ 158
మాలిని. వినుతహరితగోత్రా ! వేంకటేశప్రపౌత్రా !
సునయవిబుధమిత్రా ! సుబ్బయాభిఖ్యపౌత్రా !
ఘనకవినుతిపాత్రా ! కామయాఖ్యాకపుత్రా !
మునిసదృశచరిత్రా ! ముక్తికాన్తాకళత్రా ! 159

గద్యము. ఇది శ్రీ శేషాద్రి దక్షిణామూర్తి శ్వరాక్షిణ కరుణాకటాక్ష వీక్షాపాత్ర నాదెళ్ల పురుషోత్తమ కవీంద్రపుత్త్ర మేధా దక్షిణామూర్తి శాస్త్రి నామధేయ విద్వద్విధేయ కర్తృక శ్రీ వేమయోగీయంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 160

శ్రీ వేమయోగియమ

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీదక్షిణాస్య కరుణా సాదిత కవితావిలాస శశ్వత్కీర్తీ !
నాదెళ్ల పూరుషోత్తమ భూదేవోత్తమవరేణ్యా ! పూజ్యస్ఫూర్తీ !

వ. అపై నా పొత్తుటాలితో నీ పల్లవుం డుల్లాసంబు వెల్లి విరియించిన తెఱం గెట్టిదనిన.

వేశ్యావాటిక

సీ. కావేరులప్రతోళి కాపులులకు బాళి
వగలమారి పిసాళి తొగలహాళి
మెలుమూడ విటపాళి యింపైననటకేళి
వాకిళ్ల మందాళి వలుల హేళి
కేలనుబ్రసవాళిఁ గీలింపఁ గంకేళి
సిగవాటులవిరాళి జిగులతాళి
వలపింప నారాళి కులభక్ష్యములు పోళి
యులుప లిం కేపాళియో నివాళి.

తే. కాఁగఁ గామంపు టావళి గాజరవళి
వీనువిందైన జావళి వినఁగనోలి
యువకపల్లవరింఛోళి యూర్పుమాలి
నెగడ సౌధామ మచటి గాణిక్యసీమ. 3

శా. ఆ సీమంతిత మైనవాటికను డాయంబోవ నేవారికే
నాసీమంతము లాప్రసన్న ముఖరమ్యత్వంబు లాతళ్కు బె
ళ్కాసీమంతిను లూనుతావులును దామై స్వాగతంబీయఁగా
'నాసీమాంతము' చల్లఁగానొడిసి సన్యాసంబుఁ జేకూర్పరే ? 4

వే మా రె డ్డి కా ల క్షే ప ము

క. అచ్చోటికి మచ్చికపడి విచ్చేసెడు వేడ్క-కాంద్ర వేమన యొకఁడై
విచ్చలవిడి విశ్వదకుం దెచ్చుచుఁదానిచ్చుచుండెఁదివ్యరువిభూషల్.

క. వారిద్వర నెయ్యమ్మది యేరికి దంపతులఁగూడ నెందుం గనమిన్
వారాంగన లబ్బురపడి పేరిమితమకొలమునందువిశ్వదగొనునాన్.

క. వేమనయె తనకుజీవము వేమనయే తనకుభర్త వేమనకంటెన్
భూమిని లే రిఁక నాప్తులు వేమనయే దైవమంచువిశ్వదయెంచున్.

క. వే, మధురభాషణంబుల వేమన్న మనంబువొంగ, వేతొనెవరేన్
వే, మనఁగనవ్యోలేమకు వే,మనఁగనిహానఁబరము వేమనయేనాన్.

క. అడుగులకు మడుగులొత్తును నడయాడం దడయదెందు నాడెవు మడుపుల్
తడియూరఁజేసి విడెమిడి చిడిముడిపడదేమియడుగఁజిత్తంబుడుకన్.

క. అగపడనే చిఱునగవున మొగ మింపుఁదలిర్పఁజేసి ముందిడిపాద్యం
బొగి నార్చిసమర్చనములకగుసర్వమమర్చికూర్చునర్ఘాసనమున్.

క. కావలెనో పానీయం బేవితమున సేదఁదేర్ప నేర్పడునంచున్
వీవన చేకొని వీచుం దావులుఘలుఘలురవమ్ముతనుపమనమ్మున్.

క. తీయముతేయవొపల్కుచుడాయంజిఱునగవులొలుకతాకున్ రీకున్
బాయంగఁ బ్రసన్నుఁ డౌడుఁ బ్రేయసి సవరించు నుత్తరీయపు టంచున్. 12

క. యోగక్షేమము లరయును రాగముపెంపొందసత్వరంబుగఁజాంపే
యోగరు తైలాభ్యంగము తాఁ గరముల నంటు నలఁదుఁ దనువున నల్చున్. 13

క. మున్నే కాచిననీటను జన్నిళ్లనుగలిపి రుద్ది స్నాతుంజేయుం
బన్నిట జలకమార్చెడు నెన్నో ముచ్చటలువలుకు నింపులుగులుకన్. 14

క. తడియార్చును ముడివైచును వడి నిడి సాంబ్రాణిపొగల వలువ లొసంగున్
జెడుగుడి యాడినవడువున నడుచుం దిలకంబుదిద్దు ననుపుగవీచున్.

క. పరిమళగంధద్రవ్యము లురవుగ నవియివియలంది యువ్విళ్ళూరన్
దరిఁజేరెడుఁ గరమింపౌ విరిపాన్పునఁ జేర్చి కూర్చి విడెమిడు నొడ్డిఁగోన్. 16

క. మధురఫలాల్భక్ష్యమ్ములు మధురసభరితంబులెన్నొ మదవతి యిడుదున్
మధులిహాయుతముఖపద్మపుటధరామృతమన్మథాలికాసించుతటిన్.

క. తానంద న్మంజరులననూనంబౌ నాసఁగొలుపనూల్కొనుకోర్కిన్
బానఃపునికం దార్చెదునానందామృతపయోధియవధికనుంగోన్.

క. ఒడలెఱుఁగని యొడికారపుఁ గడిమిమెయిం దడయ కెందుఁగడఁగి పెనంగన్
వడివడి నెడయు న్మడివడు నొదుప న్మడుఁగక యుడుగమి నోడి యుచు బడిగాన్. 19

క. అరమరిక యరయ నురమున కరమున నురమునులగించి యాప్యాయముగా
నిరవొప్ప నురవడించుచుఁ బురుషాయితమున భుజిష్య పురికొలుపంగాన్.. 20

క. రేకెత్తినయాకలనము వేఁకరమౌ ఢాక జోక వీఁకఁగొనంగా
నాకంబదె లోకంబెది నాకింకను లేదటంచు నానదొఱంగన్.21

వేఁకున నాతని వదినెగారు మందలించుట

ఉ. చామసపర్యలందు చలసానులవాడకె ప్రాతికాఁపు కా
నై మసలంగ, రెడ్డికొల మంతకతండిటు మచ్చఁదెచ్చు, 'న
య్యో! మనువైన,మానవపునో!'యనునూహానునన్న భార్య,'యో
యీ మఱఁదీ! కులీనఁ గన నేగుద, మీయుఁగ వచ్చి'రంచనన్.

ఉ. వేమన పల్కు నాయమను 'వేశ్యలలోననె కాదికెందు నీ
భామిని గల్గులేమలను, బోలికకున్ గుణరూపసంపదన్
దా మెనకైన విశ్వదకుఁ దాళరు, చూడ నిఁకేమొగమ్ము నా
కై మనసంబుసల్పు నలకామిని వీడుట నాకెవమానె?' నాన్. 23

ఉ. 'ఏ మిటువంటివెఱ్ఱి కలదే? భువినెయ్యెడ సానులెవ్వ రే
వో మటుమాయలం గొలుపుచుందురు వానికి లోఁగిపోయెదే?
వేమయ! చెప్ప సిగ్గిలక, పెంకెలియేటి కటన్నరీతి నం
దేమయ ? యీమెయి న్మెలఁగ నీగుసుమీ, కులగౌరవంబయో!

ఉ, ఎందును లయ్యలొయ్యన నెదే న్దమకందిన యంతవట్టు గో
కందగు వీళ్లె చూచుచు, నిగారమొనర్ప నిగారమందురే ?
మందులమారిగుబ్బెతలమాటలు నమ్మి కులమ్ము గౌరవ
మ్మొం దలఁగం జెలంగుటచు, మోసమవు న్మఱఁదీ! వినంగదే.25

ఉ. పిన్నటనాఁటినుండి నినుఁ బెంచినదానను గన్నవానిఁగా
నెన్నుట విన్ననం గనసహింతు నెటు? ల్వెల వన్నెలాండ్రలోఁ
గన్నెతనంబు నెవ్వరికిఁగానియు జన్నియపట్టనౌనె? వే
మన్న ! సమీహితం బిఁకెడియన్నుఁ గొనన్వినుమెన్నకన్నియున్.

మ. ధన మెంతేనియుఁ గొల్లకొట్టి, కులనిందం దెచ్చుచుం, బీల్చి పి
ప్పిని జేయంగల తొత్తుపొత్తులకు నువ్విళ్లూరఁగా రాదు, నీ
జనియు న్మన్నల తాతతండ్రుల సమాచారప్రకారంబుఁ గీ
ర్తిని బాటించి, చరింపఁజూడవలెఁ, దండ్రీ! వీడుమూమార్గముల్॥

ఉ. ఏవెలయాలుగాని ధన మెట్టుల లాగుదమన్న చింతతో
నే వగలాఁడిచేష్టల నెవే న్నలుపంగనె మచ్చుచల్లిన
ట్లై వెడఁగు ల్వితాకుపడి యర్థముఁ బ్రాణము దానికర్పణం
బౌ వెడదోవఁ ద్రొక్కుదురయా?మఱఁదీయటుమోసపోకుమీ॥

ఉ. ఏవిధమైనయున్నతి యొకించుకగన్న ధనాప్తి మిన్నకా
నై వెలయంగ జవ్వనపుబొసును బాటవ మున్నయంత, కే
వేవొ సపర్యల న్సలిపి, యిచ్చకమాఱఁగ మచ్చుఁగొల్పి, యా
యావిభవంబులాఱఁ దుద కవ్వలికీడ్వరె, వారకామినుల్? 29

చ. 'అతుకులమారిబొంతలకు' నాసఁగొనం దలపోసి గాసిగా
'గతజలసేతుబంధనమె' కానగు నప్పుడు చింతిలంగ, నీ
హితమునుగోరి చెప్పిన దొకింత మనంబునఁ బట్టనిత్తువేన్
జతకవు నింతిఁ గూర్చెదము శాశ్వతకీర్తి సుఖాప్తి యేర్పడన్.

ఆ. సంఘనియమబద్ధు సంఘమే పాలించుధర్మపత్నియైనఁదలగఁజనదు
'వడ్లతోడి తట్ట'వలె నెండి తడియుచుఁ గష్టసుఖములందుఁగాదె
తోడు ? 31

మ. ఘనులైనట్టి తపఃప్రభావులు జగత్కల్యాణముంగోరి, సం
ఘ నయాధ్వం బెది నిర్ణయించి రచెతో ప్రకంజకనానికలన్
మనపూర్వు ల్వాలయించికోఁగలిగి రామార్గంబె శ్రేయస్కరం
బని రూఢంబయియున్న దీ వెఱఁగి వేమా! సాగు మీ వింతటన్.

వేమన తన వదినెగారి పూనిక మానఁజేయుట.

మ. అనునీమాదిరిబోధల న్సలుపఁగా నాలించియాలించి, వే
మన తాఁబల్కు నిజాగ్రజాంగనకు, 'నమ్మా! ధర్మమీవన్న దా
నని ముమ్మాటికి నేనెఱుంగనిదికా, దాఁగాక, నీవల్ల సా
ని నితాంతోత్తమసచ్చరిత్ర మెఱుఁగ స్సిద్ధించు లేదందుసూ. 33

మ. అకలంకంబవు రెడ్డివంగడపుదై, పారబ్ధముంజేసి, త
ల్లికిఁ దా నోమనిదాట, నోమ మసురాళి న్వర్ధిలం గల్గినన్
వికటం బింతయు లేనిదానినెసుమీ! వేమన్న ప్రేమించి యం
దుకొనె, న్నీదుపదంబులాన, యిఁక నెందుం బొందు నేఁగందునే?

శా. ఈవే విశ్వదచర్య యంతయును గాంతే న్నంత యి ట్లెంతు వే?
యేవో బిత్తరి పొత్తుటాంధ్ర నడత ల్హీనంబులౌఁగా కెటన్
ద్యావాపృథ్వ్యుల సద్గుణాకృతుల విద్యాసంపద న్సాటిగా
రేవారైనను, మోహితాత్మను గా, దే నిట్లు వర్ణించుటల్. 35

చ. వెలయెలనాగయం చిటులఁ 'బేడయు బెల్లము నొక్కరీతి' గాఁ
దలఁచుచు నెంచుట ల్తగదు, తద్గుణరత్నపయోధి నెవ్వరేన్
జులకనసేసి యేమనిన శ్రోత్రములం బడనీయనొల్ల, నిం
దల నను బందుగుల్సలుప, దానికి నామది కుంద దెందునున్.

ఉ. అలని త్రేఁగ బాప లెదొ యర్థముగానిది పాటపాడ, 'మం
త్రాలకుఁ జింతకాయ లెవిరాలవు, దాననె బంధ మెట్లవున్ ?
గ్రాలవె పోరు లెన్నొ ? కులకాంతల నెందఱు. తప్పుదోవలం
దౌల్క జరింపఁజూడ, మిలనాత్మకు నాత్మకె మైత్రిగావలెన్. 37

చ. అవిరళబంధ మందితి మిహాముల నద్ది యభేద్య మమ్మ ! త
ల్లి వలె ననుం గన న్వీడువలేకకదా యిలుసేరుచుందు, నో
యి వదినె యింకనెన్నఁడు నిఁ కిట్టిప్రసంగ మొనర్పఁ గంటికే
యవుదును దూరమంచు మదినారసి మెత్తకు పెండ్లిముచ్చటల్.

వేమన వదినెగారి మహోదారత.

మ. అని వారించిన 'రానె ర్యాఁడొకొ'యటం చౌనెద్ది కానున్న ద
ద్దని తా నంతట మిన్నకుండె, నెవరేమన్న న్నరే యంచు, వే
మనయు న్వచ్చుచు నందినంత కొనిపో న్మానం డతం డెద్దికో
రునుగా కీయకమాన దేమన కటాపోప్రియాలు, వేయేటికిఁ. 39

మ. ఇలలో లేరె వధూనికల్? 'నిజసుతుండే యానొ!' యన్నంత ని
శ్చలకారుణ్యపు దృష్టి దేవరుఁ గన న్యాజాతకే చెల్లె, నేఁ
డలఘుశ్రీనరసాంబికా గుణగణేడ్య ప్రాభవోన్మేషకే
కలిగె, న్వేమన లక్ష్మణప్రథితి కెక్కఁ గ స్తి తా నందమిన్. 40

మ. అతిలోకోత్తమసచ్చరిత్రుఁడు సుమిత్రాపత్య మానాఁడు, వ
ర్జితనిద్రాభ్యవహారదీక్షను నిరర్థీభూతదైత్యేంద్ర జి
న్నుతినార్జించె, వధూని కాంఘ్రియుగళి న్పూజించి, వేమన్న సం
చితపుణ్యుండు సుఖాననమించె వదినె న్సేవించి శ్రీగాంచఁగాన్. 41

మ. అకలంకంబుగ నూర్మిళాధవుఁ డనన్యంబైనసద్భక్తి, సీ
తకు సేవ ల్పదునాలుగేండ్లు సలుపం దా నొక్కనాఁడైనఁ గ
ర్ణకఠోరోక్తులు వల్క నావదినె, కుందంగల్గె, వేమన్న యిం
తకుఁ దాఁ గల్పితనష్టుఁడేయయిన నిందల్పొందఁ డేమందునో! 42

వేశ్యామాత

మ. ఇదికా నానరసాంబ సద్గుణగణంబేకాక వేఱేమి ? వి

శ్వద మైన నృఖు నవ్వి యివ్వి యడుగ న్వాంఛింప దాఁగాక, తా
నదనైనప్పుడు మాన దెన్నఁడును, వేశ్యామాత 'గొంతెమ్మకో
ర్కి' వనం దోఁచినదెల్ల సాగుకొలఁది నేకత్త్ర నిష్ఠార్థముల్. 43

ఉ. కాదన కేదికోరినను గామితమారఁగఁ దెచ్చి యిచ్చి యా
హ్లాదముఁ గొల్పనా ముదిరుఁ డబ్బినలిబ్బుల నుబ్బకుండ్రె? సం
పాదన జవ్వనంబుతఱి వా రలవాటును గన్నవారలై
చీఁదఱ దోఁచుదనకుఁ దమచెద్దయము లేరును మాననేర్తురే? 44

ఉ. మంతనము ల్పదా సలుపమానదు, విశ్వదఁబిల్చి 'దీపము
న్నంతకె చక్కఁబెట్టుకొన' నయ్యయిరీతులఁ బల్కమాన, దా
వంత చెవింజొరం గలుగదంచు మనంబునఁ గిన్కఁబూని వే
దాంత మిదేటిదంచుఁ దనయంత వ్యళీకము లాడమానదే! 45

మ. ఒకనాఁ డాతఁడు నిద్రలేచుతఱి కెంతోహాయిగా విశ్వదా
వికచాబ్జేక్షణ వీణమీఁట విని యుప్పొంగార వేశ్యాంబ 'పా
నకమందుం బుడు' కట్లు పల్కఁ గన నానందం బెట'న్నిల్వుదోఁ
పు' కదా యీవల, నర్సమాంబనగల న్బుద్ధిం దగ న్నిల్పితేఁ.

క. మీవదినెవి, నగలన్నియు మావిశ్వదయే ధరించి మాదేవివలెం
దా వెలయఁ జూడకుందునె? మీవంటి రసజ్ఞులెంచ మేమనవలెనే?

క. అని యనవుడుఁ దమయింటికిఁ జని వేమన నరసమాంబ
చరణంబులకున్
దనశిరమంట న్సాష్టాంగనమస్కృతిచేసి వరముకై కొనియడిగెన్.

ఉ. ఓవదినే! మనోహర మహా! యనిపించిన దివ్యగాన వి
ద్యా విభవంబు నామది కనంతసుఖావహమైనయంత, సం
భావితమౌ రసజ్ఞతను బట్టి యొడ ల్పులకింప 'నిల్వుదోఁ'
పీవలెనంటి నీనగల నిచ్చి ననుం గృతకృత్యఁ జేయవే. 49

క. అని సిగ్గువిడిచి యడిగిన తనచిన్నయనుంగుమఱఁది తానీయనిచోఁ
జని సాహస మెదిసేయునో! యనియెంచి సమర్పణంబు నాయమ
సల్పెన్. 50

ఉ. ఏన్ుఁగునెక్కినట్లయి సమీహితమార్గఁగఁ దోడుతోడ వే
శ్యానిలయంబుఁ జేరఁజని యాభరణంబులనెల్ల విశ్వదా
ఢీన మొనర్ప నాయమమది న్గడునుబ్బి ధరించి తత్పదం
బానఁగ నీదుదాది కివియన్నియుఁ జూపుము తుష్టినందునాన్.51

క. ఆయింతి యింతలోననె డాయంగావచ్చి చూచి డాఁచినదానిన్
వాయోడు దేల యడుగ న్వే యున్న బులాకిలేమివెలితియకాదే?

ఆ. ముక్కుఁ గోసినట్టె ముక్కఱకొదవైనఁ జందు గోరుమోము నందమీడు
పొందుఁగోరురసికపుంగవులెఱుఁగరే?నోరుబయట వేసినారుగాక.

క. ఆనాఁడు ముక్కఱంగని యేనాఁటికినైన దాని నీయకయున్నే ?
కాని మ్మటంచు నెంచిన దానికిఁదానిట్టు కొఱఁతఁదలఁపందగునే?

క. ఆయమ్మ యీాయనన్నను నాయమ్మో? యన్ని యిచ్చినాసాభరణం
బీయమి యెట్లైనఁ గొఱఁత యే యానని పల్కఁజాల కేటికి విడువన్? 55

క. మోమోట మంచెననుకో కామిత మిదితీర్పకున్నఁ గాదనఁగా నా
శ్రీమంతురా లొసంగదె? వేమారెడ్డయ్యగారె వెనుకాడుసుమీ.

క. సంబరపడి యదియిడికొని బింబాధర గజ్జెఁ గట్టి భేషనిపింపన్
రంభానృత్యముసలుపన్ సంబాళింపంగఁగనక జా గేమిటికో ! 57

క. అన నాడనిలువ నేకయునుగలయదియెల్లఁదుడిచి యూరుపుమీఱం
గ నొసంగు నదినెగారిని యనుపమ మది విలువగలది యడుగ వెఱచియున్. 58

క. తలఁగట్టి యొక్కగదిలో పలిసెజ్జను బండి తిండి వల దన్నంతన్
నలినాక్షి నదినెయటుసని'యలు కేటికినింకఁ?బలుక నదియేమిటికో!'

క. నీ వేదియడుగఁ గాదన కేవస్తువునైన వెంటనే యిచ్చితిఁగా
యో వేమనరా వేమిటి?కావిశ్వద కింకఁగొఱఁతయయ్యెనె యేదేన్?

క. మీాయన్న యేమియన్నను నీయడిగెడి దింకదైన నిత్తును లేవో
యీా! యింక లేచిరావలె మాయన్నా! పలుకుమయ్య మఱుఁ గే దుడుగన్. 61

క. అని బుజ్జగించువదినెను ననలే కనలేక యున్నయది వెలువఱపం
గనె యామెశిరము కంపంబు నొనర్చుచు బదులువలుకు బుద్ధి
మరల్పన్. 62

వేమన వదినెగారివలని వైరాగ్య బీజావాపము.

మ. 'సరె నీ కిత్తును బాసచేసినసె, యేచందాన నందాల బం
ధుర కందింపఁగనౌనొ ముక్కఱ, యొనర్తుం జెప్పిన'ట్లన్నఁ, గి
కుర్రు నా కాతలఁ ద్రిప్పనే వదినెపల్కెన్,'స్నాత పీతాంబరా
భరణన్, వ్రేలఁ గుసుల్, తనువు వంపం గ్రిందికందింపుమా!'63

మ. అని నానాభరణంబుఁ జేతనిడనే సానందుఁడై క్రొముక్కు, బా
సను లోనెంచుచు, నగ్నదర్శనవిశేషం బేమొ! యట్లే యొన
ర్తును శృంగారవిశేషచేష్టయని సంతోషింపఁగా విశ్వదా
వనజాతేక్షణ వంగి తీసికొను నబ్భంగిం గన న్మోదమా. 64

వేమన ముక్కఱఁగొని తనప్రియురాలి డాయనేగుట.

చ. కులుకుమిటారి, యందములకోన, విలాసపుటాటపట్టు, చం
చలనలినాయతాక్షి విలసన్నవపల్లవకోమలాంగి, రా
చిలుక, కడానిబొమ్మ, కలశీకృతరమ్యపయోధరపత్రిభా
కలిత విశాలవక్ష, నొడికంబునఁ గాంతు దిగంబరద్యుతిన్. 65

వ. అని తలంచిన యాతం డెంతయు నువ్విళ్లూరుచుం బోవ నానని
తామణి తానే యెదురై. 66

సీ. ముంగురు ల్ముఖపద్మమున వ్రాలు తుమ్మెదల్
గా గాలి కిటునటు కదలియాడఁ
జిఱునవ్వు వెన్నెల ల్మెరువారఁ జేయంగఁ
గస్తూరితిలకంబు కౌరుదేరఁ
దన తనూలతకు విస్తారమ్ములై యాడు
మంజరీద్వితయమ్ము మరులుకొలుపఁ
గిందికి జీరాడుచుం దగు కుచ్చెళ్లు
ముందర నటునిటు చిందుఁద్రొక్క॥

తే. రత్నకాంతులు నెమ్మోన రంగులీనఁ
బరిమళద్రవ్య ఘుమఘుమల్ స్వాగత మిడఁ
గింకిణీరవ మడుగడుగ్గు కెరలి వఱలఁ
గరములంజాచు విశ్వద కౌఁగిలింప॥ 67

చ. పులకర పూర, రెడ్డిమనముం గలఁగించుడుఁ జేతనున్న ల
క్షులవిలువైనముంగఱ నొసంగుతలంపును నంతలోనె సం
చలిత నిజప్రమాణవివశత్వముఁ దోఁప వచింపకున్నచోఁ
గలికి కలంగి, దాది యొడికారముగా నెది పల్కఁ దప్పనుఁ. 68

శా. మీ రిచ్చంగొని యేదొసంగిన నదే మేలౌను నోనాడుచుం
గారింప న్నహించుంప ముంగఱను సింగారింపకున్నంతనే
తీఱెంబో ముఖసౌష్ఠవం బటను ధాత్రి న్వృద్ధిఁ బాటింప కా
ధారం బీవయి నన్నుఁ బ్రోవవలదే తప్పిల్ల మన్నించుచుఁ? 69

మ. అని పాదంబుల నంటఁబోవ నగుచు న్వ్యాలోలచిత్తంబుతో
'వనజాక్షీ! కలకోర్కెఁ జెప్పుదును దీర్ప న్బాస, ము న్జేయఁగా'
ననుడు న్విశ్వద 'నీదుపాద మిదెయానం జేయువాగ్దానముం
గొనుమా, నీ వెదికోరఁగాదనను సంకోచింప కేఁజేయుదుఁ.'70

మ. అన విన్నంతనె, రెడ్డి పల్కు సతితో, 'నైన న్సరే,యొల్చి భూ
షణవస్త్రల, విదల్చుచు న్జడఁ గృతస్నానస్థితి న్వచ్చి, యి
చ్చినరీతిం గయికొమ్ము ముక్కఱ యిదే, సిగ్గెల్లఁ బోనాడి, నా
మనముం దుష్టిని గొల్పుదే న్బరమగమ్యం బందనౌనాకిఁక. 71

చ. అనవుడు నవ్వి యాసుదతి, 'హాస్యమిదేటిది? లేనిపోని వి
న్ననఁ గనఁజేయ నెంచు టది న్యాయమె?నీకు స్మరస్వరూప! నా
తనువును మాన మిచ్చి, పదదాస్య మనన్యముగా నొనర్చుదా
నను, నను నీపరీక్ష యగునా? తగునా? సుగుణాకర ప్రియా! 72

చ. ఎఱుఁగవె ధర్మశాస్త్రముల నెట్టులఁ బల్కిరొ పెద్దలందఱుం
దరుణులనగ్న దర్శనము తగ్గదికాదని యేటి కెంచిరో!

యరయ విదేటికోరి, కపహాస్యముపా ల్పనుఁ జేయనెంచుటల్
పరు వవునయ్య నీకుఁ? బరువంబున బంధములందు డింద నే ? 73

వ. అని యాయింందీవరాక్షి సందిగ్ధమనంబుం గన్నచందంబుఁగాంచి, యడుగుదమున్నం దాఁజేసియున్న బాసం దాఁట నెందేనయితిగా మిం దా నాసుందరాంగి నమందానందంబుచిందులాడం గంద మన్న డెందంబుతోనే ముం దొప్పింపందలకొన్నయట్లు మంద మందంబుగాఁ బల్కె యస్పందంబు నందించువాఁడై. 74

శా 'ము న్నే నన్నను విన్న నంగొలిపి గోముం గూర్పఁగానాయెనే?
విన్ను న్మన్ను నెదెన్న సాక్షులుగ నుర్వి న్నిన్నుఁగా కన్నులం
దెన్నం దేఁటి నెఱుంగనొట నిపుడాయెం గోరఁ బొన్నారిదా
విన్నాణంబు నిసర్గముం గనక, నే విన్నాణి నెట్లాదునో! 75

మ. ఎరువు ల్సొమ్ములె వెన్నియున్న బరువే, యేనాఁటికైన న్మనో
హరమైనట్టి నిసర్గరూప మదె యాహ్లాదంబుఁ గల్పించు, సుం
దర మీరూపము నబ్జసూతి యెటుసంధానించె, నమ్మోల మే
నరయం గోరిక మీఱుఁ దీర్పఁగదవే యబ్జాతపత్త్రేక్షణా ! 76

శా. నీసౌందర్యవిలాసవీచికలలో నేనెప్డు డోలాడ, నా
యాసం బింతయుఁ దోఁపనీయని యనన్యప్రాప్త దివ్యౌషధ
వ్యాసంగంబు ఘటించె దేన, నెఱుఁగ న్వ్యావృత్త చిత్తస్థితిన్
బాసం గోరితి నాసఁ గొల్పితివి, తీర్ప న్శంక లింకేటికే ?' 77

మ. అని వాగ్బంధము సంధిలం బలుక, నాయత్తంబుకానై యనున్
'మనము న్నీవ హరించినాఁడ వవుట న్మాట న్గొనంజాలితీ
వనఘా! నే నెపు డాడి తప్పనుసుమీ, యాఁగా కెదైన న్సరే
తను వే యర్పితమయ్యె నీకెపుడో, స్వాతంత్ర్యంబు నా కేటిదో!78

ఉ. ఏ మొనరింపుమన్న నిదె, యే నొనరించెదఁ గొత్తవాఁడవా?
కామితమారఁ గన్గొనుముగా కని, చెప్పినయట్లచేసి, రాఁ
గా ముసినవ్వుల, న్వెనుకగాఁ జని, వంగిన నేనె ముక్కలిన్
నీముకుఁ జేరనుంచెద నెనె, న్గనె, మో మెటో విన్నఁబోవఁగాన్;

మ. తలక్రిందై, మొల మొసఁగాఁగ, ముకురంధ్రంబు ల్పయింజూడ, సం
కులతం జెంది శిరోజము ల్విరియ, నిగ్గు ల్వాయ వక్షోజముల్
మలభూయిష్ఠపుఁ గూపము ల్వికృతము ల్వాయించు పెన్భూతమా
కులతం జెందఁగఁ జేయు నట్లుగను నెగ్గ ద్రోఁప సిగ్గాటముల్ 80

వేమన్నకు వైరాగ్య ఫలావాప్తి.

శా. ఏపాపంబున నిట్టికూపముల కాసింపంగఁ డా నయ్యెనో!
గోపృష్ఠాభము గాఁగఁ ద్రోఁప, మది సంకోచంబుగా నయ్యెమో!
యీపాదిల్లిన లోస మేగతిని బాయంజాలుదుంబోయ టం
చేపుంబాయఁగఁ దాసమెచ్చ సపు జెంతే స్జింతితాంతస్థితిన్. 81

మ. అవురా! నే నిటు లెండమావులకునై యాసించి దుర్గంధపం
క వికారంబగు కూపమునఁ బడి సింగారం బిదం చెంచి, పై
నవురుం గాంచి భ్రమించి మించి విగతస్వాంతంబున న్వంచితా
ఘ విశేషం బొనరించినట్లు తెలియంగానయ్యె నేఁ డియ్యెడన్ 82

మ. ధనమా! యెంతయొ కొల్లవెట్టితిని, నిందల్సేయఁగా నెందఱో
కనులంగప్పినచందమై మెలఁగితిం గల్యాణము ల్వాయ, దం
ధన దౌర్భాగ్య పినద్ధసద్గతిని జెందన్మానమున్మ్రింగె, నో
మనమా! దుష్పరగంధిలంబు మలసంపర్కం బిఁక న్వీడుమా! 83

మ. ఉదయం బందినదాది తల్లినలె నెంతో ప్రేమ నన్నేమనో
సుదతీరత్నము 'మోహ మింక దగ'దంచు న్నీతిబోధించు మా
వదినెం గాదని నిల్వఁద్రోఁపుగను సర్పంబాల్చి బాధించు దు
ర్మ్మమునిం బాపునిఁ బాపు మింతట మనంబా! వీడ దుర్మార్గముల్॥

వ. అని యాతండు దనలోఁదాననుకొంచున్నట్టువిన్నంత నే యాదిగం
బరురాలు దిగ్భ్రాంతిం జెందినదై యంతలోనొక్క చీనాంశుకంబు
నందుకొని యొక్కింత మఱుంగువఱచికొం చాతనిదెసం గనం
బోవునప్పటికి. 85

ఉ. ముక్కఱ నాడనే విడిచె, మూసెను గన్నుల వ్రాలె వెన్కకున్
ముక్కున వేడిగాడ్పులును, మోము వివర్ణత యశ్రుధారలు . .

న్నేకా సపాటుఁ దెల్పు, వెనువెంటనె విశ్వద కౌఁగిలించికో
నోకా దెసం దెమల్చికొని యుండుము నన్నిఁకముట్టఁబోకనున్॥

మ. విని యమ్మానిని గుండె జల్లుమన ‘నన్వేధించి సాధించి, వం
చనసేయందగ’ దంచు నేడ్చెను, హతాశాబాష్పసందోహముల్
దొన్నలై చిందఁ బయోధరంబులపయిం, దోడ్తో కుహూకంఠ ని
స్వన నిష్యంద మరందబిందు లహరీ సంధాన మందం గనన్. 87

మ. అప్పుఁగా కాతనినెమ్మొగమ్ము విరసమ్మై మట్టమధ్యాహ్న మం
దు, వడ నిమ్ములుగ్రమ్ముమైఁ జెవుల సందుం జేయఁగాఁ జాలమి
న్వివశుండై పెడదోవఁబట్టి పలికె న్వేశ్యాలలామంబుతో
నివె నాయీకడసారిమాట లిఁకఁ దల్లీ! నన్నుఁ బోనీఁగదే!

శా. నీమైచందము కాదు నీ వెఱుఁగ నంతేవాసికి న్నాకగుం
గామోద్రేక రసప్రభూత మహితౌకః ప్రాపణోద్యోగినై
యామంత్రించిన దర్పణప్రతినిధి న్వ్యాలోలచిత్తు న్నత
వ్యామోహాత్మ సముద్ధృతిం గొలిపి తంబా! నీ కిదే మ్రొక్కెదన్.

మ. బహుకాలం బిటు లంధకారమున నీపాదంబులందుండ న
న్వహము న్నేయి యునన్యమైతగు శరణ్యాత్వంబు నేనెంచి, నీ
సహవాసమ్మును సల్పినందునఁ గటాక్షమ్మ్ం బ్రసాదించి, యి
మ్మిహికాహార్యము నీవ కూర్చితివి సుమ్మీ! నా కుపాస్యంబుగాన్.

మ. ఎఱుఁగం జేసితి వైహికానుభవ మెంతే న్నేఁడు, నీవే యిటుల్
పరమంచుం గలదంచు నెంచుటకునై వైరాగ్యమార్గంబుఁ ద్రొ
క్కి, రహింపంగలయిచ్చఁ దీర్చుటయుఁ గల్గెం గాన నాకియ్యెలన్
గురు వైతంచు మది న్భజించెదను లగ్గుల్గల నెగ్గాడ్పవే! 91

వేశ్యావేమనల సంవాదము

క. అనలేమ ‘వలదటన్నను ననుబాస యొనర్పఁజేసి నమ్మించి యిటుల్
నినునమ్మియున్న దీననుజను నేనవుబాట్లు సేయ, నాయక!’ యనుడున్.

శా. మోసం బింతయు నీదెసం దలఁప, సమ్మోహాత్మతం జేసి, వి
శ్వాసం బెంతయు నీకుఁ దోఁపఁ బురికొల్పంగల్గె, నత్యంత మా

యాసం బిచ్చిన నీమదాసునెడ నన్యాయంబుగా నాగ్రహో
త్సాసవ్యావృతి దాకొనం గొలుప కంబా! తప్పు సైరింపవే. 93

మ. అరుదైనట్టిది నీకొలంబున నిటు ల్వ్యాసక్త చిత్తంబుతోఁ
బరునిం జూడక, ధర్మచారిణివిగా వర్తిల్ల నిం దైహికం
బురుసౌఖ్యోన్నతి సంధిల న్మెలఁగి యెట్లో పూర్వపుణ్యంబునం
బరముం జేరు పథంబుఁ గంటి మనుచున్భావింపుమమ్మా!యిఁకన్.

ఉ. అంబరమా చిదంబర రహస్యము గప్పఁగ నంబరంబు లో
కంబు గన 'గతానుగతిక' న్బహుదూరమునుండి వచ్చు మో
హంబు ధనంబు నూడ్చుగతినై వెతఁ గొల్పెడు నారహస్య మీ
వంబ! దిగంబరత్వమున నారయఁ జేసితి ముక్తి యబ్బఁగాన్. 95

మ. అహులై బుస్సను శత్రుషట్కపుది శాపై యొప్పు వల్మీకపు
న్గహనంబందుఁ జరింప నీశ్వరకటాక్షం బబ్బు చందంబుగా
విహరింపంగల నెందునైన నిఁక, నిర్భీకంబుగా నిండ నా
దహరాకాశము దీన నీపయిఁ బరంధామప్రదీప్తంబుగాన్. 96

క. అన్న న్నీవని యాచిన్నది 'యెన్నం డిటు సేయఁదగునె? యేమను
కొందో!
తెన్నెఱుఁగని తెఱఁ గియ్యది మిన్న రసజ్ఞత నెదెన్న మెప్పొంగను నే?'

ఉ. పంబిన వేడ్క నెట్లు మధుపంబులు గైకొను నాసవంబుఁ లో
కంబు రసప్రిలుబ్ధమతిఁ గాంచఁగఁ జెల్లెడు నంతెకాని, రా
గం బెడల న్మరంద మెటఁ గల్గనివృంతము నల్పిచూచి, శు
ష్కంబులు వల్క నేమి సరసం బనిపించునో! రెడ్డిపుంగవా! 98

ఉ. కుందము లందము ల్గనఁగఁ గోమలనవ్యపరీమళంబుఁ జిం
దం దనియించు నాసికలఁ దన్నికరంబును వేఁచి ద్రింగనా
చందముగా నొనర్చు విరసంబుల నేరు సహింప నేర్తురో!
సుందరత న్గ్రహింపమి వసుంధర చిందరవందరాఁ గదా॥ 99

మ. పరలోకానఁ దిలోత్తమోర్వసుల రంభామేనకాముఖ్యసుం
దరులం గూడు సురాధిపప్రముఖు లీధాత్రీస్థలి న్మానిరా

ద్వారుఁడై కీర్తికెక్కినట్టి ఘనవిశ్వామిత్రుఁ డింకం బరా
శరముఖ్య స్మృతికర్త లింతటి రసజ్ఞత్వంబుఁ దా రంచరే! 100

మ. రవియే గ్గాననిదెల్లఁ గాంచఁగలమేర న్గ్రాంతదర్శిత్వ వై
భవముం గాంచి సమస్తశాస్త్రవిదులై భాసిల్లు నానారస
ప్రవణు ల్శాశ్వతకావ్యసృష్టి కలనారంభ ప్రకృష్టాధ్వగుల్
కవు లీమాత్ర మెఱుంగలేమినోకో! శృంగారంబులంగొల్పుటల్.

శా. శీలం బెంచుఁ బరార్థము న్నినుచు నక్షీణప్రభావోదయ
వ్యాలీఢంబుగఁ బూర్ణదీక్షఁ గొను విద్వద్వర్యు లర్చించు న
మ్మూలాధారమహత్త్వ మేమెఱిఁగిరో! మూఢప్రలాపంపు జం
బాలం బేయదొ యొంచ కింక సుషమావాల్లభ్యముంగాంచుమా.

మ. సకలాంతఃపరిశోధనైకనిపుణు ల్శారీర సర్వాంగశో
ధక తోషార్జిత వైద్యశాస్త్ర విహితోద్యత్పాండితీ దక్షులై
న్న కసహ్యాం బెటఁ దా ర్చికిత్సకులె, కాంతాచింతనోదంతమం
తక్షులై వర్తిల నింత కే మెఱిఁగిరో! తన్మూల మిట్లాడ నాక.

మ. అకటా 'మంత్రము పిద్దుబి య్యమున కొండానే?' యను న్రెడ్డి 'కే
తకి నెందైనను పీల్చి వంచి తును పన్థార్యత్వముంగాంచుఁ బూ
జ కెటు ల్గాదటె లోకమందెటులగున్నామ్యం బొకం డొంటికిన్?
'ముకుముందుండఁగసాక్ష్యమేమిటి?' కదేన్మాచూడ కెట్లయ్యెడున్?

చ. అనుభవమందు తాత యెదియైనను బోధన మొంతసల్పిన
న్మనుమఁడు పాటు నందమినిమానునె? తారుమహర్షు లెన్నివ్రా
సిన మతభేదము ల్గనరె? చేయఁగ సాగునె ధర్మపద్ధతిం
గనినను సూటిగా నవునె? 'కానగు నెద్దది కాకమానునే?' 105

మ. కృతికర్త ల్మిత మబ్బఁజేయుట కెటుం గీలింప శృంగారముల్
ప్రతిపాద్యంబవు నీతిగాక పరమార్థం బద్ది కానేర్చునే?
మితు కెక్లైనను సైఁపఁజేయుటకునై మేలైనయే వ్యంజనాల్
జతగా, నన్నముగా కవే మెసవనే? చాలు న్ప్రసగ్రాహముల్,

మ. తెరువున్మాలి యెవండొ నీచుఁ డవినీతింగోల్పఁగా వ్రాయ సం
దురె వానింగవియంచుఁగావ్యమదె? యేదుర్మార్గుఁడో వెజ్జో తాఁ
జరియింపంగ వరాహమట్టుల నిరస్తంబౌనె భైషజ్యవృ
త్తి? రిరంసంగొన గర్హ్యమా, నెవరు సంధీభూతత ల్పాయనౌన్."

వేమన్న నిర్గమము

మ. అని సన్యస్తమనస్కతం దెలుప, వేశ్యారత్నముం దా నను
న్వెనువెంటం జననెంచుట, ల్గదన న్వేమన్న, రత్నంబు నూ
ఱిన నావిశ్వద; 'తప్పు తప్పనుచుఁ బాతె న్వేమనార్యుం డెటో
మన మోదేన్ స్థిరతంగనంగఁ, దొలఁగింపన్నేర్తురే యెవ్వరేన్?

ఆశ్వాసాంతము.

మ. బుధలోకావన దుష్టదైత్యహార ణాంభోజాతపత్రేక్షణే
ద్వోధిముఖ్యస్తుత దక్షిణాస్య మననావిర్భూత భాస్వచ్చతు
ర్విధ విఖ్యాత కవిత్వతత్త్వ గరిమో ద్యోస్ఫూర్జితానన్యల
బ్ధ ధరామండల పండితేంద్ర వినుతిప్రాగ్భారకావ్యావళీ॥ 109

మాలిని: ప్రథమకుల లలామా భవ్య విద్యాభిరామా!
స్పృథుల సుపదహేమా! భీతి దాఘాళిభీమా!
ప్రథిత సుగుణసోమా! రమ్య సత్కీర్తికామా!
బుధకవినుతి ధామా! పూరుషోత్తంస నామా! 110

గద్యము

ఇది శ్రీమేధాదక్షిణామూర్తిశిష్య రాక్షీణ కరుణాకటాక్ష వీక్షాపాత్ర
నాదెళ్ల పురుషోత్తమ కవీంద్ర పుత్త్రి మేధా దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి
నామధేయ విద్వద్విధేయ కర్తృక శ్రీ వేమ యోగీయంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ వేమయోగియము.

తృతీయాశ్వాసము

క. రక్షార్థి సుజనమిత్రా! శిక్షార్హ దితీడ్లవిత్ర శిష్టచ్ఛాత్రా!
మోక్షాభ్యుపగమ పాత్రా! దక్షాఖిలనుత పవిత్రా! ధన్య
చరిత్రా! 1

వ. విశ్వదాగారంబునుండి యట్లు నిర్గమించిన శాశ్వతాపవర్గమార్గా
న్వేషియు మనిసి తైకసంతోషియు నౌ వేమాఖ్య విజ్ఞానాభిలాషి
యాపైనే మాయెనన్న, 2

శా. 'శ్రీమత్తన్మదమత్తతన్ధనము నిస్సీమంబుగా దోఁచి వే
శ్యామోహోద్ధతి వెచ్చపుచ్చితిని' నిస్సారం బి'దం చెంచు, నిం
కేమంచు న్మదినెంచునో! పిదపఁ దా నేమార్గముం ద్రొక్కునో!
ధామంబుం దరియం జనం డతనికై తాపంబు స్వీయు ల్గనన్॥ 3

చ. వదినె,మఱంది'యింత యిలుపట్టక మానెనె?'యంచుఁగుంది,మే
లోదవునెదో'యటంచు నొకయూహనుబోవ మఱొక్కఁటయ్యో'నే
మిది?' యని యాడ నీడ వెదకింప నిజాధిపుతోడఁ జెప్పి 'యెం
దు దొరకదయ్యో జాడ' యని దుఃఖితయై కృశియింపఁ జొచ్చెఁ
దాన్॥ 4

సీ. కడగొట్టు బిడ్డండు వెడలిపోవఁగఁ దల్లి
మల్లాంబ తినమాలి మంచ మెక్కఁ
దనతమ్ముఁ డిలుదోఁచికొని పోవ సైఁచిన
యన్న గృహచ్ఛిద్రి మంది పొగుల
నాబాల్య మెఱిఁగిన యాప్తు లాతని యోగ్య
తాధిక్య మెంచుచు నరయుచుండఁ
జట్టాలు వేఱొక్క సుందరాంగినిగొంచు
లేచిపోయెనో యంచు లేవడియన॥

తే. దాసదాసీజను ల్రోసి తల్లడిల్ల
విన్నవారెల్ల ముక్కుల వ్రేళ్ల నిడఁగ
నంతుచిక్కమి నంపదలు నాస లుడుగ
వింతయొడయంగ నేండ్లేగ, వంత యడఁగ॥ 5

వానప్రస్థుఁడు

సీ॥ భూమీరుహస్తోమ పుంజీభవ ల్లతా
బహువిధ ఫలపుష్ప భరితమగుచు
స్వేచ్ఛావిహారైక జీవితాశ్రయభూత
ధారాళ జంతుసంతాన మగుచు
నిర్మిత శాఖికా నిజనీడ యోద్గమ
శ్రవణీయ రుత పక్షిజాల మగుచుఁ
గ్రిమికీటకానీక కృతసృతమూలోత్థ
లేలిహా నాత్తవల్మీక మగుచు॥

తే॥ నిర్మల జలాశ్రి యోద్గాఢ నిలయమగుచు
భ్రష్టతరుపర్ణ సంకీర్ణ వసుధమగుచుఁ
గందరాంతస్థ యోగీశ కలితమగుచు
నుఁడఁ గుండినపరిసరఁ బొండువనము॥ 6

మ. తనయు ల్వేఁగఁగ మోముచెల్లమిని క్షుద్రాక్షుద్రితోద్రావ హ్రా
న్నినదంబేర్పడి కాళ్ళలీడ్వ నెటకే న్నిర్ధార్యధైర్యోన్నతిన్
శనిదాసమ్మును గొన్నమై వెనుకకు న్సారింపకే దృష్టి, వే
మన దా నావనభూమిఁ జేరి కనె వేమధ్యాన చింతారతిన్॥ 7

చ. అనితరగమ్య మెద్దియని యారసి యారసి చేర నాతఁడ
వ్వనమున మాఱుమూలఁ దగువాని నెవండును గానఁడయ్యె, దా
పునసె గుహాంతరమ్మునఁ దపోమహిమాఢ్యుఁ డొకం డెసంగ, న
య్యనిలముఁ బీల్చు సత్త్వములు నయ్యెను సత్త్వమయమ్ము
లెమ్మెయిన్॥ 8

చ. వనములు కల్ల నిట్లు నిస్సహాయము లెట్లవు? భీతిఁ గొల్పు తా
వన, ములుకంప లున్నత మహాతరుజాలము క్రూరజంతు జీ
వనములుగా మృగావళి యవార్యపు హింసకు నాకరంబు, పా
వనములుగా నహింసకు నివాసములై యిటు లేడఁ గాననో? 9

చ. ఎద నెదో చింతతోఁ గదల నేమిది? బాటను దప్పినట్టులై
పదము లిటీడ్వ నేమిటికి ? వచ్చెనుబో యటసుస్థిరంబుగా
నొదిగి వసింప నేమిటి కహో! యిల నేరికిఁ గల్గు సంపదా
పదలెవి పూర్వకర్మపరిపాకమునంగద ప్రాప్త మయ్యెడున్. 10

ఉ. ఏవిషయాతురు ల్గనఁగ నింతకె మంతన మెంతొ మాటి, సం
భావితమానిమార్గులయి వర్తిలఁజూతురె? పూర్వపుణ్య వి
ద్రావిత మోహపాశుఁడయి తా నిటుత్రొక్కఁగఁ జాలెఁ గాక, వి
ద్యావినయాదు లేవయిన నబ్బెనె? నిబ్బర మింత యబ్బఁగాన్.

ఉ. కాననియప్డు జవ్వనుల గచ్చులు మచ్చులు నుచ్చులైన, లో
కాన, నిటు ల్విరాగితను గన్న, మఱెన్నఁడ కెన్నకున్న నీ
కాన, నివాస మందఱకుఁ గల్గునె? కానని దేదొ వెన్కకిం
కాననియట్లొనర్చిన నహంకృతి వీడినఁగా కదందు నే ? 12

ఉ. సంస్కృతిలో మునింగి విరస మ్మదిగా మదిరోసి పాసి యే
పాంసులతోడి పొత్తులకుఁ బాంసనుఁడై గహనాంతపాంసులన్
బాంసువు గప్పియున్న రతన మ్మనొప్పిన వానిచంద మే
హంసుల కందమిం బరమహంసలముం దెదిడాఁగ నేర్చు నే ? 13

మ. అవుఁగా కొందును విత్తు భూమిఁ బడనే యబ్బు న్ఫలంబెట్లవున్?
మివులన్నాఁగి నవాంకురోదయము, నామీఁదం దగ న్మొక్కగా
నవు నంతంతకు వృక్ష మయ్యదియె యన్గంబైన కాలంబునం
బువులుం బిందెలుఁగాయలీ ఫలములంబొందించునిం దెయ్యెడన్.

ఉ. చేరినమాత్రి నేరె కిల సిద్ధి లభించునె ? యేడనైన సాం
సారికబంధము త్రెగి, యసార మిదంచు ధృఢంబుగాఁగ ముక్

గూరునవిద్య మాయ నడఁగుం దనుసాత్త్వ కృతిప్రకృత్యుదా
హారము బ్రహ్మయుక్తి నన, నాత్మవిభేదము కర్తృభోక్తృతల్.

మ. కరము న్దుస్తర మింతవట్టు నని దుఃఖంబాఱ నాచార్యుల
బ్ధి రికసూప్తి వినష్టితోల్లసము సంధిల్లం గదా యబ్బెడుఁ
బరమానంద రసస్వరూప విలస ద్బ్రహ్మానుసంధాన, మా
పరిపక్వత్వముఁ గూర్చు సద్గురులు లభ్యంబౌట లెవ్వారికో! 16

శా. తత్కర్మోదిత పూర్వసంచితమునం దా నిష్ఠ విప్రత్వము
న్వ్యత్కించిత్సుకృతమ్మునం గనిననే యబ్బుం దుద న్బ్రహ్మసా
క్షాత్కారంబని మెంచనేల, సమమై జన్మానఁ? దత్త ద్విదా
కుత్కీలమ్ములు కల్పితమ్ము లవియేగు న్సిద్ధవ్రజస్మృతిన్॥ 17

మ. వెతక న్బ్రాక్తనగాథలం దెవఁడో చెప్పె న్ధర్మలోపంబు శూ
ద్ర తపోనర్థక మార్చె రాముఁ డనుటల్ తథ్యంబుగానైన, సం
చితపుణ్యాప్తి గురూపదేశ మొదవం జిన్మూర్తి సాక్షాత్కృతి
న్హతమైపోక కులంబు లడ్డెడినె ? మిథ్యాభూత మిద్ధాత్రిలోన్

ఉ. భూతలమందు వ్యాధుఁడను పొట్టకనేకుల హింససేసినం
జేతమునూఁటి యెప్పటికొ చింతితవృత్తి 'మ' రోపదేశమే,
జాతమహత్త్వ ముత్థిత లసత్కృతితత్త్వము కాదె మున్ను ప్రా
చేతసునందు నల్లె దరిసె న్మనవేము ప్రసిద్ధిహేతువున్. 19

శా. ఎంతోకాలము చింతచేసిననె ప్రాప్తించు న్మనీట్సత్కృపల్
శాంతి న్దాంతిని మంత కానయిన నశ్రాంతం బటు ల్నిల్వఁగా
నంతేవాసి నొనర్చికోఁ గను కటాక్షాయత్త చిత్తంబునం
గాంతంబెట్టు లయస్సు నట్టులనె యాకర్షింత్రు యోగీశ్వరుల్ 20

ఉ. జ్ఞానదమైనబోధము నొసంగి సముద్ధృతిఁ గూర్పఁజాలు వి
జ్ఞానులు లభ్యమౌకొఱకుఁ జాతకపాళి ఘనాగమార్థ మె
ల్లూను నిరీక్షణంబు నటు లోపిక దీపితమైనవట్టు కాఁ
గా నిధిలభ్యమౌకరణిఁ గల్గెడుజ్ఞానుల దర్శనంబిలన్. 21

తే. ఓటునందమి నెందైన నీ టడగునె ?
పాటుసేయమిఁ దగురీతి నాటుకొనునె ?
యర్హ తప్తత నందమి నదుకువడునె ?
'యేపుచచ్చిననే కాని కా పొదవునె'? 22

సీ. పంచభక్ష్యాన్నాల వర్ధిల్లినాతండె
దొరకిన యేపండొ కొఱికి బ్రదికె
చీనాంబరాల్గట్టి చెన్నొందినాతండె
కట్టఁ బుట్టమె లేక యట్టె యుండెఁ
బునుగు జవ్వాదులఁ బూసినయాతండె
మైని జెక్కలుగట్ట మాసియుండెఁ
బరిమళతైలాలఁ గురులదిద్దు నతండె
జడలయి వ్రేలాడఁ గడలఁ దొడఁగె.

తే. క్షురికముట్టమి శ్మశ్రువు ల్పెరిఁగిపోయెఁ
గండ లన్నియుఁ గరిగి బికారియయ్యె
మేలిపఱపుల నుడిగి యా నేల నొరిగి
భోగి యిట్టులఁ దుదకు బైరాగి కాఁగ॥ 23

సీ. అనవరతం బపక్వాహార భక్షణ
నంటు వీడఁగఁ గోశ మన్నమయము
ననతిదూరస్థ గుహాయోగి సంస్పృష్ట
వాతపూతముగాఁగఁ బ్రాణమయము
తదగోచరోత్సృష్ట ధామదీప్తి నితాంత
సౌమనస్యముగ మనోమయమ్ము
తిమిరాపనోదక ధీధితిప్రదవిద్యా
తానకం బంద విజ్ఞానమయము॥

తే॥ ననువుపడఁగ నానందమయమ్ము నెనయ
నెప్పు డౌనంచు నుంకించు చెంచుకొంచుఁ

బట్టుకొమ్మకు వెదకెడు పట్టునందు
నరయఁ బాడకట్టెఁ దెరువు వేమన్న కిట్టు॥ 24

శా. ఘోరారణ్యనివాస మేండ్లుసలుపన్ గ్రూరత్వ మేసత్త్వమం
దేతెం గనరా దిదేటిమహిమం ? బెవ్వారి దైయుండు? నె
ట్లో రానైతిని, వ్యర్థమయ్యె నిటు లెంతేకాల మెందైన, నా
ధారంబై, నను నుద్ధరింపఁగల మేధావంతుకై చూడనే ! 25

చ. కలరు మహానుభావు లెటఁ గానన సీమ గుహాంతరంబుల
న్నెలవులుగాఁగ నంచు విననేర్చి ప్రశాంతమహాస్థలిం గనం
గలిగి వసించుచు న్మహాత్ము గహ్వారమం దెటనైన నారయం
దలఁపనె? యేటిమాంద్యమొకదా! యిపుడైననుఁగాంతు నేడనేన్॥

వేమనకు శివయోగీంద్రుల సందర్శనము

చ. అని బహుళార్తిఁ బోవఁ గననయ్యె నొకానొక కందరంబుఁ జొ
చ్చిన యభిరాముఁ డేగుటను, జెచ్చెర నచ్చోటు డాయనేగి,యం
దును జొరఁబోవనే యమితతోష మదేమొకొ హృద్వికాసముం
గనఁగ నిజాంగము న్గగురుఁ గంపము నిండఁగ హర్షబాష్పముల్.

మ. చనఁగా లోనికిఁ గాననయ్యె నచోట న్సత్త్వమ్మె మూర్తీభవిం
చినచందంబున నున్నవాని జటిలున్ జీర్ణాంగుఁ బూర్ణేందు కాం
తి నిధాను, న్సుమనోమనోజ్ఞ నిలయోద్గీర్ణ ప్రభోద్గూర్ణునిం
గనదుత్తేజిత వాతపూత నిఖిలౌక స్స్పృహయ దుత్తీర్ణునిన్ 28

మ. అవురా ! యేమిమహావిశేష మిది డాయ న్శక్యమెవ్వారికో !
రవిచంద్రోడునిభం బిదన్యనభమై క్రాల న్దివంబేటికిన్ ?
దివురంగల్గినతావు నేటి కిదె యందె న్జెంద నుత్తీర్ణత
న్శివయోగీంద్రులు వీరెకావలెఁ గటాక్షింపం బదం బందుదున్.

మ. అని సాష్టాంగనమస్క్రియాన్విత గురువ్యాసక్త చిత్తస్థితి
న్ముని రాజేంద్రుని పాదసన్నిధిని వేముం డప్డు ధ్యానించుచుం
దన కేదారిఁ దరింపఁ జూపు నదె యందంగోరి యర్థించు నీ
వినుతి న్సల్పె నిమీలితాక్షుఁ డవుచు న్విజ్ఞానసిద్ధిం గనన్. 30

కుమారలలిత : అహో దళితకామా ! మహోవిదితధామా !
పరిహృష్ట నతలోకా ! మహత్తర వివేకా !

స్రగ్విణి : వామదేవుండవో ! వాసుదేవుండవో !
స్తోమభావుండవో ! దివ్యభావుండవో !
ధీమనోజ్ఞుండవో ! దేవదేవుండవో !
నామది న్నుండవో ! నారమై యుండవో ! 32

దోదకము : నీ నజుఁడంచును నే మదినెంచన్
భావజుఁ ద్రుంపవె భవ్యతఁ గాంచన్
సేవకునై దరిఁ జేరిన వారిన్
బ్రోవవె యార్తిని బొందిన యేరిన్ 33

భుజంగప్రయాతము : దరీమధ్య సంచార ! ధర్మప్రచారా !
చిరాభ్యస్త నిస్సార ! చిత్రప్రకారా !
పరాస్త ప్రజానీక ! పశ్యప్రతీకా !
పరీరబ్ధ మోక్షైక భాస్వద్వివేకా ! 34

మత్తకోకిల : ఓమహాత్మ ! జితార్కపక్షచరోడుమండలదీధితీ !
సోమశేఖరతా సమంచిత సుందరోపచితాకృతీ !
నీమహత్త్వ మెఱుంగ నియ్యెడ నిష్ఫలుం బొనరింపవే !
వేమనం దెరు వేమనన్ దరి వే మనం గరుణింపవే! 35

వ. అని యివ్విధంబున సిద్ధసందర్శనారబ్ధ వాక్సిద్ధి ప్రచారంబు కొంత
యైనంతనే.

సీ. అజ్ఞానతమమున కబ్జాప్తకిరణమ్ము
శ్రేష్ఠమోక్షైక నిశ్శ్రేణిపథము
ననునుభూతఫలమ్ము లందురసాలమ్ము
నపరోక్షసిద్ధికి నంజనమ్ము
నణిమాదిసిద్ధుల కాధారభూతమ్ము
నాధిబాధలకు దివ్యౌషధమ్ము

మహితవేదాన్తార్థ మంథాయమానమ్ము
భవమహాంభోనిధి ప్లవవరమ్ము,

తే. సకలపాపౌఘ పంకిల జల కతకము
భేదదృష్టి సమూల విచ్ఛేదకమ్ము
'తత్త్వమసి' భావ సిద్ధి సంధాయకమ్ము
హాస్తమస్తక సంయోగ మయ్యెనపుడు. 37

శా. అంత న్వింతగ మంతనం బెనయ వేదాంతంబు స్వాంతంబునం
దంతర్వాహినిగాఁ బ్రసారమొదవ న్ధ్యాతవ్య తేజోమయ
స్వాంతర్యామి ప్రకాస్తిఁ గాంచ, విగతభ్రాంతిం బ్రశాంతా
త్మ్ముఁడై
యంతేవాసి తగ, న్మనీశుఁ డిడెడు న్వ్యాకోశ మభ్యాశమై. 38

వ. అప్పు డేర్పడిన యాత్మప్రబోధ స్వరూప మ్మెట్టిదనిన, 39
వేదాన్త సారోద్ధార రూప గసరుప్రబోధము.

ఆ. నిత్య మెది యనిత్య మత్యంత మారసి
యిందు నందు ఫలములందర క్తిఁ
గనఁగ శమదమాదులను ముముక్షుత నందు
విశ్వతోభి రామ వినుర వేమ. 40

ఆ. బ్రహ్మసత్యతా ప్రపంచమిథ్యాత్వముల్
కనుచు విషయ తతులఁ గాంక్షలుడుగు
మింద్రియోపరామ మెనసి తితిక్షయుక్ విశ్వ...... 41

ఆ. శాస్త్రసద్గురూక్తి సత్యత్వమెంచి బ్ర
హ్మమున హృది నిలుప నహంకృతి సన
భక్తి నందఁ గందు స్వాత్మతత్త్వంబును।విశ్వ...... 42

ఆ. కన నవిద్యఁ గామకర్మాదిబంధముల్
సనవు కర్మయోగ సాంఖ్య విద్య
లందఁ జనెడు బ్రహ్మ మహాను దానను బోధ।విశ్వ...... 43

ఆ. కనమిఁ దత్త్వ మాగమ నిరంతరాభ్యాస
వాదపటిమ లెల్ల భ్రమముఁ గొలుప
నేను మందు జ్ఞాన మజ్ఞానపుజఁ బాప। విశ్వ...... 44

ఆ. మందిదంచు నెన్ని మార్గ న్నఁ దినమిని
వ్యాధివాయ దల్లె 'బ్రహ్మ' పఠన
వ్యర్థ మందకున్న నపరోక్షదృష్టిని। విశ్వ...... 45

ఆ. తానె జేఁడ నన్నఁ గాసొనె జితకాశి?
'బ్రహ్మమ'నన ముక్తి ప్రాప్తమౌనె?
యాత్మతత్త్వ మల్లె యగపడునది వోమి। విశ్వ...... 46

ఆ. స్థలవిమందు తెల్పఁ ద్రవ్యిన నిధియబ్బుఁ
దత్త్వవేత్తృబోధ ధ్యానగరిమఁ
బాయకున్న మాయఁ, బరతత్త్వ మందునే? విశ్వ...... 47

ఆ. తొలి విరక్తి భోగ్యముల, శమదమతి తి
తిక్షలయి, శ్రవణమననములను ధ్యాన
నిర్వికల్పతాప్తి, నిర్వాణ మిందబ్బు। విశ్వ...... 48

స్థూలదేహస్వరూపము

ఆ. పాంచభౌతికముగ, బ్రభవిల్లు స్థూలదే
హమున సుఖము దుఃఖ మమరఁ జేయుఁ
బంచవిషయము లిలఁ బంచతన్మాత్రలై। విశ్వ...... 49

ఆ. రాగములను దుర్గింప రా కింద్రియార్థముల్
కర్మమందుఁ దోడుగా నడవఁగ
జడులు దొరలుచుందురి సంసృతి లోనికే। విశ్వ...... 50

ఆ. వినఁగ నంటఁ గనఁగఁ గొన రసంబుం దావి
మొకము నేనుఁ గీఁగ మీనుఁ దేఁటి
యిాల్గ నరుఁ డివన్ని యొనసి నశింపఁడే?। విశ్వ...... 51

ఆ. విషము మ్రింగఁ జచ్చు, విషయంబో కన్న నే
యడఁచి విడువనీయ దుడుగ ముక్తి
కామిఁ జదువు లెన్ని కావుపరానను|విశ్వ...... 52

ఆ. ఆసమొసలి ముంచు నడఁపమి విషయాబ్ధి
హితమువినమి ద్రుంద కెనయ ముక్తి
హర్ష శాంతిదయల నందుతుషూర్జవాల్|విశ్వ... ... 53

ఆ. విడక విద్య కొడలి కిడుటాత్మహాతి, నక్రి
మంది యేటి దాఁట నరయునట్లు
దారసుతుల మోహ మారీతిదేసుమ్ము|విశ్వ...... 54

ఆ. జీవుగృహము దేహ మీ వనుభ్రాంతిచేఁ
బోరయు దింద్రియాళి భోగతతులఁ
గుల మవస్థ స్తుతియు నులకనఁ గనునింద|విశ్వ...... 55

సూక్ష్మశరీర వివరణము

ఆ. కలవు గదవె జ్ఞాన కర్మేంద్రియావళి
యంతరింద్రియం బదన నొకటె, ప్ర
వృత్తి, మనము బుద్ధి చిత్త మహంకృతి|విశ్వ... ... 56

ఆ. 'మనము' సంశయయుతిఁ, గన నిశ్చయము 'బుద్ధి'
యా 'నహంకృతి' తను వాత్మగఁ గొనఁ
బ్రత్యభిజ్ఞఁ జిత్తవైషయికం బందు|విశ్వ...... 57

ఆ. ప్రాణపంచకంబు జ్ఞానకర్మేంద్రియా
కాశముఖ్య కామకర్మములు న
వున్మన మ్మవిద్య పుర్యష్టకాఖ్యముల్|విశ్వ...... 58

ఆ. దేహి సూక్ష్మతను విదే యపంచీకృత
భూతవాసనోత్థ భోగకర,మ
నాద్యుపాధి కాత్మ స్వాధ్యాసమునఁ గలఁ|విశ్వ...... 59

ఆ. జీవుఁడో స్వమాత్రిశేషుఁ డిలింగానఁ
గర్తృభోక్తృ భావగ మిటబుద్ధి
గాఁ బరాత్మ స్వప్రకాశ మిందు వెలుంగు|విశ్వ...... 60

ఆ. చిత్స్వరూపుఁడైన జీవుం డసంగుఁడే
తా నశేషసాక్షిగా నుపాధి
కర్మమంట దాత్మధర్మ మిం దెదికామి।విశ్వ... 61

ఆ. అంతరింద్రియము చిదాభాసతేజమ్ము
నంది తనదన, నె దహంకృతిదగు
ద్వంద్వరహితపూ సదానందమయ మాత్మ।విశ్వ...... 62

ఆ. విషయతతులకంటెఁ బ్రియతరం బాత్మయే
యివి లయింప నిద్రయే సుఖంబు
గదవె ప్రాణికోట్ల కుదితానుభూతిని।విశ్వ...... 63

ఆ. కల దనాద్యవిద్యగా జగత్కార ణా
వ్యక్త మనఁగమాయ, పాము కామిఁ
దాఁటి మొటుక నట్ల తగుఁ ద్రిగుణాత్మత। విశ్వ...... 64

ఆవరణ విక్షేప శక్తులు

ఆ. కామమాత రజము గాఁగ విక్షేపశ
క్తిని బ్రవృత్తికీడ్చు దీన జగము
రాగదుఃఖ బద్ధతా గతి బోఁగెడు।విశ్వ...... 65

ఆ. పొరపడంగ జడతఁ బొరయుఁ దమోవృతి
వస్తుశంకఁ గొలుప భ్రాంతి దాని
విడమి సంసృతిఁదగు విక్షేపశక్తిచే।విశ్వ...... 66

ఆ. ఆత్మ ప్రతిఫలింపనా శుద్ధసత్త్వంబు
శాంతిహర్షములుఁ బ్రసత్తిఁదృష్టి
కాత్మనిష్ఠకిడ [illegible]నందసుధఁ గ్రక్క।విశ్వ...... 67

ఆ. సాధకతను మిశ్రసత్త్వానను, యమాభ
యాదిక మ్మమానితాదు లింద్రి
యార్థవిరతి, మోక్షమం దపేక్షయు శ్రద్ధ।విశ్వ...... 68

కారణశరీర స్వరూపము.

ఆ. ఔను త్రిగుణయుక్త మవ్యక్తమే కార
ణతను వాత్మ కింద్రియతతి బుద్ధి
వృత్తు లడఁగు నిద్ర పృథగవస్థ య దిందు|విశ్వ...... 69

ఆ. వీడఁ బ్రమితి బుద్ధిబీజాత్మతన యునికి
గా 'సుషుప్తి' నిద్రఁ గంటి సుఖము
నెఱుఁగ నేమి యంట యెల్లర యనుభూతి|విశ్వ...... 70

ఆ. ఔ ననాత్మ యలమహత్తత్త్వ తత్కార్య
తను హృషీక భూతతతి వికృతులు
విషయసమితి మాయ విశ్వ మ్మిదెల్లను|విశ్వ...... 71

ఆత్మస్వరూప నిరూపణము

చ. అనవుడుఁ గేలుమోడ్చి యమితాస్థ విన మ్మనమందు మున్ను గా
రిన ఖసుమంబులు న్మగుమకోచిక లారఁగ, బంధమోక్షమై
కన నమృతత్వ మెట్లొ యెఱుఁగం గడు సంభ్రమ మందు వేళ న
మ్మునివరుఁ డిట్లు వేమనక మోఘముఁ దెల్పెడు నాత్మతత్త్వమున్

సీ. వ్యాప్తుఁడై యెవఁడు తా నఖిలవిశ్వంబున
వెలుఁగిచ్చి సర్వంబు వెలయఁజేయుఁ
జేతనత్వ మెవండు చేకూర్చి బుద్ధిలో
వృత్త్యస్తినాస్తుల వెర వొరసెడు
నెగడెడు నెవ్వండు నిత్యబోధాకృతి
నవికలముగ విషయములనెందు
సాక్షియై యెవఁ డవస్థాత్రియమ్మున నిత్యుఁ
డౌ తా నహంప్రత్య యాశ్రయుండు.

ఆ. పరఁగు నాత్మ నాఁగఁ బంచకోశాతీతుఁ
డతఁడ దేహ మింద్రియములు మనము
బుద్ధి స్వస్వవిషయములఁ బ్రవృత్తికిఁ గొల్పు|విశ్వ...... 73

ఆ. సత్తు చిత్తె సంగు సత్త్వాత్మధీకంద
రమునఁ బురుషుఁడు న్వరాణుఁ డతఁడు
నవ్య తేజమిచ్చు నవ్యాకృతస్థితి। విశ్వ...... 74

ఆ. ఇనుము నసల మెనసి యేసమ్మెటను నొచ్చు
నట్ల యాత్ముఁడింద్రియాళి మెలఁగి
కాంచఁ దేవికృతియుఁ గనఁ దేవిచేష్టయున్। విశ్వ...... 75

ఆ. సృష్టి స్థితియు లయముఁ జెందఁడే వికృతియుఁ
గుండ పగుల మారకుండు మింటి
వడువునని యెసంగు ప్రకృతిభిన్నుఁడు తాను। విశ్వ...... 76

ఆ. 'అహ' మటన్న భ్రమము నాత్మసంసృతి తంతు
వులను గీటకంబు వలెను బెంచు
బంధ మద్ది త్రెంప బ్రహ్మాత్వమబ్బెడు। విశ్వ... ... 77

ఆ. అర్క రాహు వట్ల 'యావృతి'య స్తమో
మయి యఖండబోధు మాప నాత్మ
వెతలఁబుచ్చుఁ గామ 'విక్షేప' బంధముల్। విశ్వ...... 78

ఆ. గ్రాహమట్లు మ్రింగ మోహాం బసద్గ్రాహ
బుద్ధ్యవస్థ జలధి మునిఁగి తేలు
వితమె యింద్రియార్థ విషపూర సంసృతి। విశ్వ...... 79

అ. ఇనునివలనఁబుట్టి ఘనుఁడు యినుఁగప్ప
నాత్మ నుదితమా నహంకృతియటు
లాత్మనే గ్రసించి యార్చెడుఁ దొగలూఁద। విశ్వ...... 80

చ. భవతరుబీజమా౯ దమము, పైమెయి తానునుబుద్ధి మొలక,రా
గవికచమే దళంబు, నుదకంబవుఁ గర్మము, మేనెబోదె, వా
యువులె ప్రలంబముల్,శిరము లొప్పు హృషీకములు,న్సుమాళీకా౯
గ విషయము ల్ఫలంబుగ, దొగం గొను జీవఖగంబు వేమయా 81

ఉ. ఏది యనాత్మబంధ మెది యెంచ నవిద్య యనాద్యనంతని
త్యోదయ రుజ్మృతిప్రభృతి దుఃఖతరంగ నిబంధన మ్మెటే

న్గాదది మాప వాతహత్తి గాల్చినఁగోసిన నుగ్గుసేసినం
బోఁదగు జ్ఞానఖడ్గమున బోధక దివ్యకటాక్షు లబ్ధి చేన్॥ 82

ఆ. ఆగమోక్త కర్మ మాచరింప స్వధర్మ
నిష్ఠ నాత్మశుద్ధి నెగడ నబ్బుఁ
దత్త్వ మడఁగిపోవ డానసే సంసృతి।విశ్వ...... 83

కోశపంచకప్రస్తావము

ఆ. ఆత్మశక్తిఁ గలుగు నన్నమయాదులు
ప్రాచి నూత నీటిఁ బగిదిఁ గప్పఁ
బాపఁ ద్రష్ట నడఁపఁ బ్రత్యగాత్మ వెలుంగు।విశ్వ...... 84

ఆ. ముంజ నెడపు దర్భ మొగిఁ బ్రత్యగాత్మ న
నాత్మ నుడిపి తా నదంచుఁ గనన
సంగు నక్రియునిఁగ, సచ్చిదానందమా।విశ్వ...... 85

అన్నమయకోశము

శా. అన్నాధారముఁ గశ్మలంబవుచు దేహం బెందు మార్పొందెడుఁ
మున్నా లే దదిప్రమందఁ, జూడ జడ, మాత్మ్మం డేవికారంబులే
నెన్నం డందని తన్నియంత కనుఁ దా నీధర్మ కర్మంబులం
చెన్న న్భిన్నవిలక్షణస్థితి, నదిదే బ్రహ్మాసర్వాత్మతన్. 86

శా. నీనీడ ప్రతిబింబ మం దెటుల స్వప్నీభూత మామూర్తిలో
లో నూహించు నిజస్వరూపమున నెట్లుం గాంతె 'నే' నంచు, న
ట్లే నీమేనను నాత్మబుద్ధి కనవే, నేలీల నొక్కింత మో
హానఁ, జన్మము నీకులే దిఁకను మోక్షావాప్తియా వేమనా. 87

ప్రాణమయకోశము

శా. ప్రాణం బన్నమయంబుఁ జేతనమొనర్పం గల్గఁ గర్మేంద్రియా
ధీనంబై వెలి లోఁజరించు నెటుఁగ న్దేని న్దన న్గానిదా
దాని న్వాయుమయంబు మంచిచెడుగు ల్దానింత గుర్తింపఁగా
నూనం జాలని దాని నాత్మయని ధ్యే యూహింతురో! వేమయా॥

మనోమయకోశము

సీ. మనము జ్ఞానేంద్రియా లెనయ మనోమయం
బేను నా దను వికల్పానుగతిని
బలిమిమై నామరూపములఁ గల్పించి, ప్రా
ణమయమున విజృంభణంపుద్రిథిను
వేల్చిన దింద్రియా ల్విషయమ్ము లె ఘృతమ్ము
గాఁ దొంటి తలఁపులఁ గట్టెలచితి,
గాల్ప లోకా ల్జన్మకారణం బ వవిద్య
యడఁగ విజృంభింప నడఁగు నెచ్చు॥

ఆ. నేదిలేనికలనె యెన్నొ కల్పించుమై
మెలఁకువనగు, నిద్రఁ దొలఁగు నన్ని
లీన మైనమనము లేనె లేదు భవంబు॥విశ్వ...... 89

ఆ. క్రిమ్మ నూడ్వ మబ్బు గాలి యాగతి మనం
బెనయ మోహ రజ్జువునను గట్టు
విషయవిషతఁ గొల్పి వెతలార్చు ముక్తిగా॥విశ్వ...... 90

ఆ. హృది రజఃప్రవృత్తి నెనయు బంధంబును
దానిఁ దమము నుడుగఁ దార్చుముక్తి
విషయ వనతరస్వి విలయంబుఁ గూర్చురా॥విశ్వ...... 91

ఆ. స్థూల సూక్ష్మ విషయ జాలంబు దేహ వ
ర్ణాశ్రమములు జాతు లనువిభేద
ము, గుణ కర్మ హేతు ముఖఫలా ల్హృది సృష్టి॥విశ్వ...... 92

తే. ఎదియు నంటని చిత్తుమోహింపఁ గట్టి
కూర్చి దేహేంద్రియప్రాణ గుణతతులను
మనమె తత్సృష్టి పలభుక్తి నెనయఁ జేసి
'నేను' 'నాయది' యనిపించు నౌను నేను. 93

తే. జనుని సంసృతి యధ్యాస సంఘటితము
యట్టి బంధముఁ గొల్పినదా, మనంబె

వెడఁ గవు రజ స్తమో దోష పీడితునకు
జననమరణాది దుఃఖసంజనక మదియె. 94

తే. గాలి మబ్బులమైఁ దిప్పుఁ గాన జగతిఁ
దత్త్వవేత్త, 'లవిద్య'గా దాని నెంత్రు
ముక్తిఁ గోరినఁ దచ్ఛుద్ధి ముం దొనరిచి
విడిచి విషయాళిఁ గర్మముల్, వినుమి శ్రద్ధ. 95

క. తుది మొదలుఁ గలది మాటెడి యది దుఃఖదమాట దృశ్య మాత్మ యెటు లౌ
నొదవు, రజస్స్నేహాయుతము సదమలచిద్దీప్తితో నెసంగంజను నే?

విజ్ఞానమయకోశము

క. జ్ఞానేంద్రియములు వృత్తులుఁ దానే కర్తగఁ దలంచు తద్బుద్ధియు 'వి
జ్ఞానమయకోశ'మందు రిదే నరుసంసృతికి నిందు హేతువు వేమా!

తే. అది చిదాభాసశక్తి నే యనుగమించి
తను హృషీక మనంబులం దెనసి, ప్రకృతి
వికృతు లెఱిఁగి దేహేంద్రియాదికము లేన
యను 'నహంబుద్ధి' పెంపొందఁగ నొనరించు॥ 98

ఉ. జీవుఁడునా 'నహంప్రకృతి'ఁజేసి యనాదిగ నెల్ల కార్యముల్
పోవని పూర్వవాసనలఁ బొందుచు నయ్యయి పుణ్యపాపముల్
భావిత సంచితాప్తిని భవంబుల నందుచు నుచ్చనీచముల్
గా విహరించుచుం గను సుఖంబును దుఃఖము జాగ్రదాదులన్.

ఉ. దేన నుపాధి తానసుచు దేహ కులాశ్రమ ధర్మ కర్మ సం
తాన గుణాప్తి బ్రహ్మముగఁ దన్నికటస్థితిఁ దా వెలుంగ 'వి
జ్ఞానమయం' బదిందుఁ బ్రముఖంబయి సంసృతి డిందు నాభ్రమన్
బ్రాణముల హృది నగు పరాత్మ తలంచెదుఁ గర్తృభోక్తృతల్.

మ. అనృతంబయ్యదె తానుగా బ్రమసి సర్వాత్ముండుఁ గూటస్థుఁడ
య్యును మృద్భాండము మృత్తు వేఱనెడుమై నూహించి తాదాత్మ్యబద్ధ మొం

దినదై వహ్ని యయో వికారముల ప్రాప్తిం దద్గుణాధీనతన్
గనున ట్లందెడు, బుద్ధ్యుపాధి కృత యోగంబా ననాదిస్థితిన్. 101

మ. వియదుత్పాదిత నీలతాభ మెటూ ప్రాప్తించెం గదా భ్రాంతి ని
ష్క్రియుఁడు న్ద్రష్టయు నిర్గుణుండు విలస చ్చిన్మాత్రమా ప్రత్యగా
త్మ యనాద్యంతవికాసభాసి కది డింద న్బాయ జీవత్వ మెం
తో యసాధ్యంబో కో వస్తుభావ మెపుడే నొందం గనన్నామిచేన్.

మ అలసర్పంబు స్ఫురించుఁ ద్రాటను నవిద్యావృద్ధి; విద్యోర్ధ్వతిన్
గల మేల్కాంచిన మాయ మానటు లెఱుంగన్ బ్రాగ్భావం బిదై
నిలువంబో దది యాత్మబ్రహ్మయునొకండేయన్న సమ్యగ్జ్ఞతన్
జలపంకంబు హరించు నక్కతకపు న్సామ్యంబుగా వేమనా! 103

ఉ. తా నహమాద్యసద్విరతి, ధామమయంబవు సత్తుగాన, 'వి
జ్ఞానమయం' బదిట్లు వ్యభిచారి, జడంబు, వికారి, భిన్నతన్
గా నఁబడంగ, నీదృశగుణంబులు చెల్లునె ప్రత్యగాత్మ, కిం
తేనియు సందియంబు వల, దె ట్టిదికాదు పరాత్మ, వేమనా!104

ఆనందమయకోశము

శా. ఆనంద ప్రతిబింబ మాత్రము తమోవ్యాప్తం బదా వృత్తియే
'యానం' దాహ్వయ కోశమయ్యె, నది స్వేష్టార్థప్రియోల్లాసితన్
గానం జేసెడు దేహధారులను సౌఖ్యం బప్రయత్నంబుగా
నానాపుణ్య ఫలానుభూతులను సంధానించుచు, న్వేమనా! 105

తే. కలనుమెలఁకువ నిష్టాప్తిఁ గన నొకింతె
యందఁ బరిపూర్ణ మానంద మా నిదురనె
యిట్టి సోపాధికతను బ్రకృతి వికృతుల
సుకృత ఫలమాట నాత్మ కాదుకద వేమ. 106

కోశాతీతస్థితి.

చ. ఎవఁడు స్వయంప్రకాశుఁడవు నెవ్వఁడు కోశవిలక్షణుండు గా
నవు నిల మూఁడవస్థలకు సాక్షి యెవండగు నిర్వికారుఁడో

యెవఁడు నిరంజనుండొ ముదమే నిలయంబుగ నెవ్వఁడొప్పు, న
య్యవిహితబోధరూప మిటులైన యభిన్నత గుర్తెఱుంగుమా।

మ. అన, వేముండనుఁ గోశము ల్విడ మహాత్మా! యింక నేముండు నం
చన, యోగీంద్రుఁ డహంప్రభృతులౌ నాయీవికారంబులం
గనవే నీవని, యవ్విలేమి యిటు కల్గ న్నీవ గుర్తింపవా?
యనుభూతిం గన సాక్షితాప్తి యవుఁ గాదా, సాక్షి వెల్గొదనున్.

మ. ఇనబింబంబు ఘటోదకస్థిత మినుం డెట్లొఁ? జిదాభాసు, భ్రాం
తి, నుపాధిస్థితుఁ డాన యంట యటులే; నీటి న్ఘటి న్నీడఁ దాఁ
గనిపించు న్రవి, యట్ల యాత్మ మెలపం,గాయంబుఁ జిచ్ఛాయ బు
ద్ధిని దీపించెడి దృష్ట సర్వగుని గుర్తింప న్స్మృతిం బాయవే? 109

ఉ. బంధము శోకము న్భయముఁ బాయ నెఱింగిన నిన్ను నీవె యా
నందఘనుండ వద్వయ మనంతము సత్యము నిర్మలంబుఁ గా
నందగు దీవ బ్రహ్మముగ, జ్ఞానముఁ బ్రత్యగభిన్నముం బరం
బెంచును సంసృతిం బొరయ నిందలి పొందెది యంద కేయెడన్.

జగన్మిథ్యాత్వ నిరూపణము.

ఉ. మృత్తునసే ఘటాకృతి యమేయముగా నది మృద్విభిన్న మే?
సత్తగు బ్రహ్మకార్యమగు సత్తె, మఱేదన నిద్రమత్తుదే
చిత్తమునం దిదెన్నమిని జేసి జగమ్ము విభిన్నరూపమౌ
మొత్తముగాఁ గనంబడుట మోహవశంబునఁ గాక దన్యమే? 111

తే. అనుడు వేమన ప్రశ్నించు మునివరేణ్య!
'జగతి బ్రహ్మమ్మై నిత్య మగునె'? యంచు
దాని కాతఁడు వల్కు 'వేదమున నేమి,
గీత యందేమి లే' దని 'భూతవితతి' 112

తే. జగము సత్యమైన సుషుప్తి నగపడవలె
లేమి స్వప్నమ్మై నిద్ది లేనిదె సుమి
కావునఁ బరాత్మ కంటె జగమ్ము విడిగ
లేదు, భ్రమఁ దోఁచుఁ గాక గుణాదులట్ల 113

తే. భ్రమ నధిష్ఠాన మారోపిత మదియానె?
శుక్తి రజతంబునట్ల తోఁచునది నిజమొ?
భ్రాంతి నెదఁ దోఁపనా నెది బ్రహ్మమసుమి
జగతి నేపేర్ల వెలసిన, సత్తదొకటె 114

తే. ఔనె దద్వితీయాచ్ఛ విజ్ఞానఘనము
నక్రియాద్యంత హీన నిరంజన పరి
శమ నిరంతరానంద రసస్వరూప
మపరిమేయ నిరస్త మాయావిభేద 115

నిత్య నామరూప రహిత నిష్కళంబు
నిర్వికల్ప త్రిపుటిశూన్య నిశ్చలంబ
ఖండితాసంగ చిన్మాత్ర కాంతియుతము
నై యనాద్యంత మెటువీడ నందరాక 116

మనసునకు మాటకందని మానదూర
మైన తత్త్వమ్మటను వ్యవహార మెసఁగ
నవ్యయం బైన దివ్య స్వయంప్రభాఢ్య
మదియ బ్రహ్మంబు పరిపూర్ణ మాత్మ వేమ! 117

చ. ఇనుఁడు మిణుంగు, రాడ్భటు లహీనమహాజలరాశి కూపమున్,
గన నిల, మేరు వేయణువౌ నైవడి భేదము బ్రహ్మ కాత్మకుం
దనరు నుపాధికల్పితము తథ్యమొ? యీణ్మహదాదికారణం
బననవు మాయ, జీవునకు నైదవు కోశముల న్సృజించెడిన్. 118

ఆ. పోవ నయ్యుపాధి జీవాత్మఁ బరమాత్మ
భటునిపట్ల ప్రభునిప్రభుత వలెనె
యదియె నీవు కాఁగ నవిలేవు లేవివ్వి! విశ్వ...... 119

ఆ స్థూలముడిగి వ్యోమతుల్యం బతర్క్యంబుఁ!
బూర్ణబోధ బ్రహ్మమును దెలిసిన
నీవ బ్రహ్మమౌదు జీవత్వ మదెపాయు! విశ్వ...... 120

మ. కల నెట్టట్టులె దేశకాల విషయ జ్ఞాతాది సర్వంబిటన్
గలిగె న్నేమి, నిజాజ్ఞత న్జగము జాగ్రద్దృష్టదేహేంద్రియం
బులు ప్రాణంబు లహంప్రభృతికంబుం దోఁచు నంచెంచి, కే
వల తత్త్వోద్ధృతి, శాంత నిర్మలపర బ్రహ్మంబవే, వేమనా! 121

మహావాక్యోపదేశాష్టకము.

ఆ. జాతి నీతి కులము చన గోత్ర నామ రూ
పములు గుణ మగుణము ప్రాంగకాల
విషయతతుల మించి వెలయు బ్రహ్మంబవే। విశ్వ...... 122

ఆ. వాగగోచరమ్ము, పరము, విమలబోధ
దృష్టిగమ్యమైనది, యది చిద్ఘ
న, మ్మనాది, నాస్తినమ్ము, బ్రహ్మంబవే। విశ్వ...... 123

ఆ. ప్రాప్తిఁ గనదు క్షుత్పిపాసాదు లెది, బుద్ధి
కరణ భావితమ్ము గా దదె, యన
వద్యభూతి, యోగి వేద్య బ్రహ్మంబవే। విశ్వ...... 124

ఆ. ఉండి తనకుఁ దాన, యున్నట్టు తోఁచునీ
జగము నెలవయి, సదస ద్విలక్ష
ణ, మకల నిరుపమ, మన మతి, బ్రహ్మంబవే। విశ్వ......125

ఆ. పుట్టనెడుగ మాఱిపోఁ జిక్క రోగిగా
గిట్ట నెఱుఁగకే యఖిలము సేయఁ
బెంపఁ ద్రెంప శక్తి వెలయు బ్రహ్మంబవే। విశ్వ...... 126

ఆ. భేదరహిత మిదని పెట్టగు రైదికామి
నిస్తరంగ జలధి నిశ్చలం, బ
భక్త నిత్యముక్త పదము బ్రహ్మంబవే! విశ్వ...... 127

ఆ. ఎన్నియైన సత్తె యేకారణములేక
కార్యకారణములుగాక క్షరము
నక్షరంబు నవ్యయ మవు బ్రహ్మంబవే, విశ్వ... ... 12

ఆ. కొలుపు నామ రూప గుణవిక్రియలు భ్రమన్
గనక మట్టుల నవికారి సత్తు
ప్రత్యగేకరసము పరము బ్రహ్మంబవే విశ్వ 129

తాదాత్మ్యము

తే. ఇట్లు తత్త్వము గుర్తించి యీ నదియయి
బుద్ధిగుహానున్న దేహమ్ముఁ బొందనౌనె?
పోవఁ బ్రాగ్వాసన లకర్తృభోక్తృతలవె
యాత్మ మంద ప్రత్యగ్నిష్ఠ నందు వేమ. 130

తే. లోకభీతిని దానికే లొంగఁబోక
దేహ మేమవు నన్నవృత్తిని దవులక
విధులఁ దప్ప వెఱచి చేయు వెట్టిఁ గనక
వాస నాధ్యాసములఁ బాప నలయు వేమ 131

శా. ఏసంపర్కమువల్లఁ గల్గినను ఘుర్షింపంగ దుర్గంధము
న్వాసిం జందనమందు చందమున నార్ప న్వాసనాధూళి ప్ర
జ్ఞాసంఘుర్షణ నాత్మనిష్ఠనె మెసంగ న్యోగి! వీవాడువో
యీ! సత్త్వోద్ధృతి నీవుగానియది నీవే యంచు భావింపమిన్.132

శా. ప్రారబ్ధం బదె దేహపోషకము జీవంబౌదునే? బ్రహ్మమున్
జేర న్దేనను స్వప్నమీయదియకా న్నిద్రిం గన న్విస్మృతిం
గోర న్లౌకికశబ్దజాతమని దుష్కల్పోత్థితం బిట్టిశా
రీరం బంట కఖండ చిన్మయ కృతార్థీభావ మీ వెంచుమా. 133

మ. ఎది చిత్సత్య మరూప మక్రియ మద్వై యీ 'వీతనూభ్రాంతి వీ
డుదు సూత్రాంగము, దర్పణంపుఁ బురి యట్లుద్బోఁచు నాయంద స
ర్వాదిగంతప్రతిబింబితంబు లవు నీ బ్రహ్మాండ పిండాండముల్
గదా నా మానసముఁ ద్రాల్పువీ ఘటపుటాకాశం బఖండంబుగాన్.

మ. కనునిద్దెల్లను గల్ల యల్లె యహాముం గానౌ ననిత్యం, 'బెఱుం
గనా నే'నంటలు సర్వసాక్షిక యగుంగా, నిద్రనున్వొల్గు స

త్తు నసద్వస్తువుఁగాని నిత్యమజ మొందున్బ్రిత్య గాత్మంబవై
కన వీవెట్టివికార మద్దికలుగంగా వానిఁ గాంతెప్పుడున్. 135

ఉ. ఏనని మాంసపిండమున నే, నిదినే నను బుద్ధి కల్పితుం
గాని తలంప కెయ్యెడ నఖండసుబోధము, వార్ధ్రిమా శవం
బానికి గోత్రిముం గులము నంకము రూపము నాశ్రమంబు లిం
గానుగతం బెదే న్వీకృతిఁ గర్తృత వీడు సుఖంబ వీవెకాఁ 136

'అహం' బంధమూలనిరూపణము.

చ. శమమున మూఢచిత్తతను దానను దేహము, రాహుముక్తుఁడౌ
నమృతకరుండువోలెను స్వయంప్రభమైన నిధి న్సుఖంబు మ
స్తముల గుణాత్మకంబుల భుజంగము గాచెడు, దాని జ్ఞానఖ
డ్గముననె తుత్రింప లభ్యమవుఁ గాన నహంబు నడంపు వేమనా!

మ. భవదుఃఖాకరమా నహంకృత వికల్పశ్రేణి మర్దించి, వా
నివిషం బెల్ల నడంచి సాక్షియగు దాని న్నీవకాఁ గాంచి తే
ని వికారారినిఁ గంఠకంటకనిభుం జెండాడినట్లైనఁ బు
ట్టువుఁ గాంచు న్మనమింతయే జ్జెదర నెట్టు ల్దాని గిట్టింతువో!138

ఉ. కారణ మద్ది కాంక్షకు వికల్పవిభేద భవోద్భవంబు జం
బీరము వారిచేరికను బెంపవునట్లవుఁ దుత్రించి యుంచినన్
వారిధరాళి వర్షమున వాయుహతి స్థర ముంచుకైవడిం
జేరి మనం బహం బమితచింతల పాలొనరించు, వేమనా! 139

చింతాక్రియా వాస నావకర్షణము.

ఆ. విషయ వాంఛ యహ మవియె కార్యకారణా
లౌఁ బరస్ప రాశ్రయములు క్రియలు
వాసనలను ద్రెంపవలెఁ బాయ సంసృతిన్ । విశ్వ...... 140

క. ఇదియది యన కెందెందును వదలక మది కదిసి కార్య కర్తృతఁ
గొల్పున్

జెదరక ముదర న్వాసన సదమలమగా బ్రహ్మనిష్ఠ సకల మడంచున్.

మ. క్రియ మాన న్విషయైకచింత యడఁగం గ్రిందయ్యెడు న్వాసనల్
భయదాంధం బరుణప్రభా ప్రస్మృతిమై బ్రహ్మైకనిష్ఠాప్తిచే
వ్యయమైపో నహమాది వాసనలు జీవన్ముక్తి యింద్రప్పాడెం
తయు నానందరుచిం గొన న్సమయు బాధంబెల్ల దుఃఖంబులన్. 142

బ్రహ్మనిష్ఠావశ్యకత

ఉ. ముం దెదియున్న నాదెసకె పోవఁగనీయక యొంటు దృష్టి నా
నందఘనమ్ము నిశ్చల మనంతము తానవు నానిరూఢితో
డం దగ కింతయేమఱి నెట న్స్మృతియా నదె మోహ ముద్భవం
బంద నహమ్ము బంధము రయమ్మునఁ గుందును డిందఁ జేయఁగాన్.

ఆ బుధ్ముఁడ యేని విషయములఁ జేర విస్మృతి
ముదిత ముదిరునట్లు బుద్ధిఁ దిగిచి
మాయ గప్పివైచుమై మరు ల్గొల్పెడు, విశ్వ 144

ఆ. చెదర గుఱి నొకింత చిత్తంబు మెట్టను
దొరలు బంతి వలెనె తుంగ్రుఁ గాని
యొగయదాటఁ దలఁపు నెనయఁగఁ దగదెందు విశ్వ 145

క. ఉడిగి యస త్తస్థిరమని కడఁ ద్రోయుచు బ్రహ్మనిష్ఠఁ గడలుకొని యొకే
నెడఁద న్మగుడం దడఁబడఁ బడఁగొట్టుచుఁ దాని కొమ్మపై
కెక్కుటదాన్ ... 146

తే. ముక్తి సున్న దేహాదిక సక్తిఁ గన్న
ముక్తిఁ గన్న దేహాదిక సక్తి సున్న
కలనె యున్న మెలంకువ గలుగ దెన్న
మెలఁకువం గల యేనాఁడుఁ గలుగదన్న! 147

ఆ. అలర లోను బైట నాధారమై చరా
చరములఁ దనను గని సర్వగుండ
ఖండుఁడై యుపాధి కాకుండు ముక్తుండు విశ్వ 148

చ. ఎడఁద నివెల్లఁ దానె యని యెంచుచు భిన్న మె దెన్నకున్న నే
యుడుపఁగఁజాలు బంధ మెసియు న్మతీమార్గము కానరా దిటుల్
విడువక చింతసేయ నగు వీక్షితమెల్ల నుపేక్షితం బిఁకం
దడయక యాత్మనిష్ఠఁ బరతత్త్వ మెఱింగి మెలంగు వేమనా! 149

చ. అనుభవమబ్బ యోగికి సమాధియె తక్క మఱొక్క మార్గముం
గన మఱె వేద చోదితము;గా దడఁపంగ నహమ్ము దేన, వా
సనలు భవాగతంబులు దొసంగు నహమ్ముచు మోహ మావృతిం
గొనఁ గదలించుఁ దద్గుణముఁ గూర్చి యిహమ్మున డింద వేమనా!

నిర్వికల్ప సమాధి

తే. ఆవృతి ననమి విక్షేప మడఁగ దంచ
క్షీరనీరములట్ల దృగ్దృశ్యములుగ
సేయ నదివో మృషార్థ వాంఛితము లెడల
మోహబాధము తెగ మాయ ముక్తినిగను. 151

తే. ఆత్మ పరమాత్మయు నభేద మరునలము
కాల్ప స్వాజ్ఞాన వనమెల్లఁ గమలిపోవె?
యావృతియును మిథ్యాజ్ఞాన మంతరించి
సకల విక్షేప దుఃఖము ల్సమసిపోవె? 152

మ. వరుస న్భ్రాంతిద రజ్జురూప మెఱుఁగ న్వ్యక్తం బిదై యబ్బుచోఁ
బరతత్త్వ స్థిరదృష్టి యావరణ మూడ్పన్వ హ్నితో నిన్మమై
స్వరసత్త్వస్థితి నింద్రియాదిసరణి న్వ్యాప్తంబుగా బుద్ధి స
త్వర మీమూడు భ్రమా ప్తినో కలఁ దలంపన్లగ్నమైఁగల్లయాఁ.

సీ. ప్రకృతివికృతు లహంభావ ప్రభృతి తత్త్వ
దేహాంత విషయము లీలుపడఁగ
నెనలేని తిరమైన యేకచిదూప్రంబు
నక్షీణ సదస ద్విలక్షణంబు
బుద్ధ్యాదిసాక్షిగాఁ బొదలి 'నే' నమదాన
జ్ఞేయమై తనకుఁ దానే యలరెడు

ననుపమ ప్రత్య క్సదానంద ఘనమెద్ది
యద్దాని నే పరమాత్మ యనుచుఁ.
తే. గనుచు సదసద్వివేచనంబున నెవండు
తత్త్వ నిశ్చయ నిజబోధఁ దన నఖండ
బోధమే కాఁగ గుర్తించుచో భరిత్రి
నెల్ల విక్రృతులు వో శాంతి నెనయు వేమ. 154

తే. ఒకట నిర్వికల్పసమాధి నుడుగు వేళ
నెవ్వఁ డాత్మసాక్షాత్కృతి నెనయు నపుడ
వాని యజ్ఞాన హృద్గ్రంథి తోనెవీడి
మతి వికల్పము లడఁగ బ్రహ్మము స్ఫురించు. 155

చ. ఎపు డెటశాంతిదాంతిఁ గొని 'యేను' 'నుసి' 'విది' వో, సమాధిలో
నుపరతియుం దితిక్ష తగుయోగి సమస్తము తానయై యవి
ద్య పెనుచు నేవికారములనైన దహించుచు నిష్క్రియుండయై
యపగతభేదభావమున నాఱ నుసాధి, సుఖించు బ్రహ్మమై! 156

క. ఏవిధమునఁ గీటక మిల భావించుట భ్రమరమదియె భ్రమరంబౌనే
నీ వెయ్యెడ 'సత్' చింతన కావించిననౌదు 'స' త్తె కద వేమన్నా!

మ. పుటపాకంబున శోధితంబయి మలంబు బాయు స్వర్ణంబుమైన్
ఘటితానంతసమాధినిష్ఠఁ ద్రిగుణగ్రంథి ప్రభిన్నస్థితిన్
బటుతత్త్వం బతిసూక్ష్మనృత్తి నెనయ స్వక్వంబుగా మానసం.
బెట నే స్థానయి యుంట గోచరముగా నేవాసన ల్వాసెడిఁ॥158

చ. శ్రవణముకంటెమే ల్మననసంయుతి, ధ్యానము దానిమించ, నె
చ్చవుసుమి నిర్వికల్పక మనంత మెఱుంగఁగ బ్రహ్మతత్త్వమున్
దవిలిన నద్ది మానసమునం జలనంబు నడంచి, యింద్రియ
వ్యవహృతి మాన్పి సత్త్వన ననాది తమంబవు మాయనొంచెడున్.

త త్సా ధ న క్ర మ ము

ఉ. మానము, దేనినిం గొనమి, మానుట నాస, నిరీహ, యొంటిచో
స్థానము, నింద్రియోపరతిఁ దార్పఁ దమంబునఁ జిత్తనిగ్రహం

బౌను శమం బహంకృతి రయంబునఁ బాపఁగ బ్రహ్మమోదమా
గాన సతంబుఁ జిత్తమును గట్టుఁజె సిద్ధికి సాధనంబగున్. 160

ఆ. వాకు నాత్మ, నాత్మ చేకొన బుద్ధిని
బుద్ధి బుద్ధి సాక్షిఁ, బాదల సాక్షి
నిర్వికల్ప పూర్ణ నిచితంబుగా శాంతి। విశ్వ...... 161

క. తనువునఁ బ్రాణేంద్రియముల మనమున బుద్ధ్యా ద్యుపాధి
మయమహా వృత్తిం
గన ముని తానవెకా నెది యెనయమి నానందరసమె యెదనొద
వదకో॥

చ. వెలి, విషయాదిసంగమును వీడఁగ లోని యహంక్రియాదికం
బుల నవు బ్రహ్మనిష్ఠునికై, ముక్తివటారున నెక్కఁ బక్కితె
క్కలుగ విరాగ మొక్కటియు జ్ఞాన మిఁకొండు సమాధిబోధలన్
వెలయ, భవంబువాయ, వినువీధిఁ జరింతు సుఖానుభూతితోఁ.

చ. విరతి మునీశ్మదప్రదము పెంపఁబ్రిబోధము బ్రహ్మరాజ్య సుం
దరమవు, ముక్తికాంత కపెదారి, విడ స్మృతి దేంద్రియార్థముల్
తఱిగిన జాతినీతి కులధర్మయుతాశ్రమకర్మముల్, జడా
దరణ మడంగి బ్రహ్మమునఁ దార్కొను సాక్షిత, నద్వయాత్మతన్

మ. మనము బ్రహ్మమునందు నిల్పి స్థిరతం బ్రాపింప బాహ్యేంద్రియా
ల్తినువు, న్దేహ మిదేమి యానో యనుచింతం బోక, బ్రహ్మంబ వీ
వను తాదాత్మ్యము నంది వేర్పడని భావంబొప్ప నానందమే
తనియంజేయు రసానుభూతిగను జెంద న్గాదె శూన్యం బెదేన్.

మ. అరయం గర్మల దుఃఖమూలము ననాత్మీయత్తముం జిత్తమున్
మరల న్సాక్షిగ స్వప్రకాశతను మించంజాలు విజ్ఞాన కో
శ రమ త్పూర్ణసుఖ స్వరూపుని దెసన్ సారించుచు న్దృష్టి యే
మఱ కీవాతఁడె కా నెఱింగి కను వేమా! దేహమున్నిస్పృహన్॥

సర్వాత్మభావ ప్రబోధము

మ. ఘటముఖ్యమ్ము లుపాధు లజ్ఞతవి యేగ న్దేహ మీయింద్రియా
లటులే ప్రాణ మనోహమాదు లడఁగ న్వ్యావృత్త నానాత్వమై
యెటనే న్నీవయి, పాము త్రాఁడుగతి నాయీభ్రాంతివో బ్రహ్మమై
కూటి విశ్వంబుగ లోన బైటను జిదాకాశంబుగాఁ గాంచుమా.

మ. అలలే న్నురుగులు సుళ్లు బుగ్గలు జలం బౌదేహ మట్లేయహం
బలము న్నిర్మల చిద్విలోలత, నవిద్యైరేయ మత్తోక్తిఁ బా
టిలు భేదంబు లడంగ నచ్చమవు మింటి న్నిర్వికారస్థితిన్
మెలప న్నించినరీతి జీవు నెట బ్రహ్మీభూతతం గాంచుమా.168

ఉ. ఈమలకోశ మేననకుమీ యనిలాభము లింగదేహమే
నామెయి నెంచ, మైలగ 'శవాకృతి' జన్మజరాదిదుఃఖదం
బౌ, మఱి పూతమైనది 'శివాకృతి'ఁ దాఁ దగు చిత్తవృత్తి మి
థ్యామతిఁ బ్రామ, నిల్చెడు స్వయం పరిపూర్ణ సుఖస్వరూపమై

మ. అనయం బిట్లయి యేవికల్పములఁ బాయన్నీవయా నిర్వికా
ర నిరాకారపు నిర్విశేషము పరబ్రహ్మంబె కా, ద్రష్టృద
ర్శన దృశ్యాదిక ధర్మశూన్య పరిపూర్ణం బేకమా వస్తువై
న నిఁక న్భేద మదెందు నెట్టులవు నెన్న న్జల్ప మేదేటికిన్॥ 170

చ. తఱచిన నెట్టు సప్పమును ద్రాట, మరీచిక నీటిబొట్టు నె
వ్వరుఁ గన రట్టె నిత్యమవు బ్రహ్మమునందు జగమ్మె లేదు,భ్రాం
తిరహితమాఁ బరాత్మనె స్థితింగనఁ జిత్తము నిర్వికల్ప మం
బరనిభ నిష్కళం బజము భవ్యనిరీహ సుఖస్వరూపమౌన్. 171

చ. శమితగుణత్రయోల్బణము శాశ్వతశాంత సుఖస్వరూపము
స్తిమితసముద్రమా నిరవధి న్దగు నేక మఖండమై భవం
బమరము నిత్యముక్త సతతాద్వయబోధ మతీంద్రియం బనా
ఖ్యము నజరం బజస్రము సమాధిని గాంచుచునుండు మెయ్యెడన్॥

మ. పరసౌఖ్యంబున లీనమైన యెడలన్ బ్రారబ్ధసూత్రోత్థితం
బరయ న్నెన్న, మెడ దండగోవునకుమై, నంతర్బహిర్నిత్యచి

ద్భరి తానంద రసానుభూతిఁ గను జీవన్ముక్తత న్వేమయో
గి! రహింపఁగనుమింక, బ్రహ్మమహితాగ్నిన్గాల్చియీదేహమున్

వై రా గ్య బో ధో ప ర తు లు

శా. వైరాగ్యమ్మునబోధ మయ్యుపరతి న్వానందమై శాంతియా
నీరీతిం గనకున్న వ్యర్థములు కావే పూర్వముల్, బంధమో
క్షారంభంబును దృష్టి సౌఖ్య మెదఁబాయ న్బ్రాప్తదుఃఖాళి, వి
ద్యార్థికార్జన నేమకీచికల కిం కాసింతె? రిక్తాజ్ఞమైన్॥ 174

చ. ఎద ముడివీడ నజ్ఞతది యుచ్చలెపాయఁ బ్రవృత్తి కీడ్చునే?
యుదయము భోగ్యవాసనల నొందమి మేర విరాగికెం దహం
త దగమి జ్ఞానగమ్యముగదా లయమై పునరుద్గతంబు గా
నిది యుపరత్యవస్థితి, కనె న్గలనాఁ గన నీ ప్రపంచమున్. 175

మ. మన మాత్మ న్లయమంద నిష్క్రియత బ్రహ్మైత్మైక భావంబు నీ
వెనయం బ్రజ్ఞ తిరంబుగా హతవికల్పేహా వికారస్థితిన్
గనువిశ్వంబున వాసనం గనక జాగ్రద్ధర్మమే లేక, శాం
తిని నిశ్చింత మమత్వమందమిని బ్రాప్తిం దృష్టి వ్యాప్తం బవున్.

మ. గతపుంజింత యనాగత వ్యసనముం గాంచం డుదాసీనమా
స్థితి బంధమ్ముల డింద కెంపు సమదర్శిత్వమ్మునే పొందు, దు
ష్టతిరస్కారము శిష్టభూషణము పట్టన్, వార్ధి నానాధునీ
ప్రతతు ల్సొచ్చినమైఁ బరేరిపము లర్థమ్ము ల్లయం బందఁగాన్.

శా. ఏనాఁడే నెట బ్రహ్మతత్త్వవిదుఁ డయ్యెంబో యెవండైనఁ బూ
ర్ణానందైక రసానుభూతిఁ గని యన్యం బింక మూచూచునే?
తా నేకాముకుఁడైనఁ దల్లిదెస డిందంగన్నమై వాసనా
ధీనత్వంబును గాంచఁ డెయ్యెడ ననర్థ భూతత న్మ్రిందఁగాన్. 178

శా. ప్రారబ్ధంబు ఫలాప్తిహేతు వెది ద్వంద్వాతీతమా నంతకే
యేరీతి న్గల నేమిసల్పిన దివంబే న్నారకం బబ్బదా
తీరై సంచితమార, నాకసముభాతిం గోర కేదంటమిం
డా రేయోగు లెఱుంగ వార లిఁక నందంబోవ రాగామినేన్:

మ కలు దుర్గంధము నంద దెట్టుల ఘటాకాశం బుపాధిస్థితి
నగలుగంబో దశె వానిధర్మముల కికట్నబ్రహ్మమం చెంచఁగాఁ
బులిగా నెక్కిడి పీడఁ బాడిమొదవ న్బుద్ధి గన న్వైన నె
ట్టుల నిర్జింపమి? తెల్వికల్మి మునుపట్టు లోభగ్య మాంబధమాన్.

మ. కలలోవార్తల నూఁకొనంజనునె జాగ్రద్ధర్మముంబొంది? యే
రిలలో మ స్గలఁగన్నదెల్ల మృషగానే యెంచరే? కామి సు
ప్తులె కారే?యటె బ్రహ్మనిష్ఠులకుఁ గుడ్పున్విడ్పు స్వప్నంబె, వా
రలదేహాలకె కర్మనిర్మితిని బ్రారబ్ధంబు, గా దాత్మకున్. 181

మ. అదియు న్భ్రాంతియకాక, యునికి యెటు దేహంబందు? జన్మంబె కూ
రదు నాశంబటె లేనిదాని కెటఁ బ్రారబ్ధంబు నాఁజెల్లునే?
యెద నస్తిత్వము నెంచు నజ్ఞు లిటుప్రశ్నింప న్సమాధానమా
నిది యజ్ఞాన వికల్పమింతయును గాదే జ్ఞానదగ్ధంబిలన్॥ 182

ధృవ. అనుచుఁ బల్కి యనంత మవ్యయ మప్రమేయ మవిక్రియం
బనుపమాన నిరస్తరాగ నిరంజ నాద్వయ నిర్గుణం
బనితరాశ్రయ నిత్యపూర్ణ నిరస్త భోగ నిరామయం
బని సమాధి నెఱింగి సర్వము నందు నైక్యమె ముక్తినాన్॥ 183

చ. కనుగవ చెమ్మగిల్ల వడగల్లు మహోదధి నీరమైనమై
మనము కరంగిపోవఁ గనుమాటయినట్టు జగంబె కాఁగ, వా
కొన నెదియూఁకొన న్నిలుపఁ గూడని జాడ నఖండసౌఖ్యలే
హ్యా నిబిడ నీరధి న్మునిఁగి నట్లయి మానికి సాఁగిలంబడెన్. 184

శ్రీ గు రు ప్ర సా ద ము

ఉ. లేదెట దేహభానము చలింపక కట్టెగ నట్టెయుండె, మా
యా దమనాత్త నిష్క్రియత నద్గురువర్యులు గుర్తెఱింగి, జ్ఞా
నోదయ మైనయందులకు నుత్థితతత్త్వము సుస్థిరత్వ సం
పాదనమంది లోకమున వ్యాప్తముగా నిటు దీవనం బిడెన్. 185

చ. ఘన నయ వాఃకణమ్ములు జగమ్మున శుక్తినిపాతితమ్ములై
మనముల కింపులీను నవమౌక్తికజాలపు టక్షరత్వముం
గన జనము ల్గ్రహింపనవు కైవడి వేమన వాక్ప్రచారముల్
సన నిలఁ దేటమాటలను శాశ్వతమై విలసిల్లుఁ గావుతన్. 186

ఆ. ఆటవెలఁది వలననైనందులకు నిట్టులాటవెలఁదిఁబలుకు తేటమాట
లూట లూర మాటిమాటికి నీనోటవాటమైనసూటిబాటఁగనుత.

మ. అనిదీవించి మహాధృతి న్నిమిరి మాయంబయ్యె నేరికర్రయై
వినువీథి న్విహరింపనో ! మఱియు నేవేమన్నఁ దా నుద్ధరిం
పనో ! దీపం బారుదీపముంగొలిపి పెంపంగాంతి యోగ్యం దమం
బు, నిఁకిం కెయ్యెడ వెల్గనో ! యనఁగఁ బోవు న్యోగి చిద్దీప్తితోన్॥

ఆ శ్వా సాం త ము.

శా. ధాత్రోపేంద్ర మహేంద్రముఖ్య నుత మేధాదక్షిణామూర్తిదే
వ త్రైకాలిక చింతనాత్త విలస ద్వైదుష్య సంభావనీ
య త్రైవర్గిక వర్తనాచరణ సమ్యగ్జ్ఞేయ నామాంకిత
ద్వాత్రింశ ద్యవనీయనాటకముఖ త్రైవిద్య బోధోల్బణా. 189

మాలిని: శ్రుతివిహిత విచారా ! సూరివర్ణ్య ప్రచారా !
శ్రిత బహుపరివారా ! శిక్షిత చ్ఛాత్రవారా !
కృతిమథిత వికారా ! కీలి తానోప్యపకారా !
ప్రతికృత పరసారా ! వ్యాప్త కీర్తిప్రసారా ! 190

గ ద్య ము

ఇది శ్రీ మేధా దక్షిణామూర్తీశ్వ రాక్షీణ కరుణాకటాక్ష వీక్షాపాత్ర
నాదెళ్ల పురుషోత్తమ కవీంద్రపుత్త్ర మేధా దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి
నామధేయ విద్వద్విధేయ కర్తృక శ్రీ వేమయోగీయంబునందుఁ
ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

శ్రీ వేమయోగీయము.

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీవేమ వాక్ప్రచార ప్రావృట్సారప్రసేక రచితాధారా !
జీవన్ముక్తోదార ప్రావీణ్య జ్ఞానసార ఫల విస్తారా ! 1

వ. లబ్ధగురుప్రసాదుండైన యవ్వేమయోగివరుం డాపై నేతెఱ
వందెనన్న నిదె యవధరింపుండీ. 2

సూ ర్యో ద య ము

చ. అలరులతావిఁగొంచు మలయానిల మెల్లెడఁ జల్లనై తగఁ
గలకలలాడసా శుకపికప్రముఖాండజ నిస్వనంబు లిం
పొలయఁ దెలుంగుదేశపు మహోదయ మయ్యెడుపల్కులట్లుగా
వెలయ ననూరునశ్వములు వేకువఁ దేఁకువమీఱ సాగఁగాన్. 3

ఉ. పోదము పోదమంచుఁ దమపున్గము లొండొకటి న్ప్రియంబున
న్మ్రోఁదికి మీఁదికెట్టొ తటిమె న్నిసియాడెసఁ బట్టిపోవ భా
నూడయమ్మై మనోజ్ఞ సుమనోమయత న్సరసుల్గ జ్ఞానభా
నూదయమ్మై మనోజ్ఞసుమనోమయత న్సరసుల్గనంగనన్॥ 4

ఉ. ఏమటి పామరత్వముననే మెలఁగం దగదంచు నెల్ల ని
ద్రామయలోకముం దెలివిఁదార్చు మయూఖచయంబునట్లనా
నామహితాచ్ఛబోధముఁ గన న్నమయుం బపుడయ్యెనో యన
న్వేమన నోటిమాటలు కవిత్వ మదై తగ నయ్యెఁ బాదముల్. 5

వే మ న జీ వ న్ము క్త స్థి తి.

చ. ఎదుట నెవండమైనఁ గలఁడేయని యెన్నఁడు నోటి కెప్పుడె
య్యాది యనఁ దోఁచు నద్దియను, నట్లదిపద్యము దానఁబూర్తియై
నదో యరయండు, భావము మనంబునఁ గల్గిన వాక్స్వరూపమై
పొదలెడునంతవట్టె యది పూర్తికిఁజూడఁడు కీర్తి కట్టె కాన్॥ 6

చ. ఎప్పు డెది పల్కునో యెఱుఁగ దెయ్యది ధారణ నిల్పఁబోవఁడే
యపుడవుఁగాక యాత్మ తెలియంగల లేఖకపాఠకోత్తమా
భ్యుపగమ మబ్బదయ్యె ననియు న్మది నెంచఁ డెవండొ యున్నమై
వ్యపగతబాహ్యదృష్టియయి వాకొను నూఁకొన నేరు లేమి నేన్.

ఉ. తోఁప యొకండుద్రొక్కఁ డెది తోఁచిన నొను బహిర్గతంబు, వి
ద్యావిభవంబు నందమిని వ్యాకృతి నేరమిఁ దేట తెల్గులం
దే వచియించు గ్రామ్యగతియే యయి పామరలోకగమ్యమై
తా వెలయ న్సమస్తజనతా హృదయంగమ సామ్యయుక్తితోన్॥

ఆ. సిద్ధవాక్కు యత్నశీఘ్రవాక్సిద్ధిని గూర్పఁ బదముఁ దడవికొనఁ జనండె
మాటనడుమ యతిని మాటు వెట్టంబోవఁ డమృతఘుటికలట్టు
లవె సరిపడు॥ 9

ఆ. ఆటవెలఁదిపాద మందె సంధిల నోచు నెట్టిభావమైన నిమిడిపోవు
మంచిచెడుగులరయఁగంచుకాగడ వేసి వెదకవ్యర్థమైనపద మొకనను.

ఆ. భావ మిమిడిపోవఁ బాదద్వయంబున
మాటసామ్య మెదియొ ముడివడంగ
'విశ్వదాభిరామ వినుర వేమా' యంచుఁ
దుదకు మకుట మెందు నమరుచుండు॥ 11

ఆ. సృష్టి మొదలుగాఁగ స్థితిలయంబులదనుకఁ
బుడమిఁ గల్గు సర్వభూతచయపు వేషభాషలాది వేదాంతసారాంత
మిదియు నదియు నేల? యెల్లఁ బలుకు. 12

ఆ. కాని మకురుపాలె దేనినైన స్ఫురింప
వేషగాండ్రఁదిట్టి వేయు నెందు హాస్యరసము మీఱ నవిపడ్డవారైనఁ
దక్కువారియట్లు తారు నవ్వ॥ 13

ఆ. వీను సోఁకినంత లోనె నాటుకొనంగఁ
దగినయట్టి నవ్యతను మెఱయఁగ సహజభావయుక్తి సరిపడ లోకోక్తి
యవు నిసర్గగరిమ నందఁ బలుకు. 14

ఆ. ప్రకృతి మఱియుకంటె భౌతికవిముఖత
కలుగఁ బారలౌకికమగుదృష్టిఁ దానువెగడు నెల్ల దాక్షిణ్యమేలేక
యాత్మబుద్ధిఁ బ్రత్యయంబు కలిమి॥ 15

ఆ. పఠితకావ్యుఁడైనఁ బ్రాఁత వేవో స్ఫురించు
నట్లుగామిఁ గ్రొత్త వవియె తోఁప, ననుభవజ్ఞు లెఱుఁగునవె
యుపమానముల్ । కాఁగ నూటలూరుగతి వెలువడ. 16

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వేమయోగీంద్రుం డెవ్వెవ్వియో కొలఁదిద
వ్వేగాలికిఁబోవఁ దా వాకొనుచు నున్నెడ. 17

అభిరామయ్య వచ్చి గుర్తించి కొంపోవుట.

మ. ముచు పేపర్వమునందుమైనె యభిరాముం డొంట యోగీశ ద
ర్శనబుద్ధిన్ ఫలపుష్పముల్గొనుచుఁ జేర న్వేమసంబుద్ధితోఁ
నను నేయుక్తులొపీనులంబడఁగ 'నేమా?' యంచు నిష్కాహామం
దు నిడ న్బాదము,మున్ను గన్నమును లెందున్లేను, 'సి రేరో' నాన్॥

చ. పెరిఁగినగడ్డము న్జడలు పెల్లుగ నల్లుకొనంగఁ జైత్యగ
హ్వారమునఁ దేనెతుట్టె యిసెపట్టెనొ నాఁగఁ బతంగికారవం
బిరవుకొనంగ నైనగతి నేమొకొ నాదము వెల్వడంగ డ
గ్గఱిన కొలఁది నింపులొలుక న్వినుమాట లెతే నెయూటగాఁ. 19

ఉ. ఆముని కామరూపుఁ డవునా? యిపు డివ్విధి నుద్ధరింప, గా
రామునఁ బేరఁ బిల్చి 'యభిరాను'యటంచనఁ గాదు,విశ్వదా
ఖ్యా మనురాభిరామతను గలినవేమన యాత్మబోధమా
నేమొకొ పోల్చిచూడ నతఁడే యిటులైనటు కానవచ్చెడున్॥ 20

ఆ. 'ఎంతకాలమాయె నేమాయెనో!' యంచుఁ
జింతసేయ నేఁటి కంతు చిక్కె । నంత భోగశీలుఁ డింతయోగి
యెటాయె! వింతగదవె పలుకరింత మనుచు॥ 21

క. దరికేగి మెటులఁబిలిచినఁ । బరిచితిఁ గలయట్లు లెన్ని పలికినఁ జెవిలోఁ
జొరకుండఁనె తనధోరణిఁ । బరమానందంబువిూఱవాకొనునెదియో॥

ఆ. తల్లి వదినె యన్న తనప్రియురాలును నేమియైరొ
యరయ నేయరయఁడె! ఊరుఁబేరు నెన్నియో గుర్తులను జెప్ప
శంఖ మూఁదఁ జెవిటి చందమాయె॥ 23

క. మెలఁకువ నున్నను జాగ్రత్కలనమె కానంగరాదు, కలదా బాహ్యం
బుల స్మృతి యేమాత్రమయినఁ గలయిదిగా నతనిమదికిఁ గనుపట్టెడినో॥ 24

క. గతచింత రవంత యనాగతచింతయు నుంత కానఁగారా, 'దే,న్నా
దితరం'బనితలపోయం డతనికి వేర్వేఱుగా,నెదగపడదేమో! 25

క. ఆఁకలిడప్పులె లే వే!మో! కావలెననఁ, డైదైన నుంచిన నోట
న్మేకొను దయకల్మినిమై నా కిది రుచియించుఁ గాదనాఁ జనఁ డెందేన్॥ 26

క. కయివట్టి లేవఁదీయుచుఁ బయనం బెటుసేయ నటులె పదముల నిడుడున్
భయభక్తుల నడిపించుచు రయమున నిజపురముదెసకు రానై నంతట॥ 27

సీ. అగపడ్డవారెల్ల రెగదిగఁజూడంగఁ
బెనుబూచియని యేదొ బెదరఁదోడఁగఁ
గొంద ఱెచ్చటినుండి కొనివచ్చి టనుకోఁగ
బుద్ధి నెవ్వరో వేముఁ బోల్చికోఁగఁ
గొందఱు లెంపలఁ గొట్టుకొంచు న్మ్రొక్క
దొంగ వీఁడని పెర ల్త్రోలఁగిపోవఁ
గొందఱు జ్ఞానియంచుం దత్త్వ మరయంగ
వెఱ్ఱివాఁడని పెర ల్వేల నేదొ॥

తే. తాను వనమందుఁ బురమందు నైన నొకటె
రీతి భ్రాంతిగ నీతు లదే తెలుఁగున

నిచ్చవచ్చినట్లైఁ బల్కఁజొచ్చి శాంతి
దాంతి మెఱయంగ సమదర్శిత న్మెలఁగుచు

ఆ. ఉండఁ గాశికేగి యుండిన తన్మాత
యాత్రపడుచువచ్చియశ్రులురలనోడలునిమిరియల్లకడగొట్టుబిడ్డనిఁ
గంటి విశ్వనాథు కరుణ నంచు. 29

ఆ. కౌఁగిలించికొనియు గడ్డమ్ముఁబట్టియు
బుజ్జగించి యడుగఁబోవ దేని కుత్తరమ్మునీఁడు చిత్తమ్మునం దప్పు
డప్పు డేమితోఁప నద్దిపలుకు. 30

చ. వదినెయు నన్నయు న్గనఁగ వచ్చినమిత్రులు భృత్యకోటి య
య్యదనున నెప్పు డేమనిన నారయఁ డే రెటు సేవసేయు, న
భ్యుదితకవిత్వశక్తి నెదియో తనధోరణిఁ దాను వాకొనున్
గదలిచికొంచుఁ బోవఁ బసికాయలవెంటను సాగు నేడకేన్. 31

మ. క్షమఁ దా నుద్భవమందుటాది మునియోగంబబ్బు నందనక ని
త్యము తాఁ గాంచుచు వచ్చుచుండినవెటోయామైనె ప్రత్యక్షదృ
ష్టము లప్డానవికూడ స్వప్నగతపుం జందంబె కా నెప్పు, డె
ద్ది మనోవీధికి వచ్చు నయ్యదట సంద్రష్టమ్ముగాఁ బల్కెడున్.

ఉ. ఏయదిపల్కిన న్వినిననే, మదినాటెడి నేరికైన నం
దాయుపమానము ల్మఱపు నందఁగనీయని క్రొత్తక్రొత్తవై
మాయురె! యింపునింపెడిని మాటలనాడెడి తేటతెల్గులం
దే యిగురొత్తుభావముల నెల్ల వచించుట వీనువిందుగాన్. 33

మ. అవుటం జేరుచునుండి రాతనిదరి న్వ్యాసక్తచిత్తంబులం
దవులంగల్గిన బోధము ల్విపుల నానందంబు సంధింప, నిం
కెవరే న్మిత్రులఁ గూర్చికొం చరిగి యింకేవైనఁ గ్రొంగ్రొత్తవా
ని వినంగోరుచుఁ గడ్పులుబ్బనగుచున్వీనులక్కడున్నిక్కఁగాన్. 34

ఆ. వంద్యలైరి వేలు పదదాస్య మొనరించు
వార లూర నూరఁ బట్టిత్రిప్పి వాకు లెన్నొ త్రాటియాకుల
కెక్కింప! నెందుఁ దా ముదాహరించికోఁగ. 35

శ్రీ వేమ బోధామృత సారము

నిద్రమైన తఱుకుసిల మొక్కుటెచాలుఁదళుకు బెళుకు జాలుతట్టెడేల ?
చాటుపద్యమిలనుజాలదాయొకటైన?ననెడుఁదనదు వాక్కులట్టివెయన॥

తలిదండ్రులు.

హరియెజననికాఁగ హరుఁడౌనుజనకుండు వారినుడిగి గుళ్ళ దూరనేల ?
'పుట్టలోనిచెదలు పుట్టిగిట్టిన' యట్టి మాతృపితలసేవ మానుటనెడు॥

సత్యము.

'సత్యవంతులయెడసరసమాడఁగరాదు' జ్ఞానమమరియుండుసత్యముననె
యవ్వియున్నయెడనెయబ్బుద్విజత్వమ్ము నామమాత్రునట్లనందగదను॥

కులము.

మాలవాఁడైయైన మఱియాత్మమీఁదనుమనసు నిలిపెనేనిమాలగాఁడు
'మనసు నిలుపకున్న మహిమీఁద మాలఁడే' కులముగాదు ఘనము
గుణమెయనును॥ 39

అహింస.

హింసఁజేయువాఁడె యిలలోన నజ్ఞాని శంసఁజేయవలె నహింసనెందు
'జీవుఁడేశివుఁడని స్థిరమతినున్నెడ జీవహింసఁజేయ చెనఁటియెవఁడు?

విగ్రహారాధనము

జీవులందెకాని శిలలందు లేదెందుఁ గుంభమిడఁగనేల గుళ్ళయందు
'ఱాలెదేవులైన రాసులమ్రింగవా?' తోలుగప్పియున్న దొర
గొలుమను॥ 41

ఆత్మజ్ఞానము.

దేవుఁడంచు వేఱెదేశమం దున్నాఁడె? దేవుఁడనఁగఁ దనదుదేహమందె
వాహనంబునెక్కివడిఁగదలుచునుండువానిఁదెలియనౌనుబ్రహ్మవేత్త

తీర్థములు.

'చేతవెన్నయుండ నేతికేడ్చిన'యట్టి తీర్థయాత్రలంచుఁ దిరుగుటెల్ల
'గొఱ్ఱెఁజంకఁబెట్టిగొల్లఁడు వెదకు'మైనాత్మగతమహాత్మునరయకేగ॥43

విభూతి.

బూదియొడలినిండఁ బూయంగనేమాయె ? నిష్ఠశివునియందె నిలుప
వలయుఁ
"గాక బూడిదందు గాడిదపొర్లదా ?" యనును లోలోటారమును
నుడుపఁగ. 44

లింగధారణము.

"బందెత్రాళ్లుదెచ్చి బంధించికట్టంగ లింగఁ డేమిదొంగిలించె" నౌర !
"దొంగగొడ్డుమెడకు దుంగఁగట్టిన"యట్టె యాత్మలింగ మెఱుఁగనంత
కనెడు॥ 45

చక్రాంకితత్వము.

తను వొకింతకాల్చికనఁబటాటోపంబుఁబట్టినామమిడుచుబయలుదేఱి
"వారకాంతఁజూడ వ్రతమెల్ల మఱచురా" యనునుమనముతత్తతనుగ
నమిని॥ 46

సన్యాసము.

కట్టినంతమాత్రఁ గాషాయవస్త్రిల మనసుకల్మషంబు మాన్పరాక
తోడరి తిరుగువాఁడెదొరకోలునన్యాసి "తలలుబోడులైనఁ దలఁపు"
లౌనె॥ 47

దంభవృత్తి.

"ఆత్మశుద్ధిలేని యాచారమదియేల? భాండశుద్ధిలేని పాకమేల ?
చిత్తశుద్ధిలేని శివపూజలేలరా ?" భక్తిలేనిపూజ పత్రిచేటు॥ 48

చిత్తశుద్ధి.

"కుక్క-నందలమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకే"యాత్మనిలుపలేనియజ్ఞుబోధ
మనసునిలుపలేని మంత్రిజపంబులు బుద్ధిలేనివాని పూజలట్లె॥ 49
'చిత్తశుద్ధి గలిగి చేసినపుణ్యంబు కొంచెమైన నదియుఁ గొదువగాదు
విత్తనంబుమఱ్ఱివృక్షంబునకెదెంత?' యనునదింతయున్న ఘనమవునన॥
"గంగగోవుపాలు గరిటెడైననుజాలుఁ గడవెడైననేమి గజముపాలు ?
'భక్తిగలుగుకూడు పట్టెడేచాలనుఁ దామసంపుటీవియేమిఫలము ?
ఒడలు బడలఁజేసి యోగి తానెట్లను రాగ మెడలకున్న రాదుముక్తి

"పుట్టమీఁదఁగొట్ట భుజగంబు చచ్చునా ?" వెడలఁజేసి యడఁపఁగడఁ
గుఁడనును॥ 52

గురుశిక్ష.

ఒక్కపొద్దు సేయఁబ్రక్కలెండెడిఁగాకమూలమెఱుఁగుదనుక ముక్తిఁ
గనునె ?
"తాళపుఁజెవిలేకతలుపూడనట్టులే" గురులశిక్షఁగనమిగుఱినిలదను॥53

వివేకము.

అంకిలిఁగన మాటలాడ నేర్చినఁ జాలుఁ బిన్న పెద్దతనము లెన్న నేల ?
'చిన్న చేతిదివ్వె పెద్దగా వెల్గదా?' మంత్రబలమె-కాదుమంత్రిదనును॥54
తండ్రికంటెఁగొడుకు తాగుణియాయెనా పిన్న పెద్దతనము లెన్న వలదు
"వసుధఁ గృష్ణు నెంచి వసుదేవునెంతురా ?" బాణమందుఁబూజ
బండకౌనె ? 55
హీనసరులతోడ నింతులతోడను బడుచువాండ్రతోడఁ బ్రభులతోడఁ
బ్రాజ్ఞజనులతోడ బ్రహ్మజ్ఞు తోడను వలనెఱింగిపలుకవలయుననును॥

సద్గురుప్రాప్తి.

'నీరు పల్ల మెఱుఁగు నిజము దేవుఁ డెఱుంగు' దల్లితా నెఱుంగుఁ దనయుని
జని! పరమ యోగినెఱిఁగి భక్తుఁడు సేరును 'గొఱెలఁదల్లి నెఱుఁగు'
కొదమపగిది॥ 57

సత్సంగతి.

'మంచివారు లేరు మహిమీఁద వెదకినఁ గష్టులెందరైనఁ గలరుగదవె
పసిఁడి లేదుగాని పదడెంత లేదయా?' యరుదుముత్తె మెందుఁగలవెగుల్ల ?
గుణి కద్దైనమేలు "గోరంత చేసినఁ గొండయౌను" వానిగుణముచేత
గుణవిహీను నెడను గొండంత మేలును జేయవాని గుణము చెఱచుననును॥
చంపఁదగినయట్టి శత్రువుచిక్కిన సేగియుడిగి మేలె చేయవలయు
ననుప్రబోధమందియపకారికుపకారమొనరుపంగలత్త్యమును గనుమను
సాధుజనులచెలిమి చాలింపఁగారాదు ప్రకృతివిడుచుదనుకఁబరముఁ
గనము
"పిండెఁగోసిచూడబీజంబుగలుగునా?" మాగిమాగికాని యోగికాఁడు॥

నీచగుణము లెల్ల నిర్మూలమొనరించుఁ గోదువ లేమ సుజనగోష్ఠివలన
"గంధమలఁద మేనికంపణఁగినరీతి" నైజగుణము మాపనౌ జనునకు॥62
"పాలఁగలియు నీరు పాలన" రాజిల్లి యదియుఁ బానయోగ్యమైనయట్లు
సాధు సజ్జనముల సాంగత్యమందిన మూర్ఖజనుఁడు నందు ముక్తినను॥

దుస్సంగతి.

'పాలెతాడిక్రిందఁ గ్రోలుచున్నను మనుజులెల్లఁ గూడి మద్యమండ్రు
నిలువఁదగనిచోట నిలువ నిందలెవచ్చుఁ దావెఱింగి నిలువఁదగును గాక॥
'పాలుఁబంచదార పాపపండ్లతో వండ' నవియు దీనఁ బాడవును నిలఁ
గుటిలమానవునికి గుణమ్ములైకలిగింప బస్మితరముగాదు లెమ్మటనను॥
వేరుపురువు చేరి వృక్షంబుఁ జెఱుచును జీడపురువు చేరి చెఱచు నాకుఁ
గుత్సితుండు సేరి గుణవంతుఁ జెఱుచును దుష్టబోధ లెంచఁ గష్టదములు॥

లుబ్ధత.

దాతకడను లోభి తా నున్నఁ జెడునీగి "కల్పతరువు క్రిందిగచ్చపొద" 'గ
విద్యగలిగి కామివితరణి, నైదువు సొమ్ములున్న లేమిసూత్రిమల్లె! 67
ధనముఁ గూడఁబెట్టి ధర్మంబుఁ జేయక తానుదినక లెస్సదాఁచు లోభి
'తేనె నీఁగ కూర్చి తెరువరికిచ్చు' మై నెవని పాలో సేయ నేయ నెడిని॥68
'ఇంటిలోని దెల్ల నిదినాదెయనుకొంచు మంటియందు దాఁచు మంకుజీవి
కొంచుఁబోఁడు వెంటగుల్ల కాసైనను" దానమీయ ఫలము దక్క-నను॥
లోభివానిఁ జంప లోకంబులోపల మందు లేదు వేఱె మతము గలదు
పైకమడిగినంత భగ్గునఁ బడిచచ్చుఁ జెయ్యిచాచి కాసునిమ్ము లేక॥ 70

కోపము..

కోపమునను ఘనత కొంచెమైపోవును గోపమునను మిగుల గోడు జెందుఁ
గోపమడఁపఁ దానఁ గోర్కె-లీడేరెడుఁ "గోప మదియె నరకకూప" మనును॥
గంగపాఱుచుండుఁ గదలని గతితోడ ముఱికివాగు వాఱు మ్రోఁతమీఱ
"ధీరులు క్రోధముడుగ దోషి కేక్రోధమా" నిండుకుండ తొనకకుండుఁ
గదవె॥ 72

మౌర్ఖ్య ము.

'పరఁగ జాతిగుండుపగులఁగొట్టఁగవచ్చుఁగొండ లెన్నొ పిండిగొట్టవచ్చుఁ
గఠినచిత్తమనముఁగరగింపరా"దను నిసుకనుండి తైలమెట్లులటులె॥70

అ ల్ప త్వ ము.

"అల్పుఁ డెపుడుపల్కు నాడంబరముగాను సజ్జనుండుపల్కుఁజల్లగాను
గంచుమోగినట్లు కనకంబుమోగునా?'బు డ్డవాగుపాఱుఁబారలి'
యనరె ? 74

'చెప్పఁదినెడికుక్క చెఱకుతీ' పెటుల లెయల్పు పెత్తనాననధికుఁగనమి
'యీఁగకడుపుఁజొచ్చియిట్టటుసేయు'మై హీనుఁడింటఁ జేరుటిడు
మలకను॥

'బొగ్గుపాలఁగడుగఁబోవునామలినంబు?హీనుగుణముమానదేమిసదువ
'వేముచేదు సను నె పెంచినఁ బాలతోఁ? గుక్కతోఁక బుజుతఁగొన
దనెయను॥ 76

'కొయ్యబొమ్మఁదెచ్చి కొట్టి' నం బల్కునా ? యెలుకతోలునుదుక
నలుపణఁగునె ?'
యోగుబాగుఁజేసియు చిత్తజ్ఞ తంగూర్ప నెన్ని పాట్లువడినసున్న యనును॥
"గాడి దేమెఱుంగు గంధంబు వాసన?'కుక్క యేమెఱుఁగుగొప్పకొద్ది?
'పంది బురదమెచ్చుఁ బన్నీరుమెచ్చునా?' యనుట యల్పుఁడెఱుఁగఁ
డధిక మనసె॥ 78

కూళ కూళమెచ్చు గుణవంతుఁ జెడనాడు నట్టివారిమెచ్చు రెట్టివారు
'మానుదూలమునకుజ్ఞానంబుదెలియునా?' యోగిస త్తనెఱుఁగుయోగి
గాక. 79

కూ ళ త న ము.

'కుక్కయిల్లుసొచ్చికుండలువెదకుమైమ్రుచ్చుగుడికిఁబోవుముళ్లువిప్పఁ'
'బేడఁదిన్నపురువుబెల్ల మేమెఱుఁగమిఁగూళతోత్తుపొత్తుఁగొనఁజనునను
అల్పసుఖము లెప్పు డాసించునీచుండుబహుళదుఃఖములకె పాల్పడినను
'మాలవాడకుక్కమాంసంబుమానునా?'వాని కేటిచింత భక్తిసేయ॥

జారత్వము.

కులపుటింతినుడిగి వెలయాలుమేలని వెంటఁదిరుగువాఁడె వెఱ్ఱివాఁడు
"పంటచేనివిడిచి పరిగేరువిధమున" నలుగురెఱిఁగినవ్వ వెలితిపడఁడె॥82
మగఁడు మదనుఁడైనమంచికాఁపురమైనసహజమేలమాను జారకాంత?
"పిండిఁదిన్నకుక్క పీతికాసింపదా?"యనెడుగర్వాఁదెల్పునపరబుద్ధి॥ 83

స్త్రీమోహము.

స్త్రీలముఖముఁజూచి చిత్తంబునిలుకడఁ జేయలేకనరుఁడుచెడుఁగాదె
యేటిగడ్డమాన ఎందాఁక నిల్చురా?'యనెడు నిడుమఁగుడుపనతివ
దరియ॥ 84

విటులకనులకెంతొ విభ్రమమొదవించువనితఁజూడ దానివగలఁజూడఁ
గంటిలోనిపాప కుంటెనకాఁడయా విరహమెచ్చనెచ్చ వెతలఁబుచ్చు॥85
సతులమాయఁజూచి సౌఖ్యంబుగలదని మతివిహీనులైరిమనుజులెల్ల
గతులుసతులవలనఁగానంగలేరయా వెతలహేతులుగానిమతిఁగనుఁడను॥
వెఱ్ఱివానికైన వేషధారికైన రోగికైనఁ బరమయోగికైన
స్త్రీలఁజూచినపుడు చిత్తంబుకంజిల్లు ననుభవైకవేద్యమనుజగాన॥ 87
వలపుగలిగెనేని వనజాక్షియధరంబు పంచదార కుప్ప పాలతిప్ప
చూతఫలరసంబు జుంటితేనెకుదీటువలపులుడుగనెడలుపట్టిచొంగ॥ 88
మధుపుతీపుకొఱకు మక్షికంబులుపెక్కు చొచ్చివెడలలేక చచ్చినట్లు
మునిఁగివెడలలేరుమోహంబురాశిలోఁ బడినమానవాళిచెడిమడిసెడు॥
అన్నమధికమైన నదె మృత్యువుంబెచ్చునన్నమంటకున్ననట్టులెయగుఁ
జంపఁబెంపబూవెచాలదా? వేయేల? మితమెఱుఁగకున్నహానికదను॥

దురాశ.

'కాంచనంబుపైనఁ గాంతలపైనను బమ్మకైనఁ బుట్టు రిమ్మతెవులు'
తోయజాక్షివిడుచు దొరయెవ్వఁడున్నాఁడు?నాఁగ సాక్షి హృదయ
మాఁగ దెటను॥ 91
'పాలవార్ధిలోనఁ బవ్వళించినవాఁడు గొల్లయిండ్లపాలు గోరనేల ?
యెదుటివారిదైననెల్లవారికినాస'యనుటసర్వహృదయగునికెమెసరు॥
'కనకపర్వతమునఁ గాఁపురం బుండిన ననిమిషేశ్వరునకు నాసపోదు

కవచకుండలాలఁ గర్ణునినడుగఁడా?' యనుటఁ దెలుపు నాసకంతు లేమి॥
చదువులందు లిబ్బిమొదవులందును స్త్రీలపెదవులందు తేనిపదవులందు
నాశలేనివారె యవనిలో లేరనుఁ జేర్మిఁగనుటయందుఁ బ్రీతియట్లు॥94
ఆశచేత మనుజు లాయువుగలదాఁకఁ దిరుగుచుందు రిభ్రమను దిప్పలేక
'మురికిభాండమందుముసరునీఁగలభంగి'నైహికేచ్ఛమలఁగుటంతవెకద
నీటిలోనిమీను నెఱనెరపై నాస గాలమందుఁ జిక్కుకరణి ధరణి
నాసఁదగుల నెవ్వఁడాలాగె నశియించు నాశవిడమి బ్రహ్మమందదనును॥

మోహపనయము.

ఆశనాపుకన్న నతిశయం బింకేది? చూపునిలుపుకన్న సుఖమదేది ?
మనసునిలుపుకన్న మఱిముక్తిదేనసా? వేమహితముకన్న వెరవిఁకేది?97
ఎట్టివానికైనఁ బుట్టును మోహంబు పుట్టుమోహమెల్లఁ బూడఁద్రొక్కి
గట్టిచేసిచూడఁ గనిపించు బ్రహ్మంబు దానిఁగన్న వెనుకమానఁడనును॥
ఆలిముంచువంశకథముఁ దైతానెక్కువిద్యాలుండుగాఁగ వెఱ్ఱితనము
'చెట్టుముదురనిచ్చి చిమిడినం బోవునా?' యనును దిద్దుమెద్ది యాదినె
యన॥ 99
తామసించి చేయఁదగ కెట్టికార్యంబు వేగిరింప నద్ది విషమెయౌను
'బచ్చికాయఁదెచ్చి పడవేయఫలమౌనె?' పండుపటుకు నుండవలె-
నటనును॥ 100
తిరుగవలయు మనసు తిరిగెనయందాఁకఁ దిరిగినట్టిమనసు విఱుగవలయుఁ
దిరిగివిఱిగెనేని దేవుండె తానౌనటను నిజానుభవము గనఁజగాన॥ 101

దోషపరిగణనము.

ఆదికాలధర్మ మల్పుం డెఱింగియుఁ జెప్పలేఁడుగాని తప్పఁబట్టుఁ
"దోయనేర్చుకుక్క దొంతులుపేర్చునా?" యనెడు నల్పగుణమ
దట్టిద యన॥ 102
తప్పులెన్నువారు తమతప్పు లెఱిఁగిన నొరులతప్పు లెన్నఁ డరయఁబోవ
దుర్జనులనెవనికుండదు తప్పెందుగాన మెకొనుమటనును గుణగణనను॥
ఉప్పులేనికూర యుండునె రుచ్యమై పప్పులేని విందు బాగటౌనొ !
యప్పులేనివాఁడె యధికసంపన్నుఁడౌ నొప్పునుప్పయౌను దప్పులేమి॥104

ఎంతసున్నితంబొ యంతకుంగఁదీసంబు మనమునొరులచేతఁగి మసల
నలయు
నినుము నదుకవచ్చు మనముఁ గూర్పఁగరాదు మాటమిగులకుండె మంచి
దనును॥ 105

గుణియె మలయజంబు కులవసంబింపొందమల్లెలంధనగుణియుల్లి పూవు
తనయు దుశ్చరిత్ర తండ్రికీర్తిహరించుఁ జెఱకు వెన్ను చవిని జెఱచుపగిది॥

కలిమి లేములు.

కులములేకయున్నఁ గలిమిచే వెలయును గలిమి సర్వభోగములకు నెలవు।
కలిమిఁగన్న మనుజుకష్టలబెకబెకవలెనెయ్యులెంచఁగలుగుయశము॥
ఈఁతకంటెలోఁతు నెంచఁగఁ బనిలేదు చావుకంటెఁగీడు జగతిలేదు
గోఁచిపాతకంటెఁ గొంచెంబు మఱిలేదు తనియఁ గొప్పకొద్దులనుగ సమను॥
'నీళ్లలోని మొసలి నిగిడి యేనుఁగులాగు బైటఁ గుక్కచేత భంగపడును
స్థానబలమెకాని తనబల్మి కాదయా' యనునుదా వెఱింగి మనుమనుటకె॥
అనువుగానిచోట నధికులమనరాదు విజయుఁ డిమ్ముఁ దప్పి విరటుఁ గొల్వఁడె?
"కొండ యద్దమందుఁ గొంచెమై యుండదా?" కొదువగాదు దానఁ గొంచె
ము నను॥ 110

లోకానుభవము.

ఆపదలను బంధుతాదరణంబును భయముగల్గు వేళ బంటుతనముఁ
బేదతనమునందుఁ బెండ్లమునడవడి చూడఁదగునట నెడుజాడఁ దెలిసి॥ 111
'చంపనున్న రాజు చనువగ్గలము సేయుఁ జెఱపనున్న వాఁడు చెలిమి సేయుఁ
గఱవనున్న పాము నెఱిదాఁచుకొనియుండు' బైనఁ జూచి మోసపడకుఁ
డనును॥ 112
'చెప్పులోని ఱాయి చెవిలోని జోరీఁగ కంటిలోని నలుసు కాలిముల్లు
నింటిలోనిపోరు నింతింత కా'దన ననుభవైకవేద్యమందఱికిటు॥ 113

ఐహికచింత.

కడుపుకొఱకు నరులు కళవళపడెదరు కడుపు చల్లనైనఁ గలదు భుక్తి
కడకు ఱాతిలోని కప్పకు లేదొకో! నారువోయువాఁడె నీరొసఁగఁడె?

“రాజవరుల కెల్ల రణరంగములచింత పరమమునుల కెల్లఁ బరముచింత
యల్పనరుల కెల్ల నతివలపైఁ జింత” డాంబికులకుఁ గీర్తనంబుచింత॥ 115
సుతునివల్లఁ బుణ్యసుఖమందఁగలనని మనుజుఁ డెంచుఁ గర్మమతమునమ్మి
యేనుఁగుఁ బడియున్న నెత్తునా మశకంబు? కనుట నాత్మశుద్ధిఁ గద వేమ కి॥
సతులఁ గోర నేల? సుతులఁ బడయ నేల? వెతలఁ బడుటయెల్ల వెఱ్ఱితనము
‘నేలనున్న ఱాయి నెత్తికెత్తినయట్లు’ బడుగు సంసృతులకుఁ బాల్పడుటకె
తరుణి సుతులు ధనము ధాన్యంబు సంపద యెంత చుట్టుకొనిన నంత చేటు
‘పసిరికాయ పురువుపద్ధతిఁ గానరో!’ బెడద మునుగ కున్న నెడఁద తేరు॥ 118

వైరాగ్యము.

తనను జూచి యొరులు ధర మెచ్చవలెనని సొమ్ము లెన్నొ పెట్టు నెమ్మిమీఱ
నొరులకొఱకుఁ దానె యుబ్బుటకంటె నుదనను ముందు తెలియఁదగు
నటనను॥ 119
మురికిలోనె పుట్టి మురికిలోనె పెరిఁగి మురికి బ్రదుకు కొఱకు మురిపె మేల?
మురికి నెఱుఁగు నెన్క మురికిలోఁ బుట్టునా? తోలుబొమ్మలాట చాలునరక॥
కడుపు నిండ మలము కడమవి యెముకలు నరసి చూడఁ బైది మురికి తోలు
నిట్టి దేహమందు నేటికో మోహంబు తనును మురికి నుడిగి యాత్మ నెఱుఁగ॥
ఏమి కొంచు వచ్చె నేమి తాఁ గొనిపోవుఁ బుట్టువేళ నట్టె గిట్టువేళ
ధనము లెచటి కేగుఁ దానేగు నెచటికి? నిద్ది తలఁప కేలయించు నరుఁడు॥
జారపురుషుమీఁద సద్భక్తి నెఱపుచుఁ బతికి నిచ్చకముగఁ బరఁగు భంగిఁ
బరముఁ గోరు యోగి పాటించు దేహంబు వల్లకాటి కెపుడు పంపుటనుచు॥

జ్ఞానమార్గము.

సొమ్ము గనెడు దాఁక జ్యోతిగావలెఁ గాని సొమ్ముఁ గన్న వెనుక జ్యోతి యేల?
దేవుఁడైన లేదు దేహంబు చిక్కనుఁ దాను బ్రహ్మమైనఁ దనువె లేమి॥
పసుల రూపు వేఱు పాలొక వర్ణమౌ బుష్పజాతి వేఱు పూజ యొకటె
దర్శనములు వేఱు దైవంబ దొక్కటే పేరు లెన్ని పెట్టి పిలువనను॥
మాటలాడవచ్చు మనసు నిలుప రాదు తెలుపవచ్చుఁ దనను దెలియఁగాదు
ఛురియఁ బట్టవచ్చు శూరుండుగా రాదట నెడు జ్ఞానమబ్బు టరుదనంగ॥

మనోలయము.

అనఁగ ననఁగ రాఁగ మతిశయిల్లుచునుండుఁ దినఁగఁ దినఁగ వేముతియ్యనుండు
సాధనమునఁ బనులు సమకూరు ధరలోన నెందుఁ గాని నేర్పొకింతయున్న॥
అంతరంగమందె యభవునుద్దేశించి నిలిచి చూడఁ జూడ నిలుచుఁ గాక
'బాహ్యమందు శివుని భావింప నిల్చునా?' యనెడు నాత్మగూర్చి మననమెనయ॥ 128

కడుపుచిచ్చు చేతఁ గామానలము చేతఁ గ్రోధవహ్ని చేతఁ గుటిలపడక
యొక్కమనసుతోడనుండినప్పుడె ముక్తి మనసుమనసునందె మాసిపోవ॥

ఆంతరదృష్టి.

ఆత్మలోని జ్యోతి యమరెడు లింగమై తెలిసి చూపకున్నఁ దేటపడదు
"గుడ్డివాఁడెఱుఁగునె గుర్తింప రత్నం" బటను దృష్టినలయు నాంతర మన॥ 130

ఘటజలంబులందు గగనంబుఁ గననౌను ఘటము జలము లేమి గగనమేది?
ఘటములోని జ్యోతిఁ గ్రమమునఁ గనవలె ననెడు నాంతరంబు నరయ నరుఁడు॥ 131

బ్రహ్మసాక్షాత్కారము.

చదువులందు లేదు శాస్త్రంబులను లేదు వేదములను లేదు వాదములను
నొడలిశుద్ధిఁ జేసి యొడయనిఁ జూడుమంచెడఁ దకుదుటఁ బడిననేకవునును.
తనదులోని వాని తత్త్వం బెఱుంగక వేఱటంచుఁ దలఁచి వెదకు టెల్ల
భాను వెదక దివ్వెఁ బట్టినచందమౌఁ గాక దానిమించి కలదెటనను॥ 133
మంటికుండవంటి మాయాశరీరంబు చచ్చునెన్నఁడైనఁ జావదాత్మ
ఘటము లెన్నియైన గగనంబదొక్కటే యనునుదాఁ బరాత్మయని ధృవపడ॥ 134

పరము పరమటంచుఁ బల్కెదు రందఱు పరమునందదేది ప్రబలమయ్యెఁ
బరముఁడిందునందుఁ బరిపూర్ణుఁడేకదాయనఁ బరాత్మ లేనిదరయనెటను
లోనుజూడఁ జూడ లోకాభిరామంబు బయలుసూడఁ జూడ బంధనంబు
తనను జూడఁ జూడఁ దారకబ్రహ్మంబనుచు సాధనంబునందఁ జేయు.136

ఆత్మదేహమందు నతిసూక్ష్మముంజూచిదేహమాత్మయందుఁదేటపఱచి
గనాత్మయందె చూడ నతఁడెపో ఘనయోగి యని యెంచఁ గరత
లామలకము॥ 137

అద్వైత సిద్ధి.

ఆత్మయందెదృష్టి ననువుగా నొనరించి నిశ్చలముగ దృష్టి నిలుపుదేని
యతఁడు సీవయగుదు ననుమాన మేలను నద్వయప్రబోధమమరనెందు॥
'త్రాడుపాము' టంచుఁదాఁజూచిభయపడుఁదెలియఁదాఁ ద్రిడటంచుఁదీఱు
భయము
భయముదీఱినంత బ్రహ్మంబునంటురా"యనుటభ్రాంతులుడుపు నద్వ
యాప్తి॥ 139

నిద్రలోనినిద్రనిజముగాఁదెలిసినఁ దామసంపునిద్రఁదలఁగఁద్రోయు
నిద్రఁదెలిసినతఁడె నిజమైనయోగిగాభద్రమౌనటనును బ్రహ్మవిద్య॥
జననమరణము లివె స్వప్నసుషుప్తులు జగమునం దనేకజనములుండు
రవనిలోనిజనములరయంగ లేరిద్ది తెలియస్వప్నదృష్టములివికావె?141
పగలురేయిమఱచిపరభావముమఱచితానునే నని యెడితలఁపుమఱచి
యుండఁగలిగినపుడె యుత్తమయోగమౌననుచుఁ దనదు స్థితిని గనఁ
దెలిపెడి॥ 142

వార్తలోనివార్త వరకవిఁజేయంగ నట్టివార్తమహిమ నరయనిట్లు
గట్టిచేసినిలిపెఘనుఁడెసోశివయోగివిశ్వదాభిరాముడినఁగ వేమ.143

ఉపసంహారము.

ఆ. పేర్మిఁ గంచు నిలుచు వెరవొందఁ బ్రత్తిష్ఠి
ములకు నందు సందు కలుగుఁగాక నిరుపమంబు లుపమ లోరుల
కెట్లుస్ఫురించు? వేమహితముఁ గన నివే మహితము॥ 144

ఆ. గురుకటాక్షమునను గురుతరంబైనట్టి
మహిమగలప్రబోధమిహమునందు బంగరువలెనిల్పబంగారముంజేసె
నన్ను మహిమ లేవొ యరయ నేల ? 145

తే. హేమతారకవిద్యసాధింప నొకటఁ
ఢనకు నభిరామునితోడిసందర్భమొదవఁ

బొందువడుచుంటరసవాదమందభిరుచి
వాసనాలేశమేకాదుపసిడివాంఛ 146

తే. పారలౌకికదృష్టి నేపరఁగుయోగిసచ్చిదానందపుబ్రహ్మాసక్తినుడి
ప్రకృతినాభాసికానందపరతఁగనునె? తానుగవియైన దోషనిందలఁ
గడఁగక. 147

తే. సర్వసమదృష్టి వేదాంతిసరణియౌట
లోకకల్యాణమును దాననేకదయని
తనకుసమముగనెల్లరుమనవలెనను
సంఘసంస్కారకీర్తిఁ గాంచంగఁగాదు. 148

తే. తననిరూఢికిదానను మననమెనయనాత్మబోధముగాఁ బల్కనట్టిదేని
యొరులద్వేషానగర్హించు తెలుఁగు గాదు రక్తి యుడిగినవానివిరక్తి
విధము 149

ఉ. కాఁగ యథాతథంబు లయి క్రాల జగంబున సూక్తిరత్నముల్
ప్రోఁ గొనరించి చూప జతువు న్బ్రభువ న్నిజవాక్యసంధిగాన్
డాఁగునె తత్ప్రభ? ల్మగ మిడంగ రసజ్ఞులు శిల్ప మెంచరే?
బాగవు నో గిదేదయిన వాక్కులు మోగివి చక్కఁజేయవే? 150

ఉ. తీయని యచ్చతెల్గులును దేటగుమాటలు నూటలూరు జా
తీయము జీవమై వెలయఁ దేజము రూపము నవ్యభావసం
ధాయకమై యెసంగ జనతాసుగమంబయి తెల్గు గడ్డపై
నేయెడ నెట్టిపామరున కేనియు నింపయి నిల్చిపోవఁగాన్. 151

ఉ. సారవచోవివేకమున శ్రావ్యపదాల సమన్వయంబు లిం
పార విమర్శితప్రకృతియై విలసిల్లఁగ, సర్వలోకసా
ధారణసంగతు ల్మదికిఁ దట్టిన నెట్టన నాటునట్లు వి
స్తారనిరంకుశత్వమున సంస్కృతి వాఱఁగ దూఱఁజొచ్చినన్.

చ. కవిహృదయానురూపములు గాఁదగు మార్దవ మార్ద్రితాదులం
దవులక, రోషభాషణలు దాల్కొనఁ బల్కిన నందు నెందు హా
స్యవిధమె తోఁచుటం, గనమి స్వార్థ మ దేరికిఁ గాక కోపహే
తువు, నవ్వుఁగొల్ప లాఁతులను దూఱిన రీతులఁ బ్రీతులైతగన్.

చ. ఎదను లయింపఁజేసికొని యేయది బుద్ధికి నెప్డుతోఁపన
య్యది యను యోగివాక్యములకు నాగ్రహమందుట వెఱ్ఱికాదె? జ్ఞా
నదముగఁ బల్కు యందఱను జ్ఞానులఁ జేయఁగ, లోకమెల్ల వె
ఱ్ఱిది యనుకో నతండును, దరింపఁగ నేరమి నట్టె వీరనన్. 154

తే. రాజయోగమునం బ్రీతి రాజిలంగఁ గడకు మానము వహించి కాంచి మించి
యంచితమ్ముగ బ్రహ్మమయత్వ మెంచి|యందె లీనంబు నిండె యుండందలంచి॥ 155

ఉ. పుట్టిన 'మూగచింతల'ను బొంపిరిపోయినఁ 'గొండవీటి'లో
మెట్టిన 'గండికోట'ఁ గడిమింగన 'బాట' 'కటారుపల్లె' కుం
బట్టిన నింక నెందయిన వాసముగల్గినఁ దెల్పునాఁటియం
దెట్టివి మాఱుమూలలకు నెక్కు యశోలత లల్లిబిల్లిగాఁ. 156

సమర్పణము.

చ. గురువర! మీపదాబ్జములకు న్నతి సేయఁగ రంగదాసుని
న్వెర వెఱుఁగం దరింపఁ 'జినవేమన!' యంచనుపద్యజాలముల్
విరివిగ నాశుపద్ధతిని వీనుల కెక్కఁగఁజేయ బాల్యమం
దిరవుకొనె న్మనంబున నదేయవు వేమనయోగి రీతిగాన్॥ 157

ఉ. ఓయిమహానుభావ! కవియోగివరోత్తమ! పూరుషోత్తమా
ఖ్యాయుత దక్షిణాంగ చరణాంబుజ భృంగమ! యిట్లు "వేమయో
గీయ" సమర్పణంబునను గీలితసత్పదుఁ జేయు దీవ, యిం
దేమెఁడఁ గల్గిన న్గుణ మొకింత యదెల్ల భవత్ప్రసాదమే॥ 158

ఆశ్వాసాంతము.

మ. పరమోత్కృష్ట చతుర్విధాంధ్ర కవితా ప్రాచుర్యమాణాద్భుతో
త్తరరామాయణ, సూరివర్ణ్య "గురుభక్త్యుత్కృష్ట' కృష్ణానదీ
గరిమా" ద్యుత్తమ సత్ప్రబంధరచనా కౌతూహలాయత్త చి।
త్త రమద్వైభవ దక్షిణాస్య కృత మేధాపూర్ణ విద్వన్మణీ! 159

మాలిని: అవిరళ కృతిపూర్తీ! వ్యాప్తవిద్యాప్రపూర్తీ!
ధవళ బహుళ కీర్తీ! ధర్మ కర్మానువర్తీ।

భవదళిత భవార్తీ! భంజి తాఘౌఘ జూర్తీ!
పరివిమల గురుమూర్తీ! ప్రాపితానందమూర్తీ! 160

గద్యము

ఇది శ్రీ మేధా దక్షిణామూర్తీశ్వ రాక్షీణ కరుణాకటాక్ష వీక్షాపాత్ర
నాదెళ్ల పురుషోత్తమ కవీంద్రపుత్ర మేధా దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి
నామధేయ విద్వద్విధేయ కర్తృక శ్రీ వేమయోగీయంబునందు
సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము.
శ్రీ గురుపాదార్పణమస్తు.

సవరణలు

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
20	5	ఝాత	జాత	47	21	కబాప్త	కబ్జాప్త
35	4	యడుగు	యుడుంగు	53	24	మాళ్ళి	మాళి
42	11	వక్షి	పక్షి	65	13	నిష్క్రి	నిష్క్రి
42	16	రాంతస్థ	రాంతస్థన	65	17	బుబాయు	బుంబాయు
44	10	వజ్రి	వజ్రి	68	7	రిఖార్జ	రిఖార్జ
				71	5	గుటుప్ర	గురుప్రి

కవియోగీంద్రులగు

కృతినాథుల చరిత్రమైన "ఉత్తమజీవయాత్ర"ను జదివిన మఱికొందఱి యానంద మీ మాదిరి నున్నది.

చతుశ్శాస్త్ర కోవిద శ్రీ చివుకుల వేంకట రమణశాస్త్రిగారు

'ఉత్తమ జీవయాత్ర' ను బరమానందముతో నామూలాగ్రము పఠించితిని. 'జగమెఱిగిన బ్రాహ్మణునికి జన్నిదమేల ?' యను సూక్తినిబట్టి శ్రీవారి గుణగణముల నభివర్ణింప నగత్యమే లేదు. "పులికడుపునఁ జలిచీమ పుట్టునా?" యను సూక్తికి కృతికర్తలరగు మీయందు రూఢమైనది. గ్రంథస్థవిషయమా యథార్థము. కృతియు నట్టి యథార్థమే.

'ఆంధ్ర జయదేవ' శతావధాని శ్రీ చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు

గ్రంథనామములోనే మహానందము కలిగినది. కృత్యాదినుండి ఫలశ్రుతివఱకుఁ జదువునప్పుడు పొంగి పొరలి నట్లైనది. జగత్ప్రసిద్ధ పురుషోత్తమ కవిచంద్రులయిన మీతండ్రిగారి పరమపవిత్రచరిత్ర పాఠకలోకమునకు జననాదిగా నడవడి, మహిమ, సల్లక్షణము, సంసిద్ధి గురుప్రబోధప్రభావము మున్నగు దైవసంపత్తి నెంతో ఆదర్శకముగాఁ దెలియఁజేయు చున్నది.

మీ రచన, ఆశ్వాస విభాగనిర్ణయము, విషయ నిర్ధారణమును బూర్వ లాక్షణిక వచనానుసారముగా ఆకాంక్షోత్థాపకములుగా నున్నవి. కవితా సామగ్రి నెన్నికంగన్న ధారాశుద్ధి, చమత్కృతి, మాధుర్యము, ద్రాక్షాపాకము, లోకోక్తులు మొదలైన వన్నియు శ్రీ క్షేమేంద్రోక్తమగు 'ఔచిత్య విచారచర్చ' ననుసరించిన దైన యౌచిత్యపోషణముతోఁ బ్రస్ఫుటమగుచున్నవి. మీ 'యుత్తమ చరిత్ర" నిస్సందేహముగాఁ బఠనమాత్రమున లోకమును దరింపఁజేయునని సాగాఢవిశ్వాసము.

ఉ. ఉత్తమమధ్యమాధముల కున్నతి, కష్టము, నష్టమోట, సం
  పత్తి విపత్తులాముకొనఁ బ్రాజ్ఞసమత్వము, ధర్మబోధముఁ జి
  త్తవిశుద్ధి మున్నగు విశేషములెన్నియొ తెల్పుచుండు, లో
  కోత్తరమైన భవ్య పురుషోత్తము "సుత్తమ జీవయాత్ర" తాన్.

శతావధాని విద్వాన్ శ్రీ దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు

శా. నాదెళ్లాన్వయ పూరుషోత్తమ కవీంద్రస్వామి యస్మద్గురు
  శ్రీదైవాఱునతం "డిల న్వదలి పెంచేసె న్వరం" బన్న మా
  టీదెందానకు వజ్రపాతమటు హోయిందుల్ల వీతెంచెముం
  దాద్భుత్స్యాన్యుఁడు తత్సుతుండవుటఁ జిత్తంబంద దేశంకయున్॥

ఉ. విద్దియఁ గల్గువారలను బిడ్డనవారిని గాంచుచుందు. మా
హృద్దశ వారి కెచ్చుగనొ, యించుకయో యెటు లుండకుండ, నీ
యిదులు పూరుషోత్తముల కెందు నహంకృతి గానరాదిఁకన్
బద్దనహాళ్ళి యీయఁదుల భవ్యులకు న్నమస్కార మారయన్॥

శా. నూలంబయ్యును సూక్ష్మరూపము మతిస్ఫూర్తిం బ్రకాశింపను
ద్వేలానందమయప్రశాంతమగు విస్ఫీతి న్బవిం బొల్చె; నా
దేశశ్రీకుల పూరుషోత్తముఁ డహా! దిఙ్మండలీ మండన
పాత్రీలేయాంశు యశోవిలాసుఁ డతని న్బల్కొందగు న్నిచ్చలున్.

శ్రీ అప్పల వేంకటరావుగారు, పౌరాణికులు, సామర్లకోట

మీయనర్గళ కవితాధార, మృదుమధురశైలి, యమకము, అంత్యానియమము, సరసప్రయోగములుగల ద్వ్యర్థి పదజాలము పున్నవున వెన్నోచూడ మనస్సుప్పొంగినది. శ్రీ పురుషోత్తమ కవిగారి జీవితచరిత్ర మాబోంట్ల కాదర్శప్రాయమై యున్నది. మీరు చూపిన పితృభక్తియు నేర్చికోఁదగినట్లు బోధించుచున్నది. మీవంటి పెద్దలఁ బ్రశంసించునంతటి విద్యాబుద్ధులు మాకు లేకపోయినను మావంటి కవితావ్యాసంగపరులను సజ్జనవిధేయులను ప్రోత్సహించు మీకు నామనస్సంతోషమును ధైర్యముగా వెల్లడించిన యీ నాసాహసవాక్యములందలి దోసఁగుల మన్నించి యాదరింపఁ బ్రార్థితులు.

గుంటూరు హిందూకాలేజి రిటైర్డు ప్రిన్సిపాల్

శ్రీ బుద్ధిరాజు రామచంద్రరావుగారు M. A. L T. (Litt & Hist)

షేక్స్పియర్ మహాకవి 'యీ ప్రపంచకము నాటకరంగ'మనియు, వ్యక్తులు పాత్రలనియు బలుమారు నుడివియున్నాడు. మీరు మీ పితృపాదుల జీవిత చరిత్రను నాటకలక్షణములతో నలంకరించుటచే గడుయుక్తముగా నున్నదని నా యభిప్రాయము. ఏలయన, మీ పితృచరణులనాటి సాంఘికయుగము విశిష్టమైనది. సాంఘిక సారస్వత వివాదములను గడువైదుష్యముతో దిద్ది సమన్వయముచేసిన వ్యక్తులలో మీ తండ్రిగారు మేటియని చెప్పుట యతిశయోక్తి కానేరదు. వారికి సర్వతోముఖమైన పాండిత్యము, సాహిత్య సమన్వయ శక్తియు సమానముగా నబ్బియుండుటవలన వారి యత్నములన్నియు నిర్విఘ్నముగా నెరవేరినవి. నా చిన్ననాడు శాస్త్రిగారిని గడుపీరుడని ప్రశంసించుచుండెడివారము. వారి జీవితచరిత్రము ఈతరమువారికి గూడ నాదర్శప్రాయము.

మీ గ్రంథము జీవకళలతో గూడి యప్పటి సాంఘిక జీవితము చక్కగా బ్రదర్శించుచున్నది. ఆంగ్లవాఙ్మయములో బాస్వెలు వ్రాసిన "జాన్సను జీవిత చరిత్ర"తో దుల్యముగా మీ గ్రంథరాజము మన ఆంధ్ర, వాఙ్మయములో విలసిల్లునని నాయాశయము.

శ్రీ మలపాక సూర్యనారాయణగారు రిటైర్డుస్కూల్సు ఇన్స్పెక్టరు.

'ఉత్తమ జీవయాత్ర' యను గ్రంథరాజము మీచే మిక్కిలి చక్కగా వ్రాయబడినది. పలువురకు ఆదర్శప్రాయమైన జీవితముగాన బాలకులు నేర్చుకొని అనుకరింపదగిన విషయములు పెక్కులుగలవు. వారి పాండిత్యము, బహుభాషా సేవ, సాంఘిక సేవ, కార్యదీక్ష, సనాతన ధర్మాభిమానము, ముముక్షుత్వమును జిరస్మరణీయములు. మీరు 'పండిత పుత్రు'లను పదమునకు గొప్ప అపవాదమును గలుగజేసిన పుత్రరత్నములరైతిరి.

గ్రంథకర్త్ర సతీర్థ్యులందలి

శ్రీ కాసుఖేల రామారావు పంతులు, అడ్వొకేటు, నెల్లూరు.

గ్రంథముచూచు కొలదిని మన చిన్ననాటి సంగతులు స్ఫురణకు వచ్చినవి. అందులకు నేనుఉల్లూగుచున్నాననుట అతిశయోక్తికాదు. ఆధ్యాత్మిక చింతతో గాలముకడపుచు 'అవలోకయమాం అకించనానాం' అన్నట్లు కరుణా పూరదృష్టిసారించి అనుష్ఠానమునందు నన్నొక భాగస్వామిని జేయవలెనని నా ప్రార్థన.

రిటైర్డు సబ్ జడ్జి శ్రీ సురభి తులసీదాసు నాయుడుగారు, మద్రాసు.

పూజ్యపాదులగు తమపితరుల సర్వతోముఖ చరిత్రమును పద్యకావ్యముగా వ్రాసి పితౄణమును దీర్చుటయేకాక, ఆంధ్రభాషామతల్లికి ఒక అమూల్యమైన అద్వితీయమైన కానుకను సమర్పించి ధన్యులరైతిరి. ఉత్తమశ్రేణి చరిత్రకారులలో దమ కగ్రస్థాన మియ్యబడుననుటలో సందేహములేదు. తండ్రిగారి జీవిత చరిత్రము పద్యకావ్యముగా వ్రాయుటయెంతయో కష్టము. తమజనకులన్ననో గొప్పకవివరేణ్యులు, బహుళగ్రంథకర్తలు, బహుభాషావేత్తలు, అసామాన్య జ్ఞానసంపన్నులు, నిష్కళంకమైన కర్మయోగి. అట్టివారి జీవితచరిత్రమును చిత్రించుటయో బహుళప్రయాసము. తమ వైదుష్యము, పితృగౌరవమువలన, ఈ చరిత్రమును మిక్కిలి ప్రశస్తముగా వ్రాయగలిగినారు. తమ జనకుల చరిత్రము నింకెవ్వరును ఇంతబాగుగా రచింపజాలరు. తమ "ఉత్తమజీవయాత్ర" ఆచంద్ర తారార్కముగా ఆంధ్రభాష యున్నంతవరకు స్థిరస్థాయి గాగలదు. తమరిట్టి ఉత్తమగ్రంథ రాజమును లిఖించి ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికి చేయూత నొసంగినందులకు ఆంధ్రభాషాభిమానులెల్లరు మీ యెడల కృతజ్ఞులై యుండగలరు.

మద్రాసు లా కాలేజి ప్రిన్సిపల్

శ్రీ జి. సి. వేంకటసుబ్బారావు గారు బి, ఎస్, సి, యం, యల్,

'ఉత్తమ జీవయాత్ర' ను బఠించి ధన్యుఁడనైతిని. సమకాలికులచే రచింపబడి, మహాకవుల జీవితచరిత్రనుదెల్పు గ్రంథములు మన ఆంధ్రములో లేవనియే చెప్పనగును. అట్టిచో, ఉభయకవివతంసులగు శ్రీ పురుషోత్తమ కవీంద్రుల అమర గాథను హృద్యంబగు కావ్యంబుగా మీరొనర్చుట యెంతేని శ్లాఘ్యము.

ఈ గ్రంథరాజమందు వెల్లివిరిసిన మీ పితృభక్తియు, నెల్లెడల దెల్లంబగు మీ బహుముఖ పాండితియు అమేయములు.

మద్రాసు హైకోర్టు జడ్జి కీ. శే. చింతగుంట రాఘవరావు గారి జ్యేష్ఠ పుత్రుఁడును, అడ్వకేటును ఆంధ్రీకృత మేఘసందేశాది గ్రంథకర్తయునగు

చిరంజీవి శ్రీ సూర్యనారాయణరావు, గుంటూరు

సార్థక నామధేయులుగాఁ బరఁగిన మీ తండ్రిగారి చరిత్రాంశములకు విమలదర్పణముగా మీ రచన విరాజిల్లుచున్నది. అందలి మీ తండ్రిగారి జీవన ప్రత్యేకతా చిత్రణము వారినిజూచి యెఱుఁగనివారికిఁ గూడ వారి ఆదర్శ మూర్తిని ప్రత్యక్షీకరింపఁ జాలినదై పరిపూర్ణ చైతన్యముతో నలరారుచున్నది. మఱియు నద్వితీయమై, గురుభక్తిభావ పరిపాక ద్విగుణితమై, స్ఫటికవిశదమై, స్ఫుటవిన్యాసముతో నీ గ్రంథమున గోచరించు మీ పితృభక్తి యపరిణత వయస్కులగు బాలబాలికల బుద్ధిలతలకు మారాకుగాఁ బ్రవర్తించి, యాదర్శమననై స్వయముగా హితమొనగూర్పఁ గలుగుననుటకు సందియము లేదు. ఆంధ్ర సంస్కృతభాషల లోతుపాతుల యభిజ్ఞతకు నికషోపలమైన యీ పుస్తకము నందలి రచనావిధానము మసృణ రసాత్మకమై భావబంధురమై, సుందర కావ్యాలంకార శోభితమై, గంభీర కోమలపద హృదయంగమమై, పఠితృలోకమునకు నిత్యనూతనానందవికాసములను సంక్రమింపఁజేయుచుఁబాఠయోగ్యముగానున్నది.

ఈ పుస్తక రాజమందలి 'కవితాస్వయంవర' ఘట్టము అనుపమమై యననుభూతపూర్వమగు నానందమును గలిగించినది. ఆంధ్రవాఙ్మయమందొక క్రొంగ్రొత్త కల్పనగా నది నాకు ద్యోతమై నామేను పులకరింపఁజేసినది. కృష్ణానది వీడ్కోలుపద్యములు కాశీఖండములోని తాదృశఘట్టమునందలి శ్రీనాథమహాకవి పోకడను స్ఫురింపఁజేసి యలరించినవి. 'శైశవదుష్టశిక్షణము' లోని సరళభావసంపదావిష్కరణమన్ననో యమోఘ స్వాభావికోక్తిబంధురమై యున్నది. ఆదినే యెదురగు సముద్రుని విలయతాండవ ఘట్టము 'ఆముక్తమాల్యద'లోని ప్రకృతి వర్ణనల నిద్దపురీతుల కుద్దియై విలసిల్లుచున్నది. అధిక ప్రసంగమునకు క్షమార్హుఁడను.